

MUKADDES GÖÇ HİCRET

Copyright © Rehber Yayınları, 2009

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Ali BUDAK

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-975-6096-09-3

Yayın Numarası

10

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7

Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Mart 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Rehber Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.rehber yayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ YERİNE.....	9
Mukaddes Göç	9
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZ (S.A.S.)'DEN ÖNCEKİ HİCRET VAKALARI

Hicret, Hz. Adem'le Başlar.....	21
Hiz. Nuh'un Gemiyle Yaptığı Hicreti.....	22
Hicret İnsanı: Hz. İbrahim.....	24
Hz. İbrahim, Eşi ve Oğluyla Beraber Mekke'ye Gidiyor	27
İlk Muhacir Hanımlardan Hz. Hacer.....	30
Hiz. Lût Kızlarıyla Hicret Ediyor.....	31
Kavmi Tarafından Hicrete Zorlanan Nebi: Hz. Şuayb	33
Hiz. Musa, Hicretiyle Hz. Şuayb'dan Peygamberlik Dersi Almıştı	35
Hicret Ettikten Sonra Tekrar Kavmine Dönen Nebi: Hz. Yunus.....	38
Seyyah Nebi Hz. İsa'nın Hicreti	41
İmanlarını Korumak İçin Hicret Yolunu Tercih Eden Ashab-ı Kehf... 43	

İKİNCİ BÖLÜM

EFENDİMİZ DÖNEMİNDEKİ HİCRETLER

Habeşistan'a Yapılan İlk Hicret.....	54
Habeşistan'a İkinci Hicret Başlıyor.....	57
Hiz. Osman'ın Habeşistan'a Hicreti	60
“Sizler İçin İki Hicret Ecri Vardır”	61
Müslümanlara Karşı Yapılan Boykot ve Hüzün Yılı	63
Taif Yollarında.....	64

Taif Dönüşü Cinler Müslüman Oluyor	66
Akabe Biatları Başlıyor	66
Akabe Biatlarının Verdiği Mesajlar	67
Ve Hicrete İzin Veriliyor	68
İlk Muhacirler	69
Hicreti Karşılığında Bütün Malını Feda Eden Sahabi:	
Suheyb b. Sinan	71
Hasta Yatağında Hicrete Koşan Sahabi: Hz. Damra b. Ebi'l-Ays	72
Vâsile b. Eska'nın Hicreti	74
Peygamberimiz'in Kızı Hz. Zeynep,	
Hicret Uğruna Çocuğunu Düşürüyor	75
Muhacir ve Ensar Kardeş Oluyor	76
Müşriklerin Hain Plânı	79
Efendimiz'e Yönelik Suikast Boşa Çıkıyor	80
Allah Resûlü'nün Hicret Öncesi Yaptığı Dua	81
Allah Resûlü, Hz. Ebû Bekir'le Yola Çıkıyorlar	82
Mekke Kaynıyor	83
Kılavuz, Develeri Getiriyor	84
Sütsüz Keçi Süt Veriyor	85
Süraka'nın Takibi Başlıyor	86
Büreyde, Müslüman Oluyor	87
Kuba'ya varılıyor	88
Hicret	89
Hz. Ali, Kuba'da Efendimiz'e Kavuşuyor	91
Kuba Mescidi İnşa Ediliyor	91
Medine'de Bayram Var	92
Hicret Mesajı Bizi Çağırıyor	93
Ya Memleketimde Ölüsem!	94
Dünyanın Dört Bir Yanında İşleri Ne?	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE HİCRET

Hicret, Sıradan Bir Göç ve Geçici Bir Yolculuk Değildir	99
Hicret Beldesinde Ölme Fakat Orayı Terk Etmeme	101

O'nun Sesini Duyurmak İçin Gidin!	103
Bir Türk Ailesi Neden Gurbete Gitmek İstesin?	106
Hicret, Allah'ın Hoşuna Giden Makbul Bir Ameldir.....	109
Dünyanın Dört Bir Tarafına Yayılan Hicret Sevdalıları.....	111
Hicret Kahramanı Rukiye, Rüyasında Efendimiz'i Görüyor.....	114
Ver Elini Orta Asya..	115
Niyetler Sadece Allah Rızası Olmalı	117
En Büyük Muhacir Kimdir?	121
İdeal Muhacirin Vasıfları	123
Niyetler Halis Olmalı	123
Beklentilere Girilmemeli	125
Bir Daha Geri Dönmemek Üzere Gidilmeli	125
Hasretin İçimde Bir Yanardağ Anne!	126
Hicretin Kazandırdıkları	128
Hizmet Artık Yurt Dışında Yapılıyor, Biz Burada	
Boşuna Duruyoruz!	131
Nefisler Her Zaman Hesaba Çekilmeli.....	132
İstişare Kararına Göre Hareket Edilmeli	133
Niyetler Kontrol Edilmeli	134
Denge Muhafaza Edilmeli	134
Anasız-Babasız Kaç Bayram Geçti?	135

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİCRETİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hicret'le İslâm Yayılma İmkânı Buluyor.....	141
Müslümanlar İdari Yapıda Belirleyici Konuma Geliyor.....	142
Geniş Kitleler İslâm'la Kucaklaşıyor.....	142
Mü'minlerin İmanları Sağlamlaşıyor.....	143
Hicret, İslâm Dünyası İçin Takvim Başlangıcı Oluyor	144
Hicret-Cihad Münasebeti ve Niyet	144
Mühim Olan Hak Yolda Bulunmak.....	146
Üç Devreyi de İç İçte Yaşıyoruz	149
Tarihî Tekerrürler Perspektifinde Hicret	150
Hicret, İçteki Duygu ve Düşüncenin Aksiyona Dönüşmesidir	152

Anadolu'nun Yüklendiği Misyon.....	153
Ata Yurdumuz Bizleri Bekliyor	154
Hicret bir "Kaçma" Değildir	155
Hiz. Musa'nın Kaçması Fırar Değil, Aksiyondur	157
Hiz. Musa'nın Fırarı Metafizik Gerilim Adına Bir Rahmetti	159
Siyasî Bir Taktik Olarak Hicret.....	160
Müslümanların Gösterdiği Sabır, Müşrik Toplumu Yumuşatıyor	161
Hicret Bir Kaçış Değil, Arayıştır	163
Son Safha Cihad	163
SONSÖZ	165
Müslümanlar Hicret Sayesinde Devlete ve Servete Kavuşmuşlardır	165
Liderlerin Alacağı Dersler.....	166
Kardeşleştirme Sözleşmesi	166
Din Hizmeti Karşısında Halktan Bir Şey Beklememe.....	167
Liderler De Fiilen Çalışır	167
Asıl hedef ferdi ve toplumu yüceltmek	168
İhlâsın Gücü	168
Medine Sözleşmesi: Ortak Savunma Paketi	168
İslâm Takvimi Hicreti Esas Alıyor.....	169
Hicret Sadece Bir Sığınak Arama Meselesi Değil.....	169
Muvaffakiyet İçin Tedbirli Olmak Şart.....	170
Hicret Bitmedi, Bugün De Devam Ediyor	170
Hicret eksenini.....	172
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR.....	175

ÖNSÖZ YERİNE

Mukaddes Göç

Göç, yaratıldığı günden bu yana hiç durmak bilmeyen insanoğlu için umumî mânâda; insanlar arasında seçkinlerden seçkin aydınlık ordusu kudsîler için de hususî mânâda ve aynı zamanda medeniyet tarihini de yakından alâkadar eden önemli bir mefhûmdur.

Evet, bir tarafta anne karnından çocukluğa, çocukluktan delikanlılık ve olgunluğa, derken yaşlılık ve ölüme uğrayarak upuzun bir sefere çıkmış gariplerden garip insan fertleri; diğer yanda, elindeki meşâleyle çağlara ışık saçan, çeşitli devirlere mührünü basan; açtığı nurlu yolda arkasına düşenleri hep medeniyetin şâhikalarında dolaştıran; sinesinde tutuşturduğu kıvılcımlarla kendine gönül verenlerin ruhlarını aydınlatıp onları iman ve ümit kuşağında ölümsüzlüğe hazırlayan; aydınlık düşünceleriyle, karadeliklerin çehrelerinde, cennetlere ait ışık ve renk cümbüşü

çıkarak karanlıkların ve karamsarlığın hükmettiği aynı noktalarda, ümit meşcerelikleri meydana getiren yüce rehber ve yüksek kâmetler, hep birer yolcudurlar ve bütün bir hayat boyu göç edip dururlar. İnançları, düşünceleri, davaları uğrunda bitip tükenme bilmeyen bir göç...

Bir hakikatın değişik rükûn ve yönlerinden ibâret olan; îman, göç ve cihad üçlüsünün, Kutlu Beyan'da ekseriya peşipeşine zikredilmesi, bu meselenin ne denli ehemmiyet arz ettiğinin en parlak delilidir. İnanma, hicret etme ve inancı uğrunda vereceği mücâdeleyi, bu yeni iklimde, yeni muhatap ve yeni şartlara göre durup dinlenmeden devam ettirme; işte kudsîlerin sabah-akşam başvurageldikleri üç musluklu hızır çeşmesi! Bu çeşmeden kana kana içenler, inançla gerilecek ve karanlık bucaklara durmadan kıvılcımlar salacaklardır; yollar sarpa sarıp çevreyi terslikler, yanlışlıklar, cahiliye duygu ve tutkuları alınca da mal-me-nâl, yurt-yuva, evlâd ü iyâle bakmadan "bir başka diyâr!" deyip yeniden yolculuğa çıkacaklardır.

Dava ne kadar yüksek, düşünce ne kadar yararlı ve orijinal, mesajlar ne kadar parlak da olsa, onu ilk defa duyan ruhların irdelemesi, mukâbelede bulunup zorluklar çıkarması kaçınılmaz ve bir ölçüde de tabiidir. Buna göre, kendi toplumunda yeni bir îman, yeni bir aşk ve heyecan uyarmak isteyen herkes, ya mücâdelesini orada açık-kapalı devam ettirecek veya hicret edip gönünün ilhamlarına, takdimiyle vazifeli olduğu mesajlarına başka talip ve başka meşcerelikler araştıracaktır.

Birinci şıkta, o inanç ve düşünceye gönül veren her ferdin, fevkalâde dikkatli, tedbirli ve yenilmişlik adına ne var-

sa hepsini daha baştan aşması şarttır. Yoksa, ümit edildiği mânâda aydınlatma olamayacağı bir yana, çok defa küçük bir dikkatsizlik, az bir yanlışlık, şartların ağırlaştırılmasına, atmosferin de bütün bütün yaşanmaz hâle gelmesine sebebiyet verebilir... Bir heyetin bütün fertlerinin her zaman bu denli dikkat ve teyakkuz içinde bulunmaları çok zor, hatta imkânsız olduğundan, bu türlü durumlarda aydınlatma ve irşâdın ayrı bir iklimde devam ettirilmesi bir bakıma zarurîdir; başka şekilde hareket ve direnmelerin de hiçbir faydası yoktur.

Öteden beri her yeni düşünce, doğduğu muhitte hor karşılanıp, aleyhinde kampanyalar oluşturulmasına karşılık; o düşünce ve onu temsil eden şahısları çocukluk ve gençlikleriyle bilmeyen bir başka muhit, çok defa onlara kucak açmış ve destek olmuştur.

Bu itibarla, her kudsînin kaderinde değişmez şu çizgiler, âdeta bir fasl-ı müşterektir: Önce îman ve aşk, sonra yığınları saran yanlışlık ve inhirafı karşı mücâdele, sonra da gerekirse insanlığın mutluluk ve saadeti uğrunda, yurt-yuva herşeyi fedâ ederek, başka âşinâ gönüller aramak üzere yeniden yollara dökülmek...

Hemen her yeni dirilişte bu iki esas ve iki merhale çok önemlidir. Birinci merhale, ferdin şahsiyet kazanması, inançla şahlanıp aşkla gerilmesi, nefis ve benliğini aşarak Hakk'ın âzâd kabul etmez kölesi olma merhalesidir. Bu merhaledeki cihad, bütün buudlarıyla nefsin dümenlerine karşı, benliği yenmeye müteveccih ve insanın kendisini yeniden inşâ etmesiyle alâkalıdır. Bu itibarla da cihadların en büyüğü "Cihad-ı Ekber"dir. İkinci merhale ise, her gö-

nülde bir kor, bir alev hâline gelen inancın aydınlık tufanı, artık çevreye çeşitli dalga boylarında şualar neşretmeye başlar. Çok defa bu safhanın tahakkukuyla beraber hicret de gelip kapıya dayanır.

Aslında, bu devreye kadar geçirilen safhalarda dahi, ruh plânında bir hicretten bahsetmek her zaman mümkündür: İnsan, içinde bulunduğu durumdan olması gerekli olan duruma; hareketsizlik ve dağınıklıktan aksiyon ve sisteme; donmuşluk ve bozulmuşluktan kendini yenilemeye, binbir günahın boğucu atmosferinden ruh ve kalbin hayat derecesine yükselme gibi hususların hemen hepsinde bir hicret mânâsı vardır ve bu mânâlarda o, hep hicret edip durmaktadır. Kanaatimizce, ikinci hicretin, fonksiyonunu tam edâ edebilmesi de, birinci merhaledeki hicretlerin yapıлып yaşanmasına bağlıdır. Nefsinden kalbine, cisminden ruhuna, dış şatafatlardan vicdanındaki ihtişâma, özünden özüne hicrette başarılı olanlar, öbür hicret ve ötesinde de başarılı olurlar. Bunu tam temsil edemeyenler, çok defa diğer hicret ve ona bağlı olanları da kusursuz temsil edemezler.

Bu mânâda hicret, ilk defa, insanlık semâsının ayları, güneşleri sayılan Hz. İbrahim, Hz. Lût, Hz. Musâ, Hz. İsa gibi yüce kâmetler tarafından başlatıldı; sonra da bu aydınlık yolun eşsiz rehberi, insanlığın iftihar tablosu, zaman ve mekânın Efendisi bu yoldan yürüyüp gitti. Kapıyı da kıyâmete kadar arkadan gelenlere açık bıraktı...

Hakk yolunda ve Hakk'ın hatırı için yapılan hicret o kadar kudsîdir ki, mal ve canlarını inandıkları dava ve o davanın eşsiz temsilcisi uğrunda fedâ eden kutlulardan kutlu bir cemaatin, en çok sevilip takdir edildiği noktada, daha

değişik sıfat ve ünvanlarla değil de “muhacir” ünvanıyla yâd edilmesi ne kadar mânidârdır! Hatta bu kudsîler dönemi bir tarih başlangıcı aranırken; Nebî'nin doğumu, peygamberlikle şereflendirilmesi, Medine halkının bu yüce davaya omuz vermesi, Bedir Harbi, Mekke Fethi gibi herbiri ayrı bir pırlanta olan bunca hadise içinde, tarih başlangıcı olarak hicretin seçilmesi, üzerinde hassasiyetle durulmaya değer önemli bir mevzuudur.

Bir kere, yüksek bir mefkûre uğrunda göç eden her ferd, hayatının her lâhzasında, göçe sebep teşkil eden yüksek gayenin baskısını vicdanında hissedecek ve hayatını bu yüksek duyguya göre düzenleme mecburiyetini duyacaktır. Ayrıca çocukluk ve gençlik dönemleriyle alâkalı horlayıcı nazarlardan kurtulması, rahat ve endişesiz hareket etmesi de ancak bu mukaddes göçle tahakkuk edebilecektir. Zirâ, kim olursa olsun, çocukluk ve gençlik dönemini geçirmiş olduğu çevrede, o devreye has, hasımları tarafından bazı yanlarının tenkit edilmesi ihtimaline karşılık; hicretle gerçekleştirilen yeni muhitte, pırıl pırıl hâli, tertemiz düşünceleri, başdöndürücü fedâkârlıklarıyla devamlı takdir edilen biri olacaktır. İster bunlar isterse başka faktörler olsun, öteden beri tarihte devir açıp-devir kapayanlar ve büyük bir ölçüde tarihin akışını değiştirenler hep muhacir kavimler olmuştur.

Sosyologların tespitine göre, yeryüzündeki medeniyetlerin hemen hepsi göç eden fert ve cemaatler tarafından kurulmuştur. Toynbee, göçebelerin kurduğu yirmiyedi medeniyetten bahseder ki; bu da hemen hemen çağlar boyu yeryüzünde, göçebe hâkimiyeti demektir. Kendini rahata,

rehâvete kaptırmamış, her an herşeyden ayrılmaya hazır, vereceği mücâdelenin doğuracağı sıkıntıları, önceden yaşamaya alışmış ve bir asker gibi her an sefer emrini bekleyen bu dinamik ruhlarla mücadele etmeye ve onları silip geçmeye kimsenin gücü yetmeyecektir.

İşte ilk kudsîler ve ilk medeniyet muallimleri! Ve işte birkaç aşîretten cihan imparatorlukları kuranlar! Yıldırımlar gibi karanlık çağların bağına inen bu insanlar, rahatı zahmette, diri kalmayı, ölüm ve ötesindeki herşeyi hakîr görmede, ebed-müddet varolmayı şartlara göre kendilerini yenilemede gördü ve ters-yüz edilmez birer güç haline geldiler.

Keşke, günümüzün nesillerini; rahattan, rehâvetten, hazlarına düşkünlük ve nefsânilikten kurtararak, ruhlarını yüce duygularla donatıp daha çok ızdırap çeken, daha çok acı ve sızı duyan ideal insanlar haline getirebilseydik. Belki o zaman, milletçe, küçük hesapların, hasis zevklerin tesirinde kalmayacak ve bir kısım ehemmiyetsiz sıkıntılardan ötürü de hiç mi hiç yer ve yön değiştirmeyecektik...¹

¹ M. Fethullah Gülen, *Yitirilmiş Cennete Doğru*, s. 6-11.

BİRİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZ'DEN (S.A.S.)
ÖNCEKİ HİCRET VAKALARI

PEYGAMBER EFENDİMİZ (S.A.S.)’DEN ÖNCEKİ HİCRET VAKALARI

Hicret, Hz. Âdem’le Başlar

Hz. Âdem, hicret mana ve ruhunun vaadettiği uhrevî enginliğe ulaşmak için, cennetten dünyaya uzanan uzun bir yolculuğa çıkmış, Hz. Nuh ise, karalardan sonra denizlerde de ürperen bir seyahata katlanmıştır. Hz. İbrahim, Babil, Hicaz, Kenan ili deyip durmadan dolaşmış, Hz. Musa, anne evinden Firavun sarayına, oradan da Mısır ve Eyke arasında hep mekik dokumuş durmuştur. Hz. Mesih’e gelince o, eski peygamberlerin geçtiği bütün köprülerden geçmiş ve bu dönemin ilk kudsîleri de eski dünyanın hemen dört bir yanına irşad ekipleri tertip etmişlerdir.⁹

Şimdi hayatlarıyla birer hicret destanı yazmış bu peygamberlerden bazılarının hayatlarından kesitler sunarak mevzumuzu derinleştirelim.

⁹ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Yeşeren Düşünceler*, s. 132.

Hiz. Nuh'un Gemiyle Yaptığı Hicreti

Hiz. Nuh (aleyhisselâm), Hiz. Âdem'den sonra kendisine risalet görevi verilen ilk peygamberdir.¹⁰ Hiz. Âdem'den sonra insanlar, gerçek Rablerini unutmuşlar ve gökteki yıldızlara tapmaya başlamışlardı. Hatta bu yıldızların yerini tutmak üzere putlar yapmışlar ve putlara gökteki yıldızların isimlerini vermişlerdi. Hiz. Nuh, kavmine peygamber olarak gönderildiğinde, onların yanlış bir yolda olduklarını, Allah'a kulluk etmeleri gerektiğini, iman ettikleri takdirde Allah'ın günahlarını bağışlayacağını anlatır.¹¹

Hiz. Nuh, tam dokuzyüz elli sene¹² devamlı olarak kavmine hak ve hakikati haykırır, ancak kavmi her defasında onunla alay eder ve onu susturmaya çalışırlar.¹³ Artık ümidini kaybeder. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk'tan kendisi ile kavmi arasında bir hüküm vermesini ister ve kendisiyle birlikte bir avuç iman etmiş mümini bu ortamdan kurtarması için dua eder.¹⁴ Daha sonra duasına şöyle devam eder:

– “Ya Rabb’i! Ben halkımı gece gündüz dine dâvet ettim. Ama benim dâvetim, onların sadece daha çok uzaklaşmalarına yol açtı. Her ne zaman, onları bağışlaman için çağırdıysam, onlar parmaklarıyla kulaklarını tıkadılar. Elbiseleriyle örtündüler, direttiler ve çok kibirlendiler.” (Nuh, 71/5-7)

– Ya Rabb’i! Sen de biliyorsun ki onlar bana isyan etti-

¹⁰ Buhârî, Enbiya, 3.

¹¹ Bkz. Nuh, 70/2-4.

¹² Bkz. Ankebut, 29/4.

¹³ Bkz. Nuh, 71/7.

¹⁴ Bkz. Şuara, 26/117-118.

ler; servet ve evlâdının çokluğunun kendi ziyanını artırdığı kimselere uydular. Büyük hîle ve tuzaklar kurdular.” Sakın tanrılarınızdan vazgeçmeyin, Ved, Suva, Yegûs, Yeûk ve Nesr’i, bunlardan hiçbirini bırakmayın!” dediler. Böylece onlar birçok insanı şaşırttılar. Madem ki öyle yaptılar, Sen de bu zalimlerin şaşkınlığını artır ya Rabb’i!¹⁵

Cenâb-ı Hak, Hz. Nuh’un bu dualarını kabul buyurur ve vahiy meleği Cebrail (aleyhisselâm) vasıtasıyla tarifini de vererek ondan bir gemi yapmasını ister.¹⁶ Hz. Nuh ve ona iman edenleri uzun bir hicret yolculuğu beklemektedir. Hz. Nuh hemen işe koyulur ve Cebrail (aleyhisselâm)’dan aldığı tarif üzere geminin inşasına başlar. Tabii bu arada kavmi rahat durmuyor, onunla alay etmeye devam ediyorlardı. O da bu alaylı tavırlara karşı sabırla göğüs geriyor ve onları tufan azabıyla müjdeliyordu.¹⁷

Gemi inşası tamamlanır. Artık müminler Cenâb-ı Hakk’-tan gemiye binmek için işaret beklerler. Hz. Nuh ilâhi işareti alır almaz harekete geçer. Gemiye sadece iman edenleri ve bir de her hayvandan bir çift alır.¹⁸ Geminin kapıları kapanır. Ardından o güne kadar görülmedik bir şekilde bir yandan yerden yukarıya doğru sular fışkırır, bir yandan da korkunç bir yağmur yağmaya başlar. İnsanlar yükselen sularla boğuşuyor ve kendilerini kurtarmaya çalışıyorlardı. Ama nafileydi. Evler sulara gömülmüş ve suların üstünde cesetler yüzmeye başlamıştı.

Gemi dalgalar üzerinde yüzerken bu sırada Hz. Nuh’un

¹⁵ Bkz. Nuh, 71/21-24.

¹⁶ Bkz. Hud, 11/36-37.

¹⁷ Bkz. Hud, 11/38-39.

¹⁸ Bkz. Hud, 11/40.

gözüne kayalıklara tırmanmak için uğraşan bir genç çarpar ve neden sonra bu gencin kendi oğlu olduğunu anlar. Baba şefkatiyle ona,

– “Evlâdım, gel sen de bizimle gemiye bin de kâfirlerle beraber kalma!” diye seslenir.¹⁹ Bunun üzerine oğlu, “Beni sudan koruyacak bir dağa sığınırım” der. Hz. Nuh, “Bugün Allah’ın helâk emrinden koruyacak hiçbir kuvvet yoktur. Ancak O’nun merhamet ettiği kurtulur” dese de oğlu bu sözleri dinlemez. Daha sonra aralarına dalga girer ve oğlu boğulup gider.²⁰

Yolculuk uzun süre devam eder. Cenâb-ı Hakk’ın emriyle yağmur diner, sular çekilir ve gemi bir dağın tepesine oturur.²¹ Hz. Nuh ve yanındaki müminlerin hicreti tamamlanmıştır. Artık onları ibadetlerini rahatlıkla yapabilecekleri, Rablerinin rızası istikametinde yaşayacakları bir hayat beklemektedir.

Şimdi hicret insanı Hz. İbrahim’e geçebiliriz.

Hicret İnsanı: Hz. İbrahim

Hz. İbrahim’in hayatında baktığımızda onun hayatında hicretin büyük bir yer tuttuğunu görüyoruz. Bu sebeple ona hicret insanı denebilir. Kısaca Hz. İbrahim’in hayatını hatırlayalım.

Tarihçilerin kaydettiğine göre münecimlerin o sene doğacak bir çocuğun halkın dinini değiştireceğini, döne-

¹⁹ Bkz. Hud, 11/42.

²⁰ Bkz. Hud, 11/43.

²¹ Bkz. Hud, 11/43.

min kralı Nemrut'un saltanatına son vereceğini söylerler. Bunun üzerine Nemrut, doğacak bütün erkek çocukların öldürölmelerini emreder. Bu haberi duyan Hz. İbrahim'in babası Âzer, hanımını Kûfe ile Basra arasındaki Ur şehrine götürüp bir mağaraya saklar. Hz. İbrahim bu mağarada gözlerini dünyaya açar ve bu şekilde öldürölmekten kurtulur.²²

Hz. İbrahim, peygamber olarak vazifelendirildikten sonra önce babasına Hak dini tebliğ eder. Babası Âzer, put yapıp onları satarak geçimini sağlayan bir adamdır. Oğlunun bu teklifini reddeder.²³ Daha sonra İbrahim (aley-hisselâm), değişik vesilelerle yıllarca kavmine Allah'ı anlatır ve taptıkları putların kendilerine bile hayrı olmadıklarını ifade eder. Ancak sonuç yine aynıdır. Kavmi Hz. İbrahim'i inkâr eder.²⁴

Bir gün Hz. İbrahim, halkına taptıkları putların ne kadar aciz ve işe yaramaz olduğunu ispat etmek için bir plan kurar. Halk bir bayram günü şenlik için şehir dışına çıktığında, putların olduğu yere girer ve en büyük put dışındaki bütün putları kırar. Elindeki baltayı da büyük putun üstüne asar. Şehir dışından dönen halk, putlarının kırıldığını görünce dona kalırlar ve kendi kendilerine bu işi kimin yaptığını düşünürler. Akıllarına tek bir isim gelir: İbrahim. Yapsa yapsa bu işi o yapardı. Çünkü Hz. İbrahim'in putlara karşı tavrını biliyorlardı.

Hz. İbrahim'i çağırırlar ve bu işi onun yapıp yapmadığını

²² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 1/94-95.

²³ Bkz. Meryem, 19/42-46.

²⁴ Bkz. En'am, 6/80-81; Enbiya, 21/51-73; Şuara, 26/70-89; Ankebut, 29/16-27.

sorarlar. Bunun üzerine Hz. İbrahim: “Belki de şu büyük-leri yapmıştır. Eğer konuşurlarsa sorun bakalım onlara!” der. Daha sonra onlar, bir aralık vicdanlarına dönüp içlerinden: “Asıl zalim İbrâhim değil, bu âciz putlara ibadet edip bel bağlayan bizler, biz müşriklermişiz!” derler. Ancak bunu dışa vurmayıp sonra yine önceki görüşlerine dönüp Hz. İbrahim’e: “Bunların konuşmadıklarını sen de pek iyi bilirsin!” demeleri üzerine Hz. İbrahim şöyle cevap verir:

– “O halde, Allah’tan başka, size fayda veya zarar veremeyen şeylere mi tapıyorsunuz! Yuh size de, Allah’tan başka o taptıklarınıza da! Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?” (Enbiya, 21/57-67)

Bütün bunlara rağmen onlar inkârlarında diretirler ve hatta bununla da kalmayıp Hz. İbrahim’i ateşe atarak cezalandırma kararı alırlar. Bu kararın başını elbette Nemrut çekmektedir. O güne kadar hiç görülmedik bir odun yığını yapılır ve odunlar yakılır. Hz. İbrahim ateşe atılır. Ancak Allah’ın “Ey ateş! İbrahim’e karşı serinlik ve esenlik ol.” (Enbiya, 21/69) emri üzerine ateş İbrahim aleyhisselâm’ı yakmaz ve Hz. İbrahim’in düştüğü yer bahçelik olur. Ateşin yanması bittikten sonra Hz. İbrahim’in bahçe içinde kılina bile zarar gelmediği görülür.

İşte bundan sonra Hz. İbrahim’in mukaddes göçü başlar. Artık o, kavminin hak ve hakikate karşı kapalı olduğunu anlar ve yanına eşi Hz. Sâre, yeğeni Hz. Lût ve kendisine iman eden bir avuç insanla birlikte farklı diyarlara yelken açarlar. Hz. İbrahim, önce Harran’da, ardından Ürdün’de bir süre kaldıktan sonra Mısır’a gider ve daha sonra Filisti-

n'e yerleşir.²⁵ Hz. Sâre'den sonra Hz. Hacer'le evlenen Hz. İbrahim'in Hz. Hacer'den oğlu Hz. İsmail dünyaya gelir. Hz. İsmail'in dünyaya gelmesinden sonra Hz. İbrahim'i yeni bir hicret beklemektedir. O, bu amaçla Mekke'ye kadar gelir.²⁶

Hz. İbrahim, Eşi ve Oğluyla Beraber Mekke'ye Gidiyor

Sözün burasında Hz. Hacer validemizin hicretini de ifade etmemiz gerekir. Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ilâhî emir üzerine Hacer validemizi ve henüz emzikten kesilmemiş olan oğlu Hz. İsmail'i yanına alarak yola çıkar. Bu göçün görünen sebebi Hz. İbrahim'in iki eşi arasındaki kıskançlık olsa da, aslında, o mahzun anne ve masum bebek kaderin hükmüne boyun eğmeli; asırlar sonra gelecek "insanlık ağacının en kıymetli meyvesi"ne zemin hazırlamak için hicret etmeliydi. Uzun bir yolculuktan sonra nihâyet Mekke'ye varırlar. O günün Mekke'si, etrafı yanık dağlar ve abûs çehreli kayalıklarla çevrili, kalblere ürperti veren, ekin bitmez, kervan geçmez bir vadiydi. Orada ne içecek bir su, ne de kendisinden su istenecek bir canlı vardı.

Hakk'ın Halil'i, sadece bir kırba ve birkaç hurma vererek, bu iki muhaciri bomboş vadinin ortasına bırakmış, gönlünü kavuran bir hicran ve yanaklarından süzülen gözyaşlarıyla Şam'a gitmek üzere oradan ayrılmıştı. Geri dönüp ardına bakmaktan bile kaçınıyor, hızlı adımlarla bir an önce gözden kaybolmak istiyordu. Hazreti Hacer, birkaç defa "İbrahim!.." diye seslense de, o cevap

²⁵ Taberi, 1/244-247.

²⁶ İbn Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 1/103.

verememiş; merhamet ve şefkatinden dolayı emre muhalif davranmaktan, hayatının neşesi bu iki insanı böyle bırakıp gidememekten korkmuştu. Ciğeri yanan mahzun kadın, iç çekişlerine mani olabildiği bir an, son bir kez daha, “Ey İbrahim, bizi kime bırakıyorsun! Yoksa bu, Allah’ın emri mi?” deyince, o Yüce Nebî yine arkasına dönmeden, “Evet, bu Rabb’imizin emri...” diyebilmişti. Ve o andan sonra artık Hacer gözyaşlarına “dur” emrini vermiş, “Git ey İbrahim! Hicret madem Allah’ın emri, O bizi zayi etmeyecek, yalnız bırakmayacaktır.” diye seslenmişti.²⁷

Bu kavruk, kupkuru toprakların, haşin dağların ortasında, uzak vadinin derinliklerinde yalnız bir çocuk ve çaresiz bir kadın vardı. Susuz, kimsesiz, barınsız nasıl yapacaktı? Yaşamak için su gerekirdi; bebek süt, kadın kollayıcı, anne hâmî, yalnız dost, güçsüz de yardımcı isterdi. Fakat emir, O’nun emri değil miydi? O istemedi mi hicreti? Öyleyse, tevekkül, mutlak tevekkül gerekirdi...

Cenâb-ı Hakk’ın çağrısına cevaben göçe katlanan Hz. Hacer, kendini O’na teslim eder. Şehirden, hayatın içinden ayrılarak bu susuz, ıssız, çorak vadiye yerleşmeye de O’nun emri olduğu için katlanacaktır. O katıksız bir tevekkül ve iman gücüyle bütün ince hesapları, kuru mantığı bir tarafa bırakmış ve yalnızca Yaradan’ına sarılmıştır. O’nu sevmiş, gönlünü bütünüyle O’na vermiş ve sadece O’na dayanmıştır.

Fakat Hz. Hacer, açlıktan ağlayan bebeğinin yanında mucize bekleye bekleye oturup durmaz. Görünmez yerlerden bir elin uzanıp bir şeyler yapmasını, gökten bir zenbil

²⁷ Taberi, *Tarih*, 1/253.

inmesini, Cennet'ten bir ırmağın akmasını ummaz. Tevekkülü, boş ve gayretsiz bekleme olarak anlamaz. Yavrusunu Allah'a emanet eder; kendisi de recâ duygusuyla doğrulur; Safâ-Merve arasında koşmaya, çırpınmaya durur; kendi iradesini temsil eden ayaklarıyla ve kendi gücünü gösteren elleriyle arayışa koyulur ve Hz. Hacer'in hiç ummadığı bir anda, hiç beklemediği bir yerden niyazın gücü ve Allah'ın rahmetiyle ilâhî lütuf gelir. Cebrâil aleyhisselâm, asırlar sonrakı bir kutlu doğumun şerbetini, o vilâdetin beşiği Mekke'nin ilk sakinlerine takdim eder. Hz. İsmail'in ayaklarının önünde melek kanadıyla açılan öteler kaynaklı arkten su fışkırmaktadır. Taştan doğan hayat kaynağı tatlı pınar öyle gür akmaktadır ki; sevinç ve şükür çığlığı koparan bahtiyar anne “zem zem!” diye bağırmak zorunda kalır. Rivayetlere göre, “zem zem” o günkü dilde “dur dur” demektir.

Eğer Rahmân ve Rahîm o kutlu beldeye gitmeyi size de nasip ederse; orada, Safâ-Merve arasında gidip gelmeleri-
niz size Hz. Hacer ve Hz. İsmail'i hatırlatır. Bu defa da Hacer siz olursunuz; gözünüz İsmail'de, Kâbe'de... Safâ-Merve arasında sa'y yapar, “su” istersiniz. Bir farkla ki, siz hatalarınızı, kusurlarınızı, eksik ve zaaflarınızı temizleyecek bir su ararsınız. Bir de himmetiniz âlî ise, “nesil” gibi bir derdiniz, “Allah'ın adının yüceltilmesi” gibi bir davanız varsa, dizlerinizdeki derman nispetinde koşar durur da, “Rabb'im, neslin ateşini söndürmeye su, Resûlullah'ın gemisini yüzdürmeye su...” dersiniz. O suyun ilk kaynağı da sizin gözleriniz olur. Ayrıca, Kâbe'nin bir yanında, “Altın Oluk”un bulunduğu tarafta, yuvarlak yarım duvarla ayrılmış, etek şeklinde bir bölüm görürsünüz. “Hıcr-i İsmail” adı verilen bu etek Hz.

Hacer'i, Hz. İsmail'i ve bu azize anne ile aziz oğlunun hatıralarını bağrında saklamaktadır. Burası Hz. Hacer'in evidir. Allah, Hz. Hacer'in eteğinin sembolünü (Hıcr) kendi varlığının sembolüne (Beytullah) tutturmuştur. Çünkü, Kâbe aşkın merkezidir ve Hz. Hacer aşka koşmuş, bütün yoklukları aşkla varlığa çevirmiştir. Zaten, hicret ancak aşkla katlanılabilecek bir amel değil midir?..

İlk Muhacir Hanımlardan Hz. Hacer

İlk muhacirlerden olan Hz. Hacer, âhir zamanın mukaddes göç erlerinin de ilk muallimlerindendir ve hal diliyle onlara “Suyu sa’y’le değil aşkla, fakat yine de sa’y ettikten sonra bulabilirsiniz.” demektedir. Koşusuna Safâ tepesinden başlayarak çorak mekânları Mekke’leştirmek için herkesi “saf” sevgiyle sevmenin lüzûmunu; sa’yini Merve’de bitirerek de, başkalarının sadece mürüvvetini görmek, eksiklerine ve eğriliklerine göz yummak gerektiğini imâ etmektedir.

Hz. Hacer validemiz, zemzem sayesinde hem susuzluğunu hem de açlığını gidermiş; bebeğine de süt emzirip onu büyötmeye başlamıştır. Çok geçmeden, Allah Teâlâ, Yemenli Cürhüm kabilesinden bir yolcu kafilesini Kâbe’nin bulunduğu yöne sevketmiştir. Zemzem’i gören yolcular, burayı yurt edinmeye karar vermiş; böylece Hacer validemizin ve Hazreti İsmail’in yalnızlıkları da sona ermiştir.²⁸

Hz. İbrahim, uzun seyahatı neticesinde Mekke’ye gelmiş, oraya yerleşmiş ve mukaddes göçünü burada noktalamıştır. Derken orada göç ve göçe gaye tohumla buluşmuş,

²⁸ Osman Şimşek, *Hacer, Aşk ve Hicret*, <http://www.herkul.org>.

tohum ulu bir çınara dönüşmüş ve çınar iki önemli dalıyla ebediyete yönelmiştir. O iki daldan biri, birkaç fasıl meyve vermiş ve kökle bütünleşmiş; diğeri ise “ezeliyetin hakkıdır” deyip ebediyete uzanmıştır. Evet İsmail dalı, öyle bir meyve vermiştir ki, o meyve terazinin bir kefesine konduğu zaman, bütün peygamberlerden daha ağır gelecek ve arkasından gelenler için bir övünç vesilesi olacaktır. Bu muhteşem meyve, az önce de ifade edildiği gibi İnsanlığın Emîni, Büyük Fetanet, Büyük Sıdk Sahibi, İnsanlığın İftihar Tablosu, Sonsuz Nur, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'dir ve Hz. İbrahim (aleyhisselâm)'ın seyahatı olan mukaddes göçün de bir neticesidir.²⁹

Hz. İbrahim'den sonra kardeşinin oğlu Hz. Lût'un hicretine de değinmekte fayda var.

Hz. Lût Kızlarıyla Hicret Ediyor

Hz. Lût (aleyhisselâm), Hz. İbrahim'in kardeşi Harran'ın oğludur. Kur'ân-ı Kerim'de yirmi yedi yerde ismi geçen Hz. Lût'un, Hz. İbrahim'in tebliğini kabul ettiği,³⁰ peygamberlerden³¹ ve salihlerden olduğu, ilâhî rahmete kabul edildiği bildirilir.³²

Sodom ve Gomorra halkına peygamber olarak görevlendirilir. Bunun üzerine Hz. İbrahim'den ayrılarak bu bölgeye yerleşir. Kavmine Allah'a karşı gelmekten sakınmalarını, kadınlar yerine erkeklerle beraber olmalarının büyük

²⁹ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 4/250.

³⁰ Bkz. Ankebut, 29/26.

³¹ Bkz. Saffat, 37/133.

³² Bkz. Enbiya, 21/74-75.

ahlâksızlık ve günah olduğunu bildirir ve bu çirkin fiilden vazgeçmelerini ister. Kavmi ise işlerine karışmaya devam ettiği takdirde sürgün edileceğini söylediği gibi, “Eğer doğru söylüyorsan bizi tehdit ettiğin azabı getir” diye kendisine meydan okurlar. Bunun üzerine Hz. Lût, onların yaptıklarının vebalinden kendini kurtarması için Allah dua dua yalvarır.³³

Hz. Lût’un duasını kabul eden Cenâb-ı Hak, bu ahlâksız kavmi helak etmek üzere üç melek görevlendirir. Melekler genç ve yakışıklı birer erkek sûretinde Lût kavmini helâk etmek üzere geldiklerini söylerler.³⁴ Hz. Lût, insan sûretinde gelen bu melekleri misafir eder, ancak bir yandan da kavminin yapacağı kötülüğü düşünmektedir.³⁵ Misafirlerden haberdar olan halk, bir araya gelip evi kuşatır ve onların kendilerine teslim edilmelerini ister. Hz. Lût, kendisini misafirlerin yanında rezil etmemelerini, ancak misafirlerden vazgeçmelerini söylerse de onlar, Hz. Lût’a başkalarının işine karışmaktan ve yabancıları evine almaktan kendisini men ettiklerini hatırlatarak isteklerinde ısrar ederler.

Bunun üzerine melekler, Hz. Lût’a hicret için hazır olmasını, geceleyin şehri terk etmesini, sabaha yakın azabın geleceğini, hanımı dahil kavminin helâk edileceğini haber verirler.³⁶ Öte yandan dışarıda evi kuşatan ve içeri girmeye uğraşan halkın gözlerini kör ederek³⁷ onları evin çevresinden uzaklaştırırlar. Hz. Lût ve kızları şehirden çıkar. Sa-

³³ Bkz. A'râf, 7/80-81; Şuara, 26/160-166; Neml, 27/54-55.

³⁴ Bkz. Hud, 11/69-70; Hicr, 15/57-58.

³⁵ Bkz. Hud, 11/77.

³⁶ Bkz. Hud, 11/81.

³⁷ Bkz. Kamer, 54/37.

baha karşı da şehrin altı üstüne getirilir. Üzerlerine balçık-tan pişirilmiş, kat kat taşlar yağdırılır ve Lut aleyhisselâm'ın kavmi helâk edilir.³⁸

Şimdi de kaynaklarda annesinin Hz. Lût'un kızı olduğu veya Hz. Lût'un kızıyla evlendiği bilgisi bulunan Hz. Şuayb'ın hicretine bir göz atalım.

Kavmi Tarafından Hicrete Zorlanan Nebi: Hz. Şuayb

Hz. Şuayb, Medyen halkına peygamber olarak gönderilir. Medyen halkı tevhid inancından uzaklaşmış, ticari hayatta ölçü ve tartıda hile yapmaya başlamışlardı. Zengin tüccarlar ise türlü türlü hilelerle fakir insanların mallarını düşük fiyatlarla ellerinden alıp onlara zulüm yapıyorlardı. İşte Hz. Şuayb, Medyen halkını uyarmak için bir peygamber olarak vazifelendirilmiş ve onlara şöyle nasihatte bulunmuştur:

“Ey benim halkım! Yalnız Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. İşte size Rabb’inizden açık delil geldi. Artık ölçüyü, tartıyı tam yapın, insanların haklarını eksiltmeyin, halka haksızlık etmeyin, ülkede düzen sağlanmışken fesat çıkarıp huzuru bozmayın. Bana inanıp bu dediklerimi yapmanız sizin için elbette hayırlıdır.” (A’raf, 7/85)

Hz. Şuayb, halkını doğruluğa, dürüstlüğe, insanlığa çağırıyordu. Ancak onlar, daha önceki kavimler gibi onun bu sözlerine kulak asmıyorlar ve sesini kısmaya çalışı-

³⁸ Bkz. A’raf, 7/83-84; Hud, 11/81-83; Kamer, 54/37-39; Ömer Faruk Harman, Lut md. DiA, 27/228-229.

yorlardı. Hatta onun davetine engel olmak için evine giden yolların üzerine oturuyorlar, özellikle onunla görüşeceğini anladıkları insanlara mani olmaya çalışıyorlar ve onları tehdit ediyorlardı.³⁹ Ancak Hz. Şuayb, halkını uyarmaktan geri kalmıyor ve sonlarının Hz. Nuh, Hz. Hud ve Hz. Salih peygamberlerin kavimlerinin sonu gibi olmalarından korktuğunu dile getiriyordu.⁴⁰

Hz. Şuayb'ın bütün çırpınışlarına rağmen Medyen halkı, hak ve hakikati görmemekte ısrar ediyordu. Hatta daha da ileri gidip Hz. Şuayb'a şu sözleri bile söyleyerek onu ve ona iman edenleri hicrete zorluyorlardı: *“Halkından kibirlenen eşraf grubu: Bak Şuayb! Yeminle söylüyoruz: “Ya dinimize dönersiniz. Ya da seni de, sana inanan taraftarlarını da ülkemizden süreriz!” dediler.*” (A'râf, 7/88)

Artık onlar, Hz. Şuayb'ın ifade ettiği azabı sonuna kadar hak etmişlerdi. Onların sonu da inkârcı diğer kavimler gibi helâk olmaktı. Şiddetli bir sarsıntı onları kısıkvrak yakalamış ve bulundukları yere çökekalmışlardı.⁴¹ Hicrete zorladıkları peygamberleri Hz. Şuayb ise bir peygamber sefkiyetiyle uzaklardan olup bitenleri seyrediyor ve:

“Gördüğü müthiş manzara karşısında Şuayb, yüzünü üzüntü ile öteye çevirip: “Zavallı halkım!” dedi, “ben size Rabb'imın buyruklarını tebliğ etmiştim, sizin iyiliğinize çalışmışım, size öğütler vermiştim! Artık böyle nankör, böyle kâfir bir toplum için ne diye üzülüp kendimi harap edeyim!” (A'râf, 7/93) diyordu.

³⁹ Bkz. A'râf, 7/90.

⁴⁰ Bkz. Hud, 11/88-90.

⁴¹ Bkz. A'râf, 7/91.

H. Musa, Hicretiyle H. Şuayb'dan Peygamberlik Dersi Almıştı

H. Musa, günümüzde yaşayan ilâhî din mensuplarının hepsinin de adından hürmetle bahsettiği büyük peygamberlerden biridir. O, bozulmuş dejenere bir kavmi önce kendi etrafında toplamış, sonra onları dünyanın süper gücünü temsil eden Mısır toplumundan ve firavunun hegemonyasından çekip çıkarmış, sonra da bu ezik kavmin yeni nesilleri ile yepyeni bir medeniyet kurmaya yönelmiş büyük bir peygamberdir.

Onun çocukluğu ve gençliği de bu misyona uygun şekilde geçmiştir. İlâhî takdir, onun firavun sarayında bir prens olarak yetiştirilmesini sağlamıştır. Onun peygamber olmadan önce Mısır'dan ve firavunun takibinden ilk hicreti bile daha sonra kavmiyle birlikte yaşayacağı büyük hicretin adeta küçük çaplı bir provasası gibidir.⁴²

Kur'ân-ı Kerim'in bildirdiğine göre H. Musa (aleyhisselâm), hayatında, ilki tek başına, diğeri ise ümmetiyle olmak üzere iki defa hicret eder. Bu hicretlerden ilki, kendisine peygamberlik vazifesinin verilmesinden önce gerçekleşir. H. Musa (aleyhisselâm) bir gün şehirde dolaşırken, bir İbranî ile bir Mısırlı'nın kavga ettiklerini görür, kendisinden yardım isteyen İbranî'nin yardımına koşar ve Mısırlı'ya bir yumruk atarak onun ölümüne sebebiyet verir.

O, böyle bir neticeyi ne bekliyor, ne de arzu ediyordu. Bu kavgaya zulme uğramış birine yardım etmek niyetiyle karışmıştı. Fakat elinden, istemeden bir kaza çıkmıştı.

⁴² Mahmut Topuz, *İlahi Dinlerde Hicret*, s. 33.

Daha sonra yaptığı bu işten dolayı oldukça pişman olan Hz. Musa (aleyhisselâm), “Rabb'im! Doğrusu kendimi ziyana uğrattım, beni bağışla” diyerek Allah’a yalvarır. Cenâb-ı Hak da onu bağışlar.⁴³ Bunun üzerine o, artık bundan sonra suçlulara yardım etmemek için yemin eder.

Şehirde gizlenerek endişe içinde sabahlayan Hz. Musa (aleyhisselâm), sabahleyin başka birisi ile kavgaya tutuşmuş olan aynı adamın feryad ederek kendisinden yardım istediğini görünce, adama çok kızar ve çok azgın bir kimse olduğunu söyleyerek onu yakalamak ister. Az önce kendisinden yardım isteyen adam bu defa, “*Ne o Musa! Dün bir adam öldürdüğün yetmemiş gibi bugün de beni mi öldürmek istiyorsun? Mısır’da önüne geleni öldüren bir zorba mı olmak istiyorsun sen?*” (Kasas, 28/19) demesi üzerine Hz. Musa (aleyhisselâm), onu salıverir.

Aynı adam, ölen Mısırlı’yı Hz. Musa’nın öldürdüğünü değişik yerlerde anlatmış olacak ki, firavunun adamları Hz. Musa’yı yakalamak için aramaya çıkarlar. Bu durumu Hz. Musa’ya bir dostu haber vermiş ve onun o şehirden ayrılmasını istemiştir. Bunun üzerine Hz. Musa (aleyhisselâm), ilk hicretini gerçekleştirmek üzere çocukluğundan itibaren senelerdir ikamet ettiği şehirden ayrılarak, Medyen’e hicret eder.⁴⁴ Hz. Musa (aleyhisselâm), Medyen’de Hz. Şuayb (aleyhisselâm) ile karşılaşır ve onun dizinin dibinde gelecekte yerine getireceği peygamberlik vazifesi adına bir hazırlık dönemi yaşar. (Bu mesele üzerinde ileride daha detaylı bir şekilde duracağımız için şimdilik bu kadarlıkla yetinmek istiyoruz.)

⁴³ Bkz. Kasas, 28/16.

⁴⁴ Bkz. Kasas, 28/15-32.

Hız. Musa'nın ikinci hicreti risaletinden sonra meydana gelir. İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen Hız. Musa (aleyhisselâm) ve kardeşi Hız. Harun, Cenâb-ı Hakk'ın, *“Sen ve kardeşin birlikte âyetlerimi (firavuna) götürün. Beni anmayı ihmal etmeyin. Ona tatlı dille konuşun. Belki o aklını başına alır veya korkar. Gidip ona deyin ki: Biz senin Rabb'inin elçileriyiz. İsrailoğullarını hemen bizimle bırak. Onlara eziyet etme...”* (Tâhâ, 20/47) emri gereğince firavuna gitmişler, ona hak ve hakikati tebliğ etmişler, fakat firavun onların anlattıklarını kabul etmememle kalmayıp, zaten öteden beri İsrailoğullarına yapmış olduğu zulmü daha da artırmış ve hatta Hız. Musa'nın öldürölmesi fikrini ortaya atmıştır. Nitekim *“Firavun: “Bırakın beni, řu Musa'yı öldüreyim. O da varsın Rabb'ine yalvarsın, bakalım O kendisini kurtaracak mı? Zira bu gidişle onun, sizin dininizi değıştireceğinden veya ülkede anarşı çıkaracağından endişe ediyorum.” dedi.*” (Mü'min, 40/26) âyeti bu hakikati ifade etmektedir.

Firavunun bu menfur plânı hemen Hız. Musa'ya ulaştırılmış, o da kavmiyle birlikte hicret için son hazırlıklarını tamamlayarak, *“Musa'ya; kullarımı geceleyin yola çıkar. Şüphesiz takip edileceksiniz diye vahyettik.”* (Şuara, 26/52), *“Andolsun ki biz Musa'ya; kullarımla birlikte geceleyin yola çık da yetişilmesinden korkmadan ve (boğulmaktan) endişe etmeksizin denizden kuru bir yol aç diye vahyettik.”* (Tâhâ, 20/77) âyet-i kerimelerinin de ifade ettiğı gibi Cenâb-ı Hakk'ın emriyle yola çıkmışlardır. Bunun üzerine Firavun vakit kaybetmeden ordusunu toplamış, Hız. Musa ve arkasındaki hicret cemaatini takibe koyulmuştur. Kızıldeniz'e

varıldığında Hz. Musa (aleyhisselâm) âsâsını denize vurmuş, bir mucize olarak deniz ortadan ikiye ayrılmış ve bu sayede mü'minler rahatlıkla denizin karşı tarafına geçmişlerdir. Onları takip eden firavun ve ordusu ise açılmış olan yolun ortasına gelince deniz tekrar birleşmiş ve firavun ordusuyla birlikte boğularak helâk olup gitmiştir.⁴⁵ Hz. Musa (aleyhisselâm) ve ona tabi olan cemaati ise Filistin'de yeni bir uygarlığın doğmasına zemin hazırlamışlardır.

Hicret Ettikten Sonra Tekrar Kavmine Dönen Nebi: Hz. Yunus

Asur Devleti'nin başşehri ve önemli bir ticaret merkezi olan Ninova şehrinde doğan Yunus aleyhisselâm oranın halkına peygamber olarak gönderilir. Hz. Yunus, maddî bir refah ve bolluk içinde yaşayan ve putlara tapan Ninovalı halkını senelerce Allah'a imana ve ibadet etmeye davet eder. Kavmi ona iman etmedikleri gibi pek çok ezâ ve cefâda bulunur. Onunla alay ederler. Fakat Yunus aleyhisselâm yılmadan ve ümitsizliğe kapılmadan onları hak dine dâvet etmeye devam eder.⁴⁶

Hz. Yunus, bütün bu samimi gayretlerine rağmen kendisiyle eğlenen, alay ve hakaret eden kavminden ümidi kesmeye başlar ve doğru yola geleceklerine dair inancı sönmeye yüz tutar. Çünkü yıllardır uğraşmasına karşılık muhataplarının sinesinde herhangi bir yumuşama olmaz. Bu sebeple kararını verir: Hicret edecektir. Hicret öncesi son kez halkına kendilerine büyük bir azabın geleceğini ha-

⁴⁵ Bkz. Şuara, 26/60-66.

⁴⁶ İbn Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 1/360.

ber verir. Bunun ilk alâmeti olarak da yüzlerinin renginin değişip bozulacağını söyler.⁴⁷

Ancak halkına karşı çok kırgın ve kızgın olan Hz. Yunus, hicret kararını Cenâb-ı Hak'tan gelen bir emirle değil de kendi arzusuyla alır.⁴⁸ Aslında bu hicret, ne görevden kaçış, ne de görevi verene bir başkaldırıdır. Sadece davete boyun eğmeyen halktan, bir kızgınlık ve sabırsızlık neticesi vaktinden önce uzaklaşmaktır.⁴⁹

Yunus aleyhisselâm, büyük üzüntü içinde hicret için yola koyulur. Doğup büyüdüğü Ninova'yı terk eder ve Dicle Nehri kenarındayken yolcularla dolu olan bir gemiye biner.⁵⁰ Gemi hareket edip kıyıdan uzaklaşır. Bir müddet gittikten sonra durur ve kımıldamaz olur. Gemidekiler şaşırıp kalırlar. Ne kadar çalıştılsa da gemiyi bir türlü yürütemezler. Üstelik aniden çıkan bir fırtına ile de gemi batacak hale gelir. Yolcular büyük bir paniğe kapılır. Ardından;

– Aramızda bulunan bir suçlu yüzünden gemi yürümüyor, diye aralarında söylenirler. Bu suçluyu nasıl tespit edeceklerini düşünürler. İçlerinden biri şöyle bir teklifte bulunur:

– Kura çekelim. Suçlu olanı tayin etmesini Allah'a bırakalım. Kura kime isabet ederse onu denize atalım ve bu belâdan kurtulalım.

Bu teklif kabul görür. Kura çekilir ve Yunus'a (aleyhisselâm) çıkar. Herkes çok şaşırır. Çünkü Hz. Yunus, hal ve tavırla-

⁴⁷ İbn Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 1/360.

⁴⁸ Bkz. Enbiya, 21/87.

⁴⁹ Mehmet Dikmen, *Peygamberler Tarihi*, s. 637.

⁵⁰ Bkz. Saffat, 37/140.

rıyla yolcular arasında çok müspet bir tesir uyarmıştır. Suçlunun o olduğu hiç kimsenin aklının ucundan bile geçmez. Kurayı yenilemeye karar verirler. Ancak kura iki defa daha çekilir ve yine Hz. Yunus’a çıkar. O zaman Yunus aleyhisselâm bunun kendisi hakkında ilâhi bir imtihan olduğunu kabul edip tevekkülle, “O âsi kul benim!” der.

Yunus aleyhisselâm denize atılır. O sırada vakit gece-
dir. Deniz şiddetli fırtınalarla çalkalanıyordur. Gemiden
denize atlayan Hz. Yunus, azgın dalgalarla bir müddet
boğuşuktan sonra bir balık tarafından yutulur.⁵¹ O sırada
Hz. Yunus’a yardımcı olabilecek hiçbir kimse yoktur. Ken-
disinin kurtuluşu için bütün maddî sebepler yok olmuştur.
Dalgalar arasında tek başına kalakalmıştır. Gece olduğu
için seslense bile sesini duyacak hiç kimse yoktur. Zaten
kısa bir zaman sonra bir balık tarafından yutulmuştur. Kı-
sacası gece, deniz ve balık aleyhine ittifak etmiştir. Onu
içinde bulunduğu bu ortamdan kurtaracak öyle bir Zat ol-
malıydı ki, hükmü hem geceye, hem balığa, hem de denize
geçmeliydi. Şüphesiz ki, bu Zat bütün sebeplerin yaratıcısı
Cenâb-ı Hak’tı.⁵²

Bunun üzerine Hz. Yunus, “*Ey Rabb'im! Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Ben nefsimi zulmedenlerden oldum.*” (Enbiya, 21/87) di-
yerek Rabb’isine yalvarır. Hz. Yunus’un bu samimi tevbe-
sini Cenâb-ı Hak kabul eder ve balığa içindeki misafirini
sahile çıkarmasını emreder. Balık, Yunus aleyhisselâmı sa-
hile bırakır. Allahu Tealâ, engin lütuf ve keremiyle Hz. Yu-

⁵¹ Bkz. Saffat, 37/142.

⁵² Said Nursi, *Lem'alar*, s. 5-6.

nus'un sahile çıktığı yerde, hem onu gölgelendirecek, hem de sinek gibi haşeratin rahatsızlık vermesinden koruyacak, geniş yapraklı, çabuk büyüyüp yükselen Yaktin (kabak ağacı) adlı bir ağaç bitirir.⁵³ Hz. Yunus bu ağaç altında bir müddet kalıp eski sıhhat ve afiyetine kavuşur.

Bu arada Ninova halkı, peygamberleri Hz. Yunus'un işaret ettiği gibi bir sabah uyandıklarında yüzlerinin farklı bir renk aldığını ve ardından gökyüzüne baktıkları zaman da üzerlerine siyah bir bulutun geldiğini görürler. Netice itibariyle Hz. Yunus'un bir peygamber olduğunu ve kendilerinin ona zulmettiklerini anlarlar. Bu sebeple bir araya gelip dua dua yalvararak Allah'tan kendilerini affetmelerini isterler. Cenâb-ı Hak bu samimane yapılan duaları kabul buyurur ve onları affeder. Hz. Yunus hicretini bırakıp tekrar kavmine geri döner. Bu şekilde Hz. Yunus'un kavmi, helâk edilmeyi hak edip de helâk edilmeyen tek kavim olarak tarihteki yerini alır.⁵⁴

Seyyah Nebi Hz. İsa'nın Hicreti

Bir mucize eseri Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelen Hz. İsa, ilk hicretini annesiyle beraber Mısır'a yapar. Orada on iki sene kalırlar. Nitekim bu hicret "*Mer-yem'in oğlunu ve annesini birer ibret vesilesi kıldık ve on-ları pınarları akan ve yerleşmeye elverişli yüksekçe bir yere yerleştirdik.*" (Mü'minun, 23/50) âyet-i kerimesiyle de ifade edilir. Ayet-i kerimede bildirilen mekânın Mısır olduğunu söyleyen müfessirler olduğu gibi, Şam veya Kudüs olduğunu

⁵³ Bkz. Saffat, 37/146.

⁵⁴ Bkz. Yunus, 10/98.

söyleyenler de olmuştur.⁵⁵ Daha sonra Hz. İsa, annesiyle birlikte Kudüs'e gelip burada Nasıra şehrine yerleşir. Otuz yaşına geldiğinde ise burada kendisine peygamberlik verilir.⁵⁶

Mesih'in manalarından biri de “çok gezen, çok seyahat eden insan” demektir. Hz. İsa (aleyhisselâm) da hayatı boyunca hep Hakk ve hakikata âşına, ötelere dilbeste gönül aramış, bu amaçla değişik mekânlarda dolaşıp durmuştur. Bu uzun seyahatları neticesinde, 12 havari elde etmiş, yetiştirdiği bu insanlarla dinine hizmet etmiş ve Allah'ın kendine verdiği mukaddes emanet ve büyük davayı onlarla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bir de bunlardan bir tanesinin ihanetini düşünecek olursak, onun sadece 11 insanla dinine hizmet etmiş olduğunu anlarız.

Seyyidina Hz. Mesih (aleyhisselâm)'ın nerede doğduğu bilinmese de, mukaddes göçü, hicreti bilinmektedir. Hatta bazı tarih kitapları, onun tâ Anadolu içlerine kadar geldiğini haber vermektedir. O, Filistin çevresinde dolaşmış, Arap Yarımadası'nı gezmiş ve 33 yaşında, bizim buud ve ölçülerimiz içinde, bu fani âlemden ayrılıp, kendine has bir âleme yükselirken, dünyanın büyük bir kısmını, en büyük seyyahlardan daha çok gezmiş ve hiç durmaksızın temiz bir sima arayıp durmuştur.⁵⁷

Son olarak her ne kadar peygamber olmasalar da hicretleri ve hayatlarıyla vermiş oldukları mesajların ehemmiyetine binaen Ashab-ı Kehf üzerinde de durmak istiyoruz.

⁵⁵ Seyyid Kutub, Fıılali'l-Kur'an, s. 331.

⁵⁶ *Peygamberler Tarihi* Ansiklopedisi, 5/22-24.

⁵⁷ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 4/250.

İmanlarını Korumak İçin Hicret Yolunu Tercih Eden Ashab-ı Kehf

Ashab-ı Kehf, Allah inancına sırt çevirip putperestliğe saplanan kavimlerini terk ederek yaşadıkları şehirden ayrı-
lup bir mağaraya sığınan, hâllerıyla insanlara ahiret inancı
ve ölümden sonra dirilme hususunda ibret olan genç mü-
minlerdir. İsimlerine gelince; Yemliha, Mekselina, Mislina,
Mernuş, Debernuş, Sâzenuş, Kefeştetayyüş ve bir de kö-
pekleri Kıtımr' dir. Onların ibret dolu hayatları Kur'ân-ı Ke-
rim'in Kehf sûresinde anlatılır.⁵⁸

Ashab-ı Kehf'in yaşadığı dönemde Hristiyanlık bozul-
muş, krallar sefahata dalmıştır. Hatta içlerinden Dakyanus
isminde bir kral putperest olmuştur. Dakyanus, cebbar ve
zalim bir insandır. Allah'ın birliğine inanan insanlara im-
ha plânını uygular. Ne kadar inanmış insan varsa istis-
nasız hepsi işkence altındadır. Bu arada saraya mensup
yedi genç de iman edenlerdendir. Bundan haberdar olan
Dakyanus, iman eden bu gençleri çağırarak, inançlarından
vazgeçmelerini, aksi takdirde onları öldüreceğini söyler.
Buna cevap olarak ise onlar, inançlarının doğru, insanın
kendi yaptığı cansız bir puta saygı göstermesinin ise yanlış
ve batıl bir inanç olduğunu söyleyerek, dinlerinden dön-
meyeceklerini söylerler. Dakyanus sarayın tepkisinden çe-
kinerek bu gençlere ilk etapta bir şey yapamaz.

Ancak onlar, daha fazla bu ortamda kalamayacakları-
nı bilmektedirler. Ya imanlarından vazgeçecekler, ya da
inaçlarını yaşamak için hicret etme yolunu seçeceklerdi.

⁵⁸ Bkz. Kehf, 18/9-26.

Şüphesiz ki onlar ikinci yolu tercih ederler. Şehir dışında peşlerine takılan bir köpekle birlikte, civardaki bir dağın eteğinde bulunan mağaraya saklanırlar. O sırada Cenâb-ı Hak tarafından verilen bir emirle derin bir uykuya dalarlar. Üç asır bu mağarada uyur halde kalırlar.⁵⁹ Allah'ın lûtfu ve mûcizesiyle bu müddet içinde vücudları çürümesin diye sağa sola çevrilip yaşıatılmışlardır.

Bu müddetin sonunda bir gün ikindi vakti sıralarında uyanırlar. Uyandıklarında kendilerini sanki bir gün kadar uyumuş hissederler. Onların şehirden çıkıp gitmelerinden sonra olay unutulmuş ve üzerinden pek çok hâdiseler gelip geçmiştir. Uyandıklarında kendilerini aç hisseden bu gençler aralarından bir arkadaşlarını yiyecek alması için ellerindeki para ile şehre gönderirler. Yemliha adındaki bu genç, şehre yaklaştıkça şaşırır. Yollar ve şehrin etrafı bir hayli değişmiştir. O dönemlerde Hristiyanlara büyük eziyetler çektiren Dakyanus devri üzerinden çok zaman geçmiştir. Şehre gelen Yemliha ekmek almak isterken, elindeki parayı gören fırıncı bu gencin elbiselerinden şüphelenir ve elindeki paraya bakıp define bulduğunu zannederek onu ilgililere şikâyet eder. Üçyüz küsur yıl öncesinin parasıyla gayet tabii bir şekilde alış-veriş yapmak isteyen bu adamın hâli tuhaf görülünce, hükümdarın huzuruna götürülür. Yemliha kendi bildiklerine göre bir gün önce başlarına gelen olayı anlatır. Fakat o dönemde putperestliğin yerini Hristiyanlık almış, öldükten sonraki dirilmeye iman eden bir toplum ortaya çıkmıştır. Yemliha'nın anlattıkları neticesinde başta hükümdar olmak üzere bütün halk duruma muttali olur ve

⁵⁹ Bkz. Kehf, 18/25.

bu durumun Cenâb-ı Hak tarafından gösterilen bir mucize olduğunu anlarlar. Bu şekilde imanları ziyadeleşir. Daha sonra Allahu Tealâ, tekrar mağaraya dönen Yemliha ve arkadaşlarının ruhlarını kabzeder.⁶⁰

Şimdi bir kaç madde halinde Ashab-ı Kehf'in yapmış oldukları bu hicretlerini değerlendirmeye çalışalım.

1) Onların toplumdan ayrılmalarını ve bir mağaraya sığınmalarını bir kaçış olarak değerlendirmemiz mümkün değildir. Onların ayrılışı kat'iyen korkakların ayrılışı gibi değildir. Hz. Ömer'in hicret ederken peşinden gelme ihtimali olanlara hem de güpegündüz, Kâbe'ye giderek "Ben Medine'ye hicret ediyorum. Karısını dul, çoluk-çocuğunu yetim bırakmak isteyen peşimden gelsin"⁶¹ demesi ve ayrılması gibi bir ayrılıştır. Yani hicrettir. Onları bir firardır ama Allah'a firardır ve Allah'a sığınmadır.

2) Böyle bir başkaldırma ve hicret etme, temsil ettikleri düşüncenin topluma zamanın yorumlarıyla farklılaşarak yeniden aksetmesine vesile olmuştur. Bu yiğitçe ve yürekten kükreyiş, kimbilir o toplumun içinde nicelerinin kafalarını allak-bullak etmiş ve gönüllerini yumuşatmıştır. Tıpkı toprağa atılan bir tohum gibi bu düşünceler ve bu yiğitlerin tavırları da ağızdan ağıza, dilden dile, gönülden gönüle nakledilerek, o topluma mâl olmuş ve zamanı geldiğinde de açan filizler, semere veren başaklar gibi bütün bir toplumu çepeçevre kuşatmıştır.

3) Ashab-ı Kehf'in saraya mensup insanlar olduğu rivayet edilir. O dönemde, bir insanın saraydaki refah, saadet

⁶⁰ İbn Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 1/355-359.

⁶¹ Halebi, *İnsanu'l-Uyun*, 2/183-184.

ve huzurunu terk ederek, başta kral ve bütün bir toplumun reddeceği bir yola girmesi olacak şey değildir. Ashab-ı Kehf'in böyle davranması elbette etrafın dikkatini çekmiş, onların bir din, bir düşünce uğruna asla katlanılamaz veya yapılamaz gibi algılanan fedakarlıklara katlanmaları, içinde neş'et ettikleri toplumda şok tesiri yapmıştır. Bu şekilde milletin dikkat nazarlarını onların tebliğ ve temsil ettiği mesaja çevirmiştir.

4) Mağara, aslında bir dolma, şarj olma yeri ve kendini, özünü keşfetme mekânıdır. Zira inkârcı düşünceyle yaka paça olma ve hele kuvvet dengesinin olmadığı bir zamanda onu tutup sarsma, ırgalama ve nihayet mağlup etme, ancak peygamberane bir güç ve azimle olur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hayatına bakalım; O da peygamberlik ufkuna ulaşmak için, peygamberliğinden önce altı ay mağara dönemi geçirmemiş midir? Daha sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in arkasında, ama mutlaka O'nun çizgisinde mücadele edenlerin hayatında hep birer mağara dönemi olmuştur. İmam Gazali'nin, İmam Rabbani'nin, Mevlâna Halid'in ve Üstad Bediüzzaman'ın hayatlarında da hep bu şarj olma, özünü ve kendini bulma, inkar düşüncesiyle mücadele için gerekli olan enerjiyi toplama adına inzivaları olmuştur. Süresine gelince, bu Efendimiz için altı aydır da, diğer evliya, asfiya ve Allah dostlarından ise beş sene, on sene hatta altmış sene bile halvet yaşayanlar olmuştur. Evet, insanın gönül dünyasının ilhamlarla şahlanabilmesi ve ilâhi nimetlere açık hale gelebilmesi için bir mağara dönemine ihtiyacı vardır.⁶²

⁶² M. Fethullah Gülen, *Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar*, 2/221-224.

Son olarak şunu ifade edelim: Ashab-ı Kehf'in hicreti imanı korumaya yönelik bir hicrettir. Ashab-ı Kehf, Rablerine inanmış gençlerdi. Allah da onların hidayetlerini artırmış ve kalblerini pekiştirmişti. Şirk koşan kavimleri içinde sayıca belki iki elin parmakları kadar yoktular. Kavimleri içinde kalıp imanlarını yitirmemek ve Allah'a ortak koşmamak için Allah'ın rahmetini umarak bir mağaraya gizlendiler. Kavimleri tevhide inananlara karşı oldukça acımasızdı, kendilerini ya taşıyarak öldürürler ya da dinlerine döndürürlerdi. Bu durumda kavimlerinden uzaklaşıp gizlenmekten başka çereleri yoktu. Böyle zamanlarda Allah yolunda ölmek oldukça faziletliyse de hicret etmek de aynı derecede faziletli bir eylemdir. Ashab-ı Kehf'in kavimlerini değiştirebilecek bir güçleri olmadığı gibi muzaffer olarak kavimlerine dönebilecekleri bir yer, yani "Medineleri" de yoktu. O halde önlerinde iki seçenek vardı, ya yeniden eski inançlarına dönmek, ya ölmek veya hicret etmek. Onlar taşlanarak öldürülmektense, Allah'ın rahmetini umarak hicret etme yolunu seçtiler. Allah da üzerlerine rahmetini yaydı ve onları kavimlerinin zulmünden kurtardığı gibi aynı zamanda kendilerinden sonraki ümmetler için bir örnek de yaptı ve hatıralarını ölümsüzleştirdi.⁶³

İnsanlığın İftihar Tablosu son peygamber Efendimiz de buraya kadar hayatlarından kesitler sunduğumuz peygamberler gibi doğup büyüdüğü memleketini terk etmek zorunda kalmıştır. Mekke müşrikleri, Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem)'e karşı İslâmiyet'i tebliğe başladığı andan itibaren olumsuz bir tavır takınmıştır. Bu tavır, sadece İs-

⁶³ Ali Ünal, *Mekke Rasullerin Yolu*, s. 227.

lâm'ı reddetmekten ibaret kalmamış, Efendimiz alaya alınıp, O'na inananlara baskı uygulanmış ve bu baskılar İslâmiyet'in Mekke'de yayılmaya başlaması üzerine eziyet ve işkencelere dönüşmüştür. Tabi arkadan da Habeşistan ve Medine hicretleri başlamıştır.

İsterseniz şimdi gelin hep beraber Asr-ı Saadet'e gidelim ve başta Efendimiz olmak üzere ashabının çileli hayatına ve arkasından gelen mukaddes göçlerine bir göz atalım.

İKİNCİ BÖLÜM
PEYGAMBER EFENDİMİZ (S.A.S.)
VE HİCRET

EFENDİMİZ DÖNEMİNDEKİ HİCRETLER

Hicret, engin gayeli mukaddes bir göçtür. İnanç, duygu ve düşünce zenginliğiyle beslenerek gerçekleştirilen böyle hedefli bir göç, samimiyetin derinliği ölçüsünde insanın semavî seyahatlerine denk sayılabilir. İnsanlığın İftihar Tablosu ise, bu seyahatin hem semavî olanıyla (miraç) hem de yeryüzünde cereyan edenıyla şerefendirilmiştir. Bunlardan birincisi, has çerçevesiyle O'na mahsus ve başkasına müyesser olmamasına rağmen; ikincisi, belli şartlar altında, kıyamete kadar herkese açık bir yoldur. Bu yol, Peygamberlik semasının ayı-güneşi o büyük insana kadar, binler ve yüzbinlerin yürüyüp gittiği feyiz ve bereketiyle pırl pırl bir yoldur. Hiç şüphesiz bu mukaddes göçün tarihin kulağına küpe diyebileceğimiz en anlamlısını da, sâdıklardan sâdık arkadaşlarıyla, insanlığın övünç kaynağı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) gerçekleştirmişti. O, ayağını sağlam basabilecek emin bir mekâna yerleşmek, vefalı dostlarına yardım-

cılar bulmak, arzın göbeğinden göğsüne sıçrayarak orada sitesini kurmak ve yepyeni bir tarih ve yepyeni bir medeniyet projesiyle iç içe derinlikleri olan evrensel bir dine insanları ulaştıracak köprüler kurmak için emri öteden gelen, böyle bir göçe katlanmıştı.

O gün, Mekke'nin inkârcı ve dayatmacı zorbaları karşısında her yol deniyor, her çareye başvuruluyordu ama bu gaye ve vazife insanına göre, yapılanlarla olanlar arasında bir uyumun bulunmadığı da bir gerçektir. İşte bu uyumsuzluk, zaten vazife şuuru ve hizmet aşkına kilitli Hz. Sahib-i Risalet'i, Mekke'nin dışında yeni muhataplar aramaya sevk ediyordu.

Taif bu mülâhazanın ilk rüyası, peygamberlik davasının Mekke dışındaki ilk konağı ve bir sürü eza ve cefaya rağmen, tek bir müminle teselli olunan, fakat ümitle geriye dönülen ilk hicret ülkesi olmuştu. Sonra Mina'nın sarp, ürperten, fakat candan Akabelerinde taşradan gelenlerle gizli görüşme ve aşına sineler arama... Aranana kimdi, onu kestirmek çok zordu ama bulunan, Medine'nin altı talihlisi olmuştu.

Bu ilk altı kutluyu, daha sonra, ayrı bir on bahtiyar takip etmiş, müteakip sene de, içinde kadınların da bulunduğu yetmiş kişilik bir kudsîler topluluğu teslimiyetlerini ifade ve Resûlullah'ın çağrısına "evet" demenin yanında, Efendimiz'i Medine'ye davet etmek üzere, yine bir kuytu yerde Allah Resûlü'yle görüşmüş, biat etmiş ve O'na, "Buyurun beldemize!" demişlerdi. Ciddiydiler; O'nun getirdiği herşeyi kabullenecek, O'na teslim olacak, nefislerini, eşlerini, çocuklarını koruma mevzuunda gösterdikleri aynı hassasiyeti

O'na karşı da gösterecek, O'nu bağırlarına basacak, koruyacak ve canlarından aziz tutacaklardı. Bunun karşılığında da Allah onlara cennet vaadediyordu. Anlaşma tamam, Resûlullah mütebessim, Ensar memnun ve Medine'nin kapıları da Muhacirlere ardına kadar açıldı.

Üçer-beşer Mekke boşalıyor, açık-kapalı herkes Medine'ye akıyor, hicret edenlerin fedakârlığı, Ensar'ın başdöndüren misafirperverliğiyle renkleniyor ve derken arz yolculuğu adeta miraçlaşıyor, semavîleşiyor ve mekân üstü âlemlerde meleklerin seyahat çizgisini buluyordu. Tabii, arzdaki bu semavî yolculuğun en son kafilesi de yine peygamberlik kafilesinin sonuncusuyla noktalanıyordu. Ama O'nun hicreti de “belânın en çetini peygamberlerin başına...” esasına göre gerçekleşiyor ve o korkunç ölüm vadileri teslimiyet katanlarıyla aşıla aşıla münevver beldeye ulaşılabiliyordu. Hem öyle bir ulaşılabiliyordu ki, ne Süraka'nın o günkü ruh haleti itibariyle karanlık düşüncelerine, ne Sevr Mağarası'nın içinde ve dışındaki çıyanların ağına, ne de yoldaki haramilerin fiilî insafsızlığına maruz kalınıyordu. Süraka, Sahabeliğe namzet bir dosta dönüşüyor. Büreyde arkadaşlarıyla beraber İslâm'la tanışıyor ve derken o Gül İnsan, tipinin-boranın estiği yollarda, her yanı gül bahçesine çevire çevire hedefine yürüyordu.

Duyguları kan, düşünceleri kan, gözleri kan bir sürü insan Mekke'de hafakanlar içerisinde dura dursun, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine halkının “seniyye-i veda” türküleri arasında otağını, bugünkü yeşil kubbenin bulunduğu bir kutlu yere kuruyor ve mescidle iç içe müba-

rek hanesine yerleşiyor, sonra da İlâhî mesaj ve ruhunun ilhamlarıyla çevreye hayat üflemeğe başlıyordu.⁶⁴

Şimdi genel bir çerçeve ile arz ettiğimiz Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) döneminde yapılan hicretleri özet mahiyetinde anlatmaya çalışalım.

Habeşistan’a Yapılan İlk Hicret

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı, önceki peygamberler ve ümmetlerinin başına gelenlerin aynısıyla karşılaşır. Mekke müşrikleri Resûl-ü Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’e karşı İslâmiyet’i tebliğ etmeye başladığı andan itibaren olumsuz bir tavır içine girerler. Öyle ki bu tutum zaman zaman sertlik derecesinde kendini gösterir. Müşrikler, sadece İslâm’ı reddetmekle kalmazlar; Allah Resûlü ve arkadaşlarını küçümseyip alaya alırlar. İslâmiyet kabul edilip yayılmaya başlayınca, baskılar, işkence ve kötü muameleye dönüşür. Hatta bu işkenceler o dereceye varır ki, dayanamayıp hayatını kaybedenler bile olur. İslâm’ın ilk şehitleri Hz. Sümeyye ve eşi Hz. Yasir bu devrede dayanılmaz işkenceler altında şehit düşenlerdendir. Amcası Ebû Talib’in himayesinde bulunan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), cereyan eden bu olaylardan son derece müteessir olmaktadır. Ancak Müslümanların bu yapılan zulme karşı koyabilecek güçleri de henüz yoktu.

Tarih boyunca yaşamış olan cahiliye toplumlarının inkârcı önde gelenleri, kendilerine gönderilen peygamber-

⁶⁴ M. Fethullah Gülen, *Yeşeren Düşünceler*, s. 133.

lere karşı ortak bir karakter göstermişlerdir. Bu kimselerin pek çoğu, peygamberlerin tebliğine uyan insanların sayısı arttıkça ve din ahlâkı insanlar arasında yaygınlaşmaya başladıkça, onlara karşı zor kullanmak istemişlerdir. Onları baskı ve işkence ile yıldırmaya çalışmış, hatta öldürerek yok etme yoluna gitmişlerdir. Kendi batıl dinlerini koruyabilmek için, Allah'ın rızasını hedefleyen ve O'nun razı olduğu ahlâkı yaşayan topluluklardan mutlaka kurtulmak hedefinde olmuşlardır. Ancak bu kimseler arasında bazıları da vardır ki, bunlar ilginç bir özelliğe daha sahiptirler: Onlar müminlerin kendi yaşadıkları toplumdan ayrılıp gitmelerine de izin vermek istememişlerdir.

Firavun, bunun en somut örneklerinden biridir. Firavun önceki bölümde geçtiği gibi Hz. Musa'yı ve ona iman edenleri yollarından döndürmek için türlü yollar denemiş, ancak diğer yandan onların Mısır'ı terk edip gitmelerine de izin vermemiş, onları takip etmiş, daha sonra da ordusuyla birlikte sulara gömülmüştür.⁶⁵ Mekke'deki cahiliye düzenine baktığımızda da benzer bir durumla karşılaşırız. Mekke müşriklerin önde gelenleri, Müslümanlara karşı duydukları tüm rahatsızlığa rağmen, onların şehri terk edip gitmelerine de izin vermemişlerdir. Bu nedenle Müslümanların çeşitli zamanlarda Mekke'den yaptıkları hicretler, büyük bir gizlilik içinde gerçekleşmiş ve çoğu kez de Mekkeliler Müslümanları takip edip yakalamaya çalışmışlardır.

Müşriklerin her gün biraz daha şiddetini artıran eziyet, hakaret ve işkenceleri neticesinde Mekke, Müslümanlar için yaşanmaz bir şehir haline gelmişti. Günden güne artan

⁶⁵ Bkz. Tâhâ, 20/78.

bu eza ve cefalar, dini ibadetlerini de gönül rahatlığı içinde yapma imkânını ellerinden almıştı. Müşriklerin bu gaddarca ve merhametsizce davranışlarından kolay vazgeçmeye de niyetleri yoktu. Bunun için Efendimiz, bir gün Müslümanlara “Siz bari yeryüzüne dağılın. Allah sizi yine bir araya getirir” dedi. Sahabiler, “Ya Resûlallah, nereye gidelim” diye sorunca da eliyle Habeşistan’ın bulunduğu tarafı işaret ederek, “Siz Habeş ülkesine gitseniz iyi olur. Habeş hükümdarının yanında hiç kimse zulme uğramaz. Orası doğruluk yurdudur. Umulur ki, Allah sizi orada ferahlığa kavuşturur” buyurdu.⁶⁶

Efendimiz’in Peygamberliğinin beşinci senesi. Milâdi 615 senesi ve Receb ayı. İki Cihan Güneşi’nin bu müsaade ve tavsiyeleri üzerine ilk olarak on beş kişilik bir Müslüman kafilesi, dinlerini ve inançlarını korumak mukaddes gayesiyle yerlerini, yurtlarını, bağ ve bahçelerini, anne ve babalarını, akraba ve komuşlarını terk ederek, yabancı bir diyara doğru gizlice yola koyulurlar. Kızıldeniz yoluyla Habeşistan’a varan bu kafile, Habeş Necaşisi (hükümdarı) tarafından gayet olumlu karşılanır. Buraya yerleştikten sonra da ibadetlerini yerine getirme, dini inançlarını yaşama hususunda herhangi bir engel ve zorlukla karşılaşmazlar.⁶⁷

Bu ilk hicretle birlikte İslâmiyet çevre memleketlerde de duyulmaya başlanır. Hicret hadisesinin arkasında bu yüksek gayenin bulunuşundan dolayıdır ki, müşrikler göç eden bir avuç Müslümanın Habeşistan’a sığınmalarından

⁶⁶ Taberî, *Tarih*, 2/222.

⁶⁷ Salih Suruç, *Kainatın Efendisi Peygamberimiz’in Hayatı*, 1/212-213.

endişe duyarlar ve telaşa kapılırlar. Bu uzak diyarda dahi onları rahat bırakmak niyetinde değildirler.

Habeşistan’a İkinci Hicret Başlıyor

Yıl milâdî 616. Efendimiz’in Peygamberliğin yedinci senesi. Habeşistan’a hicret eden ilk Müslüman kafilesi, Necaşi tarafından iyi karşılanmış, ibadetlerini serbestçe ve gönül huzuru içinde ifade edebilme imkânına kavuşmuşlardı. Bu durumu haber alan Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke’de kalan Müslümanlara da Habeşistan’a hicret etmelerini tavsiye buyurur.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in amcası Ebû Talib’in oğlu Hz. Cafer’in başkanlığında Habeş ülkesine doğru yola çıkan ikinci kabile, önceki kableden daha kalabalıktır. Kadın-erkek toplam 92 kişilik bu topluluk, Mekke’den ayrılıp Habeş ülkesine varırlar. Bu durumdan iyiden iyiye rahatsız olan Kureyşli müşrikler, kendi aralarında görüşürler ve Habeşistan’a gidip Müslümanları Habeş hükümdarından istemeye karar verirler. Plânları şöyledir: Amr bin As ve Abdullah bin Ebi Rabia, Necaşi başta olmak üzere ülkenin ileri gelenlerine kıymetli hediyeler götürecekler, onların gönüllerini aldıktan sonra da Müslümanları kendilerine teslim etmelerini isteyeceklerdi. Böylece müslümanların ümitlerine bir darbe daha vurmuş olacaktı.⁶⁸

Ancak işler, hiç de plânladıkları gibi gitmeyecektir. Hükümdarın huzuruna gelirler. Necaşi onları uzun uzun dinler. Mekke müşrikleri akıllarına gelebilen bütün iftiraları ortaya

⁶⁸ İbn Hişam, Sîre, 1/356.

döker ve Necaşi'ye tesir etmeye çalışırlar. Ancak Necaşi, mürüvvet abidesi bir insandır. Kendisine sığınmış bu insanları sudan bahanelerle dışarıya atmaz. Bu düşüncelerini bizzat Kureyş'ten gelen heyete de söyler ve Müslümanları dinlemedikçe bir hükme varmayacağını tekrar eder. Nihayet Müslümanlardan bir grup saraya davet edilir. Başlarında da Hz. Cafer b. Ebi Talib vardır.

O günün protokol adeti olarak, hükümdarın huzuruna giren ona secde etmek zorundadır. Ama müslümanlar Necaşi'ye secde etmezler. Çünkü bir Müslümanın Allah'tan başkasına secde etmesi caiz değildir. Onların bu davranışı müşrik heyetini sevindirir. “Şimdi Necaşi kızıp bunları huzurundan kovar” diye düşünürler. Ama Necaşi, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bir fazilet timsalidir ve onları anlayışla karşılar.

Necaşi, Hz. Cafer'e döner ve sorar:

– Siz neden kavminizin dininden vazgeçtiniz? Kavminizin dininden ayrıldığınıza, ne benim dinimde, ne de şu milletlerin herhangi birisinin dininde olmadığınızı göre sizin dininiz nedir?

Hz. Cafer, meseleyi en baştan anlatmanın uygun olduğunu düşünür ve konuşmaya başlar:

– Ey Hükümdar! Biz cahiliyet üzere olan bir millettik. Putlara tapar, laşeler yerdik. Akla gelebilecek her türlü kötülüğü işlerdik. Hısım ve akrabalarımızla ilgimizi keser, komşularımıza kötülükte bulunur, zayıfları ezerdik. Bizler bu hal üzere iken, Allah içimizden birini bize peygamber olarak gönderdi. Nesebini, asaletini, doğruluk ve

eminliğini, iffet ve nezahetini bildiğimiz bir peygamber... O, bizi Allah'ın varlık ve birliğine inanmaya, O'na ibadete, bizim ve atalarımızın Allah'tan başka tapınageldiğimiz putları ve taşları terk etmeye davet etti.

Doğru sözlü olmayı, emanetleri yerine getirmeyi, akrabalık haklarını gözetmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, günahlardan ve kan dökmekten sakınmayı bize emretti. Fuhuştan, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadınlara iftira etmekten bizi menetti. Biz de ona iman ettik ve davasını tasdik ettik. Onun Allah'tan getirip bildirdiği şeylere tabi olduk. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi, zulmetti. Bizi dinimizden vazgeçirmek, Allah'a ibadetten alıkoyup putlaraaptırmak için türlü türlü işkencelere uğrattılar.

Biz de bütün bu sebeplerden dolayı yurdumuzu, yuvamızı terk ederek ülkenize eldik. Sana sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin yanında zulme, haksızlığa uğramayacağımızı ümit etmekteyiz.⁶⁹

Necaşi kendinden geçmiş bir halde Hz. Cafer'in anlatıklarını dinliyordu. Hz. Cafer'in konuşması bittikten sonra Hz. İsa ve Hz. Meryem hakkındaki kanaatlarını sorar. Hz. Cafer de huşu içinde ona Meryem Sûresi'nin baş tarafındaki âyetleri okur. Âyetle anlatılanlar Necaşi'nin bam teline dokunmuştur. Çok hislenmiş, hıçkırıklarını tutamamış ve hüngür hüngür ağlamıştır. Neden sonra gözyaşları sakallarını ıslatan Necaşi, eline bir çubuk alır ve yere bir çizgi çizerek tarihe “dur ve beni dinle” diyecek çapta şu sözleri söyler:

“Bizim ile sizin aranızda, bu hususta, şu çizgi kadarcık bir

⁶⁹ İbn Hişam, Sîre, 1/359-360.

fark yoktur. Zaten biz de O’nu sizin söylediğinizden başka bir şekilde telâkki etmiyoruz. Sizi ve yanından geldiğiniz zatı tebrik ederim ki, O, Allah’ın Resûlü’dür. Biz O’nun vasıflarını kitabımız olan İncil’de okumuştuk. O Peygamberi, Meryem oğlu İsa da insanlığa müjdelemişti. Allah’a yemin olsun ki, eğer O bu ülkemde bulunmuş olsaydı, ayakkabılarını taşır, ayaklarını yıkardım.”⁷⁰

Evet, fark yoktu. Çünkü bütün peygamberlere gelen vahiyler aynı kaynaktan fışkırıp geliyordu. Necaşi, müşrikleri getirdikleri hediyelerle birlikte geriye çevirir ve müslümanları himaye edeceğini ilân eder. Çünkü, çok kısa bir müddet görüşmesine rağmen müslümanlarda, çok büyük fazilet ışıltıları müşahade eder ve bu da onun din olarak İslâm’ı seçmesine yeter.

Hz. Osman’ın Habeşistan’a Hicreti

Şimdi de Habeşistan muhacirlerinin hayatlarından birkaç tablo sunalım: Hz. Katâde (radiyallahu anh) anlatıyor:

Ailesi ile birlikte Allah yolunda ilk hicret eden Osman b. Affân’dır (radiyallahu anh). Hz. Osman b. Affân ile hanımını Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’in kızı Rukıyye, Habeşistan’a gitmek üzere yola çıktılar. Allah Resûlü kendilerinden haber alamayınca sokağa çıkıyor, haberlerini bekliyordu. Derken bir gün Kureyşli bir kadın:

– Yâ Muhammed, damadını gördüm, hanımı da yanındaydı, dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü ile Kureyşli kadın arasında şöyle bir diyalog yaşandı:

⁷⁰ İbn Hişam, Sîre, 1/361.

– Durumları nasıldı?

– Hanımını, yürüyemeyecek derecede zayıf olan şu cılız hayvanlar gibi bir eşeğe bindirmiş, kendisi de eşeği çeki-yordu.

– Cenâb-ı Hak ikisinin de refiki olsun. Osman, Lût Aley-hisselâm’dan sonra ailesiyle birlikte ilk hicret edendir.”⁷¹

Burada, "Neden Hz. Osman ailesiyle birlikte ilk hicret eden insan?" şeklinde bir soru akla gelebilir. Bu sorunun cevabını, Efendimiz'in etrafındaki insanların his ve ruh yapısını, kabiliyet ve istidatlarını bilip değerlendirmesi ba-bında M. Fethullah Gülen Hocaefendi şöyle veriyor: "Hz. Osman, narin ve ince yapılıdır. O gün için Mekke'de es-tirilen sert havaya tahammülü cidden çok zordur. Hem Habeşistan'a gidenlere en güzel hamiliği yapabilecek, Müs-lümanlar arasında sadece o vardır. Onun için Allah Resû-lü, Hz. Osman'ı bu işle vazifelendirmiş ve onu Habeşistan'a göndermiştir." ⁷²

“Sizler İçin İki Hicret Ecri Vardır”

Ebû Musa (radiyallahu anh) anlatıyor:

Biz Yemen’de iken, Allah Resûlü’nün peygamber olarak gönderildiği ve Medine’ye hicret ettiği haberini aldık. Bu-nun üzerine ben, Ebû Bürde ve Ebû Rühm adlarındaki iki kardeşimle birlikte -ki en küçükleri bendim- kavmimizden elli üç yahut elli iki kişi refakatinde Allah Resûlü’nün yanı-na hicret etmek üzere yola çıktık. Bir gemiye bindik. Hava

⁷¹ İbn Kesir, *el-Bidâye*, 3/66.

⁷² M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 2/99.

muhalefeti sebebiyle gemimiz bizi Habeş meliki Necâşî'nin memleketi sahiline bıraktı. Burada Cafer b. Ebi Tâlib'e (radıyallahu anh) rastladık. Bir süre birlikte Habeşistan'da kaldık. Sonra hep beraber Medine'ye geldik. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kavuştuğumuzda Hayber'i henüz fethetmemişti. Bazı Müslümanlar Habeşistan'dan geri ile dönen bizler için, "Hicret şerefini kazanmada biz sizi geçtik." diyorlardı.

Neden sonra bir gün Esmâ binti Umeys -ki bizimle beraber kocası Cafer ile birlikte Habeşistan'dan gelenlerden idi- Peygamberimiz'in hanımı ve Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'yı ziyaret etmek üzere yanına girdi. Hz. Hafsa da, vaktiyle bir kafile içinde Necâşî'nin yanına hicret etmişti. Bu sırada Hz. Ömer de Hz. Hafsa'nın yanına girdi. Esmâ'yı görünce kızına:

- Bu kadın kimdir? diye sordu.
- Esmâ binti Umeys.
- Habeş'e hicret eden, deniz yolculuğu yapan bu hanım mı? dedi.

Cevabı Hz. Esmâ verdi:

- Evet. Hz. Ömer:
- Hicrette biz sizi geçtik. Biz Allah Resûlü'ne sizden daha yakınız, dedi.

H. Esmâ, H. Ömer'in sözlerine şöyle karşılık verdi:

- Hiç de öyle değil. Vallahi siz Resûlullah ile beraberken O, açlarınızı doyuruyor, câhilinize öğüt veriyordu. Biz ise uzak bir diyarda tâ Habeşistan'da, bizlere kin ve nefret

duyan bir muhitte bulunuyorduk. Bütün bunlara, Allah ve Allah Resûlü'nün hoşnutluğu için katlanıyorduk.

Bu sırada Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Ve Hz. Esmâ, durumu arz edince Allah Resûlü şöyle buyurdu:

– Ömer bana, sizden daha yakın değildir. Çünkü Ömer ve arkadaşları için bir hicret sevabı vardır. Halbuki siz ey gemi yârânı; sizler için iki hicret ecir vardır.

Bunun üzerine Hz. Esmâ (radiyallahu anhâ) şöyle demiştir: “Vallahi bu vak’a duyulunca baktım Ebû Mûsâ ve gemi yârânı takım takım bana geliyor ve hâdiseyi soruyorlardı. Öyle ki hiçbir dünyalık onların gönüllerinde, Resûlullah'ın kendileri hakkında söyledikleri bu sözlerden daha fazla sevinç ve daha büyük tesir icra edemezdi.⁷³

Müslümanlara Karşı Yapılan Boykot ve Hüzün Yılı

Verdiğimiz bu misallerden sonra mevzumıza kaldığımız yerden devam edelim. Müşrikler işkence yapıp şiddet uygulamakla Müslümanları dinlerinden döndüremeyeceklerini anlayınca başka bir karar alırlar: Müslümanlarla her türlü alâka kesilecek ve onlara ailevî ve iktisadî bir boykot uygulanacaktı. Tam üç sene süren bu boykot yıllarında Müslümanlar çok zor günler geçirirler. Açlık, kıtlık, hastalıklar birbiri ardına gelir. Ancak onlar çok engin bir sabır gösterirler. Ve bu sabırlarının karşılığını da alırlar. Boykot kaldırılır.

⁷³ İbn Kesir, *el-Bidâye*, 4/205.

Üç senelik müşrik ablukasından kurtulmanın sevincini acı olaylar gölgeler. Acı hadiseler zincirinin ilk halkası, Efendimiz'in en büyük oğlu Kasım'ın vefatı olur. Kısa bir zaman sonra diğer oğlu Abdullah da vefat eder. Ardından da Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yardım ve desteklerini kendisinden hiç eksik etmeyen amcası Ebû Talib'i ve sâdık eşi Hz. Hatice'yi (radiyallahu anhâ) kaybetmenin derin acısını yaşar. O Hz. Hatice ki, en zor zamanda Hz. Peygamber'e iman ederek en büyük desteği vermiş, hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır. Ebû Talib ise en kritik durumlarda yeğeni Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i, Kureys'in tüm baskılarına aldırmadan korumuştur. Müslümanlar yaşanan bu acı günlerden dolayı bu seneye “hüzün yılı” adını verirler.⁷⁴

Taif Yollarında

Ebû Talib'in ölümünün ardından büyük bir destekçisini kaybetmesi ve kabilesinin de kendisine yardımcı olamayacağının anlaşılması üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), tabii olarak yeni bir çevre arayışına girer. İlk plânda uygun bir mekân olarak Taif'i düşünür. Burasını seçerken Taif'in ileri gelen ailelerinden Abdi Yelil ailesinin Peygamberimiz'in anne tarafından akraba olmasının önemli bir rolü vardır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yanına azadlısı ve evlâtlığı Zeyd b. Hârise'yi de alarak Taif'e gider. Orada Sakif kabilesi vardır. Maksudı onları İslâm'a çağırarak ve Mekke dışında Müslüman bir kitle kazanmaktır. Şayet on-

⁷⁴ İbn Hişam, Sîre, 1/375-376.

lar İslâm'a girerlerse müslümanlar için önemli bir destek sağlanmış olacaktır. Ne yazık ki, Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), burada da kendisini dinleyecek, anlatılanlara kulak verecek muhataplar bulamaz. Hatta o kadar çirkin bir durumla karşılaşır ki, Taif'in ileri gelenleri sokak serserilerini, geçeceği yolun iki kenarına dizmişler, âlemlerin yüzü suyu hürmetine yaratıldığı bu kutlu insanı taşlatmışlar; yara-bere ve kanlar içinde bırakmışlardı. O, bütün bu yapılanlar karşısında dahi ümitsizliğe kapılmıyor, yarın onların da ümmeti olacağını düşünerek beddua etmiyor, ancak Rabb'ine şöyle yalvarıyordu:

“Allah'ım! Kuvvetsiz ve çaresiz kaldığımı, halk yanımdaki hakirliğimi ancak sana arz ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah'ım! Zayıf düşenlerin, herkesin zayıf görüp de dalına bindiği çaresizlerin Rabb'i Sensin. Kötü huylu ve yüz­süz yabancı bir düşman eline beni düşürmeyecek, hatta işlerimin dizginlerini eline verdiğin akrabadan bir dosta bile beni bırakmayacak kadar bana merhamet edersin. Allah'ım! Şayet bana karşı gazaplı değilsen çektiğim mihnetlere, belâlara hiç aldırmam. Ancak şu var ki, Senin, kulunu koruman, bunları da göstermeyecek kadar genişdir.

Allah'ım! Senin gazabına ve hoşnutsuzluğuna düşmekten, senin o karanlıkları pırıl pırıl parlatan, dünya ve ahiret işlerinin yegâne yoluna koyucusu olan ilâhî nuruna sığınırım. Allah'ım! Sen hoşnut oluncaya kadar afvını diliyorum. Her kuvvet Seninle kaimdir.”⁷⁵

⁷⁵ İbn Hişam, Sîre, 2/61-62.

Taif Dönüşü Cinler Müslüman Oluyor

Efendimiz, Taiflilerin taşlamasından korunmak için bir bağa sığınır. Bağda istirahat ederken orada çalışmakta olan Addas adlı bir Hristiyan, Efendimiz’le konuştuğundan sonra Müslüman olur. Böylece katlanılan zahmetler anında meyveye dönüşür.

Bu arada Mekkeliler, Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi ve sellem) sınır dışı etme ve şehre almama kararı alırlar. Onlar böylesine zulümler yapadursunlar aynı sıralarda Mekke yakınlarında cinlerden bir grup gelip Efendimiz’in okuduğu Kur’ân’ı dinleyerek Müslüman olurlar. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) hakkında şehre girmeme kararı alınırken yine Mekke’li müşriklerden Mut’im b. Adiy, oğulları ile birlikte Efendimiz’i himaye kararı alırlar ve silahlanarak Allah Resûlü’nü şehre götürürler.

Akabe Biatları Başlıyor

Taif’te yaşananlardan sonra Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yeni seçenekler araştırmaya başlar. Milâdî 621 senesinde, hac gayesiyle Mekke’ye gelen Hazreç kabilesinden bir grup insanla karşılaşır. Kendisinin son peygamber olduğunu belirtip, getirdiği dinin esaslarını birer birer izah eder. Toplantıya iştirak eden altı kişi İslâmiyet’le şereflenir. Bu buluşmanın bir yıl sonrasında, Akabe mevkiinde yenisinden bir araya gelinir. Biri kadın toplam on iki Müslüman Resûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem)’e bağlılıklarını gösterek biatta bulunurlar. Gerçekleşen bu biata “Birinci Akabe Biati” denir. “Allah’a ortak koşmayacaklarına, hırsızlık

yapmayacaklarına, zina etmeyeceklerine, çocuklarını öldürmeyeceklerine, yalana başvurarak kimseye iftirada bulunmayacaklarına ve Resûlullah’a hiçbir hayırlı işte karşı gelmeyeceklerine” dair söz verirler.⁷⁶

Sınırlı sayıdaki Medineli Müslümanları eğitecek, dinlerini öğretecek, tebliğ görevini ifa edecek birine ihtiyaç vardır. Bu vazife için Resûl-ü Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Musab b. Umeyr’i görevlendirir. Hz. Musab’ın gayretli çalışmaları neticesi bir yıllık bir zaman sürecinde Medine’de kabile başkanları da dahil pek çok kişi İslâmiyet’le tanışarak Müslüman olur. Milâdî 622 yılının hac mevsiminde Hz. Mus’ab bin Ümeyr Hazretleri, hem Medine’deki İslâmi gelişmeyi bizzat Peygamber Efendimiz’e bildirmek, hem de hac yapmak üzere Evs ve Hazreç kabilelerine mensup ikisi kadın yetmişbeş kişilik bir kabileyle Mekke’ye gelir. Bu grup Efendimiz’e biat ederek, O’nu her türlü tehlikeden koruyacaklarına ve hayatları pahasına O’na sahip çıkacaklarına dair söz verirler. Ardından Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’i ve Mekke’li Müslümanları Medine’ye davet ederler.⁷⁷

Akabe Biatlarının Verdiği Mesajlar

Akabe biatları Müslümanlar açısından çok önemlidir. Akabe bir anddır, bir taahhüddür. Allah’a dönüş, Efendimiz’e bağlanış, günahlardan vazgeçiş, hayırlara koşuş ve dayanışma içinde İslâm’ı yükseltmek için yürekten verilmiş bir mümin sözüdür.

Akabe, yeni Müslüman olan Medine’li Ensar’ın, Mek-

⁷⁶ Taberi, *Tarih*, 2/234.

⁷⁷ İbn Hişam, *Sîre*, 2/83-84.

ke'li mazlum Müslümanlara ruh ve gönüllerinden uzattıkları davet köprüsüdür.

Akabe, kendi canları, aile yakınları ve malları gibi Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i koruyacaklarına dair Ensar'ın verdiği namus sözüdür.

Akabe, bir avuç Müslümanın Allah ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) yolunda, İslâm uğrunda sevdikleri mallarının ve canlarının felâketlerle karşılaşmasını, hatta bütün bir cihanla harbi göze alabildikleri büyük dava günüdür.

Akabe biatlarının her çağın Müslümanlarına verdiği mesaj şudur: Kardeş olun. Kardeşlik şuurunu kuvvetlendirin. Dayanışmanızı artırın. Birbirinizle kucaklaşın. Kinleşmeyin, çekememezlik etmeyin. Cepheleşmeyin ve birbirinize sırt çevirmeyin.

Akabe biatları İslâm tarihinde, büyümenin, kuvvetlenmenin, teşkilâtlanmanın sembolü olan hicretin temelidir. Hicret ağacının köküdür. Bu beyatlar, Mekke'li mazlum müslümanlara, gurbette yeni bir vatanın doğuşunu hazırlamıştır.⁷⁸

Ve Hicrete İzin Veriliyor

Efendimiz ile Medine'li Müslümanlar arasında cereyan eden Akabe biatları, Mekke'li Müslümanlar önünde yepyeni emniyetli bir saha açıyordu. İnançlarını burada serbestçe yaşayabileceklerdi. Çünkü Medine'nin iki güçlü kabilesi olan Evs ve Hazreç onlara kucaklarını açmıştı.

Sahabe-i Kiram içinde bulundukları sıkıntılı durumlarını

⁷⁸ Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi*, s. 1/270-271.

Efendimiz’e açarlar ve O’ndan hicret izni isterler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) evvela kendisine böyle bir iznin henüz verilmediğini söyler. Birkaç gün sonra ise hicret izni gelir ve Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm) bu izni Müslümanlara şu ifadelerle dile getirir:

“Sizin hicret edeceğiniz yurdun, iki kara taşlık arasında hurmalık bir şehir olduğu bana gösterildi ve bildirildi. Mekke’den ayrılmak isteyen oraya gitsin. Medineli Müslüman kardeşleri ile birleşsin. Yüce Allah, onları size kardeş yaptı ve Medine’yi size emniyet ve huzur bulacağınız bir yurt kıldı.”⁷⁹

Bu emri duyan müminler, müşriklerin bütün engellemelerine rağmen gizlice Yesrib’e (Medine-i Münevvere’ye) hicret etmeye koyulurlar. Böylece tarihin en önemli hadiselerinden biri gerçekleşmeye başlar. Ashab-ı Kiram, çok sevdikleri yurtlarını, mal ve mülklerini geride bırakıp Medine’ye gidiyorlardı. Müslümanlar, Mekke putperestlerinin tepkisini çekmemek için çıkışları gizli tutuyorlardı. Medine, Evs ve Hazreç adındaki iki Arap kabilesinin yanında Yahudi topluluklarını (Kaynuka, Kurayza ve Nadir) bünyesinde barındırmakta idi. Bu iki Arap kabilesi, çeşitli sebeplerle yüzyılı aşan bir süreyi kendi aralarında savaşıarak geçirdi. Ancak İslâm’la şereflendikçe bu ihtilâf tamamen ortadan kalkacaktı.

İlk Muhacirler

Sahabe-i Kiram’dan ilk hicret eden kişi, Ebû Seleme bin Abdülesed’dir. Asıl adı Abdullah olan bu sahabi, önce Habeşistan’a hicret etmişken daha sonra Mekke’ye geri

⁷⁹ İbn Hişam, Sîre, 2/111.

dönmüş, fakat müşriklerin eza ve cefasından bıkip usanmıştı. Resûlullah'ın müsaade verdiğini duyar duymaz da devesini hazırlayıp hanımı Ümmü Seleme ile oğlunu da alarak derhal yola koyulmuştu. Şehirden çıkılınca kadar her şey yolunda gitti. Ne var ki, şehirden çıktıktan sonra Ümmü Seleme'nin akrabalarından bazıları gelerek onu alıkoymak istediler ve Ebû Seleme ile gitmesine müsaade etmediler. Buna tepki olarak bu sefer de Ebû Seleme'nin akrabası:

– Madem ki, Ümmü Seleme'yi alıkoymuyorsunuz, o halde biz de oğlunu elinden alırsız, dediler. Ve Seleme'yi annesinin elinden çekip aldılar. Ortaya çok acıklı bir manzara çıkmıştı. İslâm yolunda göç eden bir ailenin üç ferdi, bir anda birbirinden ayrılmışlardı. Ebû Seleme, çoluk çocuğunu Cenâb-ı Hakk'a emanet ederek hicrete tek başına devam etti.

Ümmü Seleme, hem kocasından, hem de çocuğundan ayrı kalmıştı. Bir yıl boyunca her gün şehirden dışarı çıkıyor ve başına gelen acıklı olayın ardından göz yaşı döküyordu. Nihayet akrabaları, onun bu acıklı hali karşısında yumuşadılar ve Medine'ye kocasının yanına gitmesine müsaade ettiler. Çocuğu ellerinde bulunduranlar da bu yeni gelişme karşısında onu getirip annesine teslim ettiler. Ve Ümmü Seleme, oğlunu da yanına aldıktan sonra tek başına Medine'nin yolunu tuttu. Giderken o sırada Kâbe'nin anahtar sahipliği görevini yürüten Osman b. Talha ile karşılaştı. Bu zat başına bir takım felâketlerin gelebileceğini tahmin ederek tek başına gitmesine razı olmadı. Onlara yol arkadaşı olarak katıldı ve selâmetle Kuba'ya kadar götürüp Ebû Seleme'ye teslim etti.⁸⁰

⁸⁰ İbn Hişam, Sîre, 1/112-113.

Daha sonra Amir b. Rebia ile eşi Leyla Binti Ebi Hasme hicret ettiler. Sonra Abdullah b. Cahş ile kardeşi âmâ şair Ebû Ahmed Abd b. Cahş olmak üzere Beni Cahş sülâlesinden yirmi erkek, sekiz kadın olmak üzere yirmisekiz kişi evlerini, barklarını, mallarını, mülklerini Allah yolunda terk edip hicret ettiler. Mus'ab b. Umeyr ve Abdullah İbn Ümmi Mektum da ilk muhacirlerden sayılır.

Hicretin gizli yapılmasına genelde uyulurken, Hz. Ömer açıktan ve alenen Mekke'den ayrılmıştı. Hz. Ömer (radiyallahu anh) Kâbe'yi tavaf etmiş, ardından müşriklerin içine korku salan şu sözleri haykırmıştı: "İşte ben de dinimi korumak için Allah yolunda hicret ediyorum. Kim anasını ağlatmak, çocuklarını yetim, karısını dul bırakmak istiyorsa şu vadide önüme çıksın."⁸¹ demişti. Kısa zaman sonra Ashab-ı Kiram'ın büyük çoğunluğu Medine'ye hicret etti. Geride ise, Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve aileleri; Hz. Ali ve annesi; ayrıca hicrete güç yetirememiş veya Mekke'den ayrılmalarına izin verilmemiş olan belli sayıda insan kaldı.⁸²

Hicreti Karşılığında Bütün Malını Feda Eden Sahabi: Suheyb b. Sinan

Sahabe-i Kiram bir yandan hicret ederlerden öte yandan arkalarında hicretleriyle çağlara misal teşkil edecek destansı tablolar da bırakıyorlardı. İşte Suheyb b. Sinan da onlardan birisiydi.

Suheyb (radiyallahu anh) anlatıyor:

⁸¹ Halebi, *İnsanu'l-Uyun*, 2/183-184.

⁸² İbn Kayyim Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, 2/136.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekir ile birlikte Medine'ye çıktı. Ben de Allah Resûlü ile birlikte çıkmak istedimse de Kureyşli bir grup genç beni engelledi. O gece hep ayakta duruyor, oturmuyordum. Birbirlerine, “Bunun karnı ağrıyor.” deyip uyudular. Halbuki öyle bir şikâyetim yoktu. Yola çıktım, biraz yürümüşüm ki içlerinden bazıları bana yetişti. Beni geri çevirmek istiyorlardı. Kendilerine:

– Size şu kadar ölçek altın veririm yolumu açar, sözünüzde durur musunuz? dedim.

“Olur” dediler. Kendileriyle Mekke'ye döndüm.

– Şu kapının eşiğinin altını kazın, orada altınlar vardır. Filân kadına gidin, ondan da iki kat kıymetli elbisemi alın, dedim.

Sonra Mekke'den çıktım, Allah Resûlü'ne, Kuba'dan ayrılmadan kavuştum. Beni görünce:

– Ey Ebâ Yahya, alışverişin kazançlı oldu, dedi. Ben:

– Yâ Resûlallah, benden önce daha kimse gelmedi, bunu size muhakkak Cebail haber vermiştir, dedim.”⁸³

Hasta Yatağında Hicrete Koşan Sahabi:

H. Damra b. Ebi'l-Ays

H. Said b. Cübeyr anlatıyor:

“Özür sahibi olmaksızın cihaddan geri kalan müminlerle, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden müminler elbette bir olmaz. Allah malları ve canları ile mücadele edenleri, derece bakımından, cihada gitmeyenlerden

⁸³ İbn Kesir, *el-Bidâye*, 3/60.

üstün kılmıştır. Gerçi Allah hepsine de en güzel yurt olan cenneti vaad etmiştir ama mücahede edenleri, cihada katılmayanlardan çok daha büyük mükâfatlarla, tarafından derece derece rütbeler, hususi bir mağfiret ve rahmetle mümtaz kılmıştır. Değil mi ki Allah gafurdur, rahimdir.” (Nisâ, 4/95-96) mealindeki âyet inince açıklanan özörlere sahip olan bazı Müslümanlar Mekke’de ikametlerini sürdürdüler. Nihayet, “İman edip de hicret etmeyerek kendi öz nefislerine zulmeder vaziyette olanların canlarını alırken melekler onlara diyorlardı ki: “Ne işte idiniz?” Onlar da: “Biz bu ülkede, dinin emirlerini uygulayamayan, baskı altında yaşayan kimselerdik” deyince, melekler bu sefer şöyle dediler: “Peki Allah’ın dünyası geniş değil miydi? Siz de orada hicret etseydiniz ya?” İşte onların durağı cehennemdir. Ne fena bir dönüş yeridir orası!” (Nisâ, 4/97) âyeti nazil oldu. Bunun üzerine Mekke’deki Müslümanlar, “Bu, arzı yerinden oynatan bir ikaz, artık hicretten başka çâre yok” dediler. Sonra, “Ancak, her türlü imkândan mahrum ve hicret için yol bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar bu hükmün dışındadırlar. Çünkü bunları Allah’ın affedeceği umulur. Allah gerçekten afv ve gafurdur (affi ve mağfireti boldur).” (Nisâ, 4/98-99) âyeti indi.

Bu âyet inince, Leys oğullarından gözleri görmeyen ve fakat çok zengin olan Damra b. Ebi’l-Ays:

– Ben istisna edilenlerden değilim, ben hicrete çâre bulurum; çünkü hem malım var hem de kölem! Haydi beni bir deveye bindirin, dedi.

Hasta hasta deveye bindirildi. Ağır ağır yürümeye başladı. Ten’im mevkiine vardığında ölüm kendisini yaka-

ladı. Ten'im mescidinin yanına gömüldü. Hassaten Damra hakkında: *“Kim Allah yolunda hicret ederse dünyada gidecek çok yer, genişlik ve bolluk bulur. Kim evinden Allah’a ve Resûlü’ne hicret niyetiyle çıkar da yolda ecel gelip kendini yakalarsa o da mükâfatı hak etmiştir ve onu ödüllendirme Allah’a aittir. Allah gafurdur, rahimdir* (affı, merhamet ve ihsanı boldur).” (Nisâ, 4/100) âyeti indi.⁸⁴

Vâsile b. Eska’nın Hicreti

Şimdi de Vâsile b. Eska’ya kulak verelim. Kendisi anlatıyor:

Aile efradımın yanından ayrılıp yola çıktım. İslâm’a girmek istiyordum. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yanına vardım, namazda idi. Ben de en son safta durdum. Onlarla birlikte namaz kıldım. Allah Resûlü namazını bitirince yanıma geldi ve:

- İsteğin ne? dedi.
- İslâm’a girmek istiyorum, dedim.
- Hakkında hayırlı olur. Peki hicret eder misin?
- Evet.

Bâdiye hicretini mi tercih edersin, Bâtiye hicretini mi?

– Hangisi daha iyidir?

– Bâtiye hicreti. Çünkü Bâtiye hicreti Allah Resûlü’nün yanında kalınandır. Bâdiye hicreti ise, kişinin bâdiyesine (Resûlullah’tan uzakta, taşradaki mahalli ikametine) dönmesidir, buyurduktan sonra: Gerek sıkıntılı, gerek bolluk

⁸⁴ Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, 7/10.

ânında, tasalı tasasız demlerinde ve başkaları sana tercih edildiğinde itaat edeceksin, buyurdu.

– Evet, dedim.

Elini uzattı, ben de elimi uzattım. Nefsim için hiçbir istisna yapmadığımı görünce:

– Gücün yettiğince, buyurdu. Ben de:

– Gücüm yettiğince, dedim.

Sonra elini elimin üzerine vurdu.”⁸⁵

Peygamberimiz’in Kızı Hz. Zeynep, Hicret Uğruna Çocuğunu Düşürüyor

Zeynep (radiyallahu anhâ) anlatıyor:

Hicret etmek üzere hazırlandığım bir sırada Hind binti Utbe benimle karşılaşınca, “Duyduğuma göre babanın yanına gidecekmişsin?” dedi. “Böyle bir şey yok.” dedimse de Hind, “Amca kızı, gizleme. Neye ihtiyacın varsa bana söyle, ihtiyaçlarını karşılayabilirim. Benden bir şey saklama. Erkekler arasındaki düşmanlık kadınlar arasına girmemeli.” dedi. Vallahi o, bunları içten söylüyordu. Ama ben korktuğum için hicret hazırlığımı inkâr ettim.

Hiz. Zeyneb, hazırlığını tamamlayınca kayınbiraderi Kinâne b. Rebî kendisine bir deve verdi. O da devesine bindi. Kinâne yayını ve okdanlığını aldı. Zeyneb devenin hevcinde olduğu halde güpegündüz deveye Mekke’den çıktılar. Kureyş erkekleri durumu görüştükten sonra kendisini yakalamak üzere peşine düştüler. Zî-Tuvâ mevkiinde yetiştirtiler.

⁸⁵ Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, 8/333.

İlk önce Hebbâr b. Esved el-Fihri kavuştu. Mızrağının ucu ile Zeyneb'i korkuttu. Dediklerine göre Zeyneb hâmile imiş ve o anda korkudan çocuğunu düşürmüş. Kaynı Kinâne diz çöküp oklarını yere döktü ve, "Vallahi yanıma yaklaşıp ok atarım." dedi. Bunun üzerine geri çekildiler.

Biraz sonra Kureys'ten bir cemaatle Ebû Süfyân geldi ve, "Be adam! Okunu indir de seninle konuşalım." dedi. O da okunu indirdi.

Ebû Süfyân, başucunda dikilerek, "Muhammed'in bize yaptıklarını, başımıza getirdiği felâketleri bile bile güpegündüz halkın gözleri önünde o kadını alıp Mekke'den çıkarmışsın. Göz göre göre onun kızını götürürsen halk bunu zayıflığımıza, acimize, gevşekliğimize yorar. Hayatıma kasem ederim ki babasından dolayı onu hapsetmek, intikam almak bize yakışmaz. Ama sen kadını geri götür, sesler dinip halk kadını bizim geri çevirttiğimizi konuşmaya başlayınca onu gizlice al, babasına kavuştur." dedi. O da böyle yaptı."⁸⁶

Muhacir ve Ensar Kardeş Oluyor

Elbetteki hicret esnasında daha pek çok örnek hadise yaşanmıştır. Ancak biz bu kadarı ile yetinelim ve kaldığımız yerden devam edelim.

Muhacirler, Medine'ye yollarında hemen hiçbir şey getiremeden ulaşmışlardı. Önemli bir bölümü zengin insanlardı ve Mekke'nin mal-mülk sahibi kesimi arasındaydılar. Ancak hicret ederken bu malların tamamına yakınını ge-

⁸⁶ İbn Kesir, *el-Bidâye*, 3/330.

ride bırakmak zorunda kalmışlardı. Hicret gizlice yapıldığı için dikkat çekmemeleri gerekiyordu ve bu nedenle yola çıkmadan önce mallarını satmaları mümkün olmamıştı. Çoğu, sadece evlerinin kapısını çekip çıkmışlardı. Rabb’imiz, bir âyetinde, muhacirleri *“Allah’ın nasip ettiği bu ganimet malları o hicret eden fakirlere aittir ki, onlar Allah’ın lütfunu ve rızasını talep etmek, Allah’ın dinine ve Resûlü’ne destek vermek için yurtlarından ve mallarından edildiler. İşte imanlarında sadık ve samimi olanlar ancak onlardır.”* (Haşr, 59/8) sözleriyle tarif etmiştir. Bir başka âyette ise, muhacirler hakkında şöyle bilgi verilmiştir:

“O müminler ki tamamen haksız yere, sırf “Rabb’imiz Allah’tır” dediklerinden ötürü yerlerinden yurtlarından kovulmuşlardı.” (Hac, 22/40)

Ayetlerden de anlaşıldığı gibi, muhacirlerin önemli bir bölümü, aslında zengin insanlardan olmalarına rağmen, Medine’ye geldiklerinde artık fakirdiler. O sırada geriye dönüp evlerini, mallarını ve mülklerini geri almaları ise hiçbir şekilde mümkün gözüküyordu. Nitekim hicretin hemen ardından Mekke’deki müşrikler göç eden Müslümanların evlerini, dükkanlarını ve tüm diğer mülklerini yağmaladılar. Bunun haberi de çok geçmeden Medine’ye ulaştı. Ama bu durum, onlarda hiçbir şekilde endişe ve hüznü oluşturmadı. En büyük zenginliğin Allah’a iman ve teslimiyet olduğunu, Allah’ın, Kendisine güvenen kullarının güvenini boşa çıkarmayacağını biliyorlardı.

Nitekim muhacirler çok kısa bir zamanda Medine’de rahat barınaklar elde ettiler. Dahası, kısa zamanda iyice güçlenecek ve Mekkeli müşriklere karşı savaşıp onları mağlup

edecek güce ulaşacaklardı. Rabb’imiz bir âyette, muhacir Müslümanları zayıflıktan büyük bir güce nasıl ulaştırdığını şöyle anlatıyor:

“Düşünün ki bir zaman siz dünyada az ve zayıf idiniz. Öyle ki insanların sizi tutup kapacağından endişe ediyordunuz. Bu halde iken Allah size yer yurt nasip etti, sizi yar-dımıyla destekledi, sizi temiz ve helâl şeylerle rızıklandırdı, ta ki şükredesiniz.” (Enfal, 8/26)

Muhacirlerin barınmasına vesile olanlar ise, Medineli Ensar’dı. Ensar, önceki yıllarda hac mevsimlerinde Mekke’ye giderek gizlice Resûlullah’e (sallallahu aleyhi ve sellem) biat eden ya da biat eden Müslümanların tebliği ile İslâm dinini kabul eden Yesriblilerden oluşuyordu. İslâm’ı Mekkeli Müslümanların çoğundan daha geç kabul etmişlerdi ama onlar gibi güzel ahlâklı, samimi ve fedakârdılar. Evlerini, yiyeceklerini, mallarını ve mülklerini muhacirlerle gönülden paylaştılar. Allah, Muhacirler ile Ensar arasındaki bu güzel din kardeşliğini ve gösterdikleri üstün ahlâkı şöyle haber veriyor:

“Bunlardan önce Medine’yi yurt edinip imana sarılanlar ise, kendi beldelerine hicret edenlere sevgi besler, onlara verilen ganimetlerden ötürü içlerinde bir kıskanma veya istek duymazlar. Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler. Her kim nefsinin hırsından ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, işte felâh ve mutluluğa erenler onlar olacaklardır.” (Haşr, 59/9) Nitekim Cenâb-ı Hak Ensar ve muhacirin bu üstün ahlâkına karşılık onlardan hoşnut olduğunu ifade etmiştir.⁸⁷

⁸⁷ Bkz. Tevbe, 9/100.

Müşriklerin Hain Plânı

Müslümanların ekseriyetinin Medine'ye yerleşip, dinlerine uygun bir yaşayış sürmeleri Mekkelileri korkutmaya başlar. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün Mekke'den ayrılıp, ashabıyla yeni bir cemiyet hayatına başlayacak olma ihtimali müşriklerin önde gelenlerini Mekke'nin karar mercii Dâru'n-Nedve'de hain bir plân hazırlamaya iter. Onların bu korkunç plânlarını hazırlamak maksadıyla toplandıklarını Kur'ân-ı Kerim bize şu ifadelerle haber veriyor:

“Bir vakit de o kâfirler senin elini kolunu bağlayıp zindana mı atsınlar, yahut öldürsünler mi, yahut seni ülke dışına mı sürsünler diye birtakım tuzaklar planlıyorlardı. Onlar tuzak kuradursunlar, Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.” (Enfal, 8/30)

Dâru'n-Nedve denilen mecliste bir araya gelen kişiler arasında Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Süfyan b. Harb, Cubeyr b. Mut'im, Haris b. Amir b. Nevfel, Nadr b. Haris, Ebû Bahteri b. Hişam, Hakim b. Hizam, Ümeyye b. Halef, Ebû Cehil b. Hişam, Nubeyh b. Haccac, Münebbih b. Haccac gibi önde gelen müşrikler vardı. Kaynaklarda belirtildiğine göre toplantıya Necid'li bir ihtiyar sûretine girmiş İblisin de katıldığını söylerler.⁸⁸

Ayette işaret buyurulduğu gibi, müşriklerin önünde üç seçenek vardı. Hz. Peygamber'i ya hapsedecekler, yahut Mekke dışında uzak bir yere sürecekle veya yahut da son bir çare öldüreceklerdi. Bazıları, Efendimiz'in hapsedilmesini,

⁸⁸ İbn Hişam, Sîre, 2/124.

bazıları uzak diyarlara sürgün edilmesini teklif ettilerse de birinci görüş, Medinelilerin gelip kurtaracağı, ikinci görüş ise Efendimiz'in sözlerinin büyük bir tesir gücüne sahip olmasından dolayı Arapların, O'nun etrafında toplanarak bir kuvvet meydana getireceği ve sonunda Mekke'ye hücum edeceği gibi gerekçelerle kabul edilmez. Ebû Cehil ise her kabilelerden kılıklı bir kişinin, O'nun evini kuşatmak üzere bir araya gelmesini ve çıkarken hep beraber saldırarak bir suikastle öldürülmesini teklif eder.

Sonunda Ebû Cehil'in teklifi dikkate alınarak Hz. Peygamber'in öldürülmesine karar verilir. Bu karar her kabilelerden oluşacak bir grup katil tarafından icra edilecek; böylece Abdimenaf oğullarının kan davası gütmesinin önüne geçilmiş olacaktı. Bu sırada Necid'li yaşlı kişinin de ilk iki görüşü benimsemezken, öldürülme fikrine hararetle katıldığı görülüyordu.⁸⁹

Efendimiz'e Yönelik Suikast Boşa Çıkıyor

Cenâb-ı Hak, yapılan suikast plânını Peygamberine Cebail vasıtasıyla bildirir. Gelişmeler hakkında Hz. Ebû Bekir'i bilgilendiren Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), ona hicret için hazırlıklı olmasını söyler. Hicret esnasında kılavuzluk edecek güvenilir birine ihtiyaçları olacaktır. Bu amaçla, henüz Müslüman olmamış; ama son derece güvenilir biri olan Abdullah b. Uraykıt'ı seçerler.

Hz. Ebû Bekir'in hicret için önceden hazırladığı üç deve, kılavuzluk edecek kişiye verilerek üç gün sonra Sevr

⁸⁹ İbn Hişam, Sîre, 2/124-126.

Mağarası'nda buluşmak üzere sözleşilir. Tekrar evine dönen Peygamberimiz, üzerinde emanet olarak bulunan para ve kıymetli eşyaları sahiplerine iade edilmek üzere Hz. Ali'ye teslim eder. Eve gelecek müşrikleri yanıltması için de Hz Ali'ye kendi yatağına yatması talimatını verir. Hz. Ali, ertesi sabah belki de kanlı bir boğuşmaya sahne olması muhtemel olan bu yatağa tereddüt etmeden girer, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e saygı ve bağlılığın unutulmaz bir örneğini vererek fedakarlıkta zirveye tırmanır.

Efendimiz, gece yarısına doğru evinden ayrılarak Hz. Ebû Bekir'in evine gider. Bu sırada evi kuşatma altında olmasına rağmen, Efendimiz'in ayrılışını müşrikler fark edemezler. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Yasin Sûresi'nin ilk dokuz âyetini okuyup yerden bir avuç toprak alarak müşriklerin üzerine saçar. Müşrikler, gözlerinin önünden geçen Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i göremezler. Nasıl göreceklerdi ki! Hakk'ı göremeyen gözler Peygamberi de elbette göremezlerdi.

Allah Resûlü'nün Hicret Öncesi Yaptığı Dua

Artık Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) için hicret vakti gelmiştir. Efendimiz, hicretine başlamadan önce Rabb'ine şöyle yalvarır:

“Hiçbir şey değilken beni yaratan Allah'a hamd olsun. Allah'ım, dünyanın zorluklarına, zamanın felâketlerine ve gecelerle gündüzlerin musibetlerine karşı bana yardım et. Allah'ım! Bu yolculuğumda benimle beraber ol. Arkada kalan ailemi kolla. Rızkımı bereketli kıl, beni kendine itaatkar et. İyi ahlâk üzerinde beni güçlü kıl. Beni kendine sevdire,

beni insanların eline bırakma. Sen güçsüzlerin Rabb'isin. Benim Rabb'imisin.

Göklerle yeri nurlandırıp, karanlıkları aydınlatan, öncükilerle sonrakilerin, herkesin işini düzene sokan şerefli varlığına sığınıyorum ki öfke ve kızgınlığın üzerime inmesin. Nimetlerinin yok olmasından gazabının ansızın gelmesinden, verdiği afiyetin kaybolasından sana sığınıyorum. Şikayetim Sanadır. Yapabileceklerimin en hayırlısı bendedir. Beni kötülüklerden alıkoyacak güç ve iyilikleri yapması sağlayacak kuvvet, ancak Sendedir.”⁹⁰

Allah Resûlü, Hz. Ebû Bekir'le Yola Çıkıyorlar

Efendimiz yanına yol arkadaşı sadık dostu Hz. Ebû Bekir'i alıp yola koyulur. Medine'ye hicretteki ilk durak Sevr mağarasıdır. Mağaraya doğru giderken Hz. Ebû Bekir, Efendimiz'in bazen önüne, bazen de arkasına geçip yürüyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) niçin böyle yaptığını sorduğunda Hz. Ebû Bekir, “Sizi gözetleyip korumak için ya Resûlallah!” diyordu. Böylece Hz. Ebû Bekir, karanlık gecede, her türlü takibin olma ihtimali altında canı pahasına Efendimiz'i koruyordu. İşte sadakat, işte vefakârlık ve işte dostluk buydu.

Hz. Ebû Bekir, mağaraya hareket etmeden önce orada geçecek günler ve geceler için her türlü tedbiri alır. Oğlu Abdullah, gündüz halkın arasına girip oradan elde ettiği bilgileri, gece mağaraya gelerek Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e nakledecekti. Kölesi Âmir b. Fuheyre ise koyunlarını

⁹⁰ Muhammed Ebû Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, s. 87.

Sevr mağarası yakınlarında otlatacak, geceleri mağaraya gelerek süt verecekti. Peygamberimiz ve Hz. Ebû Bekir bu plân üzerine hicretin ilk adımı olan Sevr Mağarası'nda üç gün boyunca gizlenirler.⁹¹

Mekke Kaynıyor

Bu arada sabah olup da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'i evinde bulamayan Mekke müşrikleri telâşa kapılıp çevreyi araştırırlar. Müşrikler grup grup olup şehirden dışarıya, dağlara ve tepelere doğru Medine'ye giden yollardaki izleri takip etmeye başlarlar. Araplar arasında Kâif denilen usta iz sürücüler vardı. Bunlardan biri, Ebû Cehil'in de bulunduğu bir müşrik kafilesini, Sevr Mağara'sına kadar getirmişti. İzler, iz takipçisini oraya kadar ulaştırmıştı. Ancak mağaranın ağzında bir örümcek ağ örmüş, bir güvercin yuva yapıp yumurtasını bırakmıştı.

Ebû Cehil, girip mağarayı araştırmak fikrindeydi. Fakat yanındaki arkadaşı Ümeyye b. Halef,

– Mağaraya girip ne yapacaksın? Örümceğin ağını görmüyor musun? Şayet buraya girmiş olsalardı hem örümcek ağının bozulması, hem de güvercin yumurtalarının kırılması gerekirdi! deyince içeriye girmekten vazgeçtiler.

Mağaranın dışında bu konuşmalar geçerken, içeride de Hz. Ebû Bekir endişesini ifade ediyordu. Çünkü müşrikler eğilip mağaranın giriş yerinden dikkatle baksalar belki de onları görecektlerdi. Bu durum o kadar netti ki, Hz. Ebû Bekir ürpermiş ve heyecanlanmaktan kendisini alamamıştı. Ta-

⁹¹ İbn Hişam, Sîre, 2/130.

bi onun bu heyecanı Efendimiz’e bir şey olur endişesinden kaynaklanıyordu. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Kur’ân’ın da ifadesiyle “Üzülme, *elbette Allah bizimle.*” (Tevbe, 9/40) diyerek Hz. Ebû Bekir’i teskin etmişti.

Başka bir rivayette Hz. Ebû Bekir mağarada yaşananları şöyle anlatır:

“Ben, hicrette Allah Resûlü ile beraber bir mağarada bulundum. Bir ara başımı kaldırdım. Baktım, o anda Kureys casuslarının ayaklarını gördüm. Bunun üzerine,

– Ya Resûlallah! Bunlardan birkaçı gözünü aşağı eğse de baksa muhakkak bizi görür, dedim. Allah Resûlü,

– Ey Ebû Bekir! İki yoldaş ki, Allah onların üçüncüsü ola, endişe edilir mi?⁹² buyurur.

Kur’ân-ı Kerim bu hadiseyi şu ifadelerle anlatıyor:

“Eğer Siz Peygambere yardımcı olmazsanız, Allah vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine yardım eder. Hani kâfirler onu Mekke’den çıkardıklarında, iki kişiden biri olarak mağarada iken arkadaşına: “Sen hiç tasalanma, zira Allah bizimle beraberdir” diyordu. Derken Allah onun üzerine sekinetini, huzur ve güven duygusunu indirdi ve onu, görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin dâvasını alçalttı. Allah’ın dini ise zaten yücedir. Çünkü Allah Azîzdir, Hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).” (Tevbe, 9/40)

Kılavuz, Develeri Getiriyor

Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir Mekke’de iken kılavuz olarak sözleştikleri Abdullah b. Uraykit üç gün sonra Sevr

⁹² Mûsned, 1/4.

Mağarası'na gelir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), halen müşrik olan bu kişinin doğruluğuna itimat ederek develerini ona teslim eder ve üç gece sonra Sevr dağında buluşmak üzere sözleşir. Normal zamanlarda Medine istikametine doğru izlenen güzergahın dışında bir yol takip edilerek yolculuğa başlanır.

Şüphesiz ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), vatanını çok seviyordu. Doğup büyüdüğü yerdeki insanların Müslüman olmaları için 13 yıldan fazla bir süre sabırla mücadele vermişti. Ancak onlar, hem Efendimiz'i, hem de müminleri çok sevdikleri yurtlarından ayrılmaya mecbur bırakmışlardı. Sevr dağından inip de Medine'ye doğru hareket esnasında yurdundan ayrılması sebebiyle Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in içini hüzün kaplar. Dönüp Mekke'ye doğru bakar ve oraya olan sevgisini şu ifadelerle dile getirir:

“Vallahi sen Allah'ın yarattığı yerlerin en hayırlısı, Allah katında en sevimli olanısın. Bana, senden daha sevgili, daha güzel yurt yoktur. Çıkarılmaya zorlanmamış olsaydım, senden asla ayrılmaz, senden başka yurt, yuva tanımazdım.”⁹³

Sütsüz Keçi Süt Veriyor

Yolculuk esnasında garip hâdiseler cereyan ediyordu. Yanına varıp süt istedikleri bir çoban, “Yanımda süt verecek şu keçiden başkası yok. Fakat o da hamile oldu ve sütü çekildi” der. Efendimiz'in şifalı ve bereketli eli keçinin memelerine uzanır. Mübârek elleriyle, onlara dokunarak duâ eder ve memeler, anında sütle dolar. Sağılan sütü hepsi kana kana içer.

⁹³ Halebi, *İnsanü'l-Uyun*, 2/176.

Hayretler içinde kalan çoban, “Allah aşkına, sen kim-sin? Şimdiye kadar senin gibisine rastlamadım” diye sorar. Resûlü Ekrem Efendimiz, “Kim olduğumu söylerim, ama gördüğünü, duyduğunu gizli tutmak şartıyla” der. Çoban, “Olur, gizli tutarım” diye söz verince, Fahr-i Âlem Efendimiz, “Ben Allah’ın Resûlü Muhammed’im” buyurur. Hayreti bütün bütün artan çoban, “Demek Kureyş’in ‘Yolunu sapıttı’ dedikleri zât sensin, öyle mi?” der.

Efendimiz, “Onlar, böyle söylüyorlar” buyurdular. Bunun üzerine çoban, “Ben; şehâdet ederim ki; sen bir peygambersin. Getirdiğin de haktır. Senin yaptığını ancak bir peygamber yapabilir. Ben, sana tâbi oldum” der ve orada İslâmiyet’le şereflenir. Çoban, ayrıca kendileriyle gitme arzusunu da izhar eder. Fakat Resûl-i Ekrem Efendimiz, “Senin, buna bugün gücün yetmez. Benim muvaffâk olduğumu haber aldığın zaman, bize gel, katıl” buyurur.⁹⁴

Süraka’nın Takibi Başlıyor

Suikast plânında başarıya ulaşamayan Kureyş’in ön-de gelenleri, Hz. Peygamber’in yakalanıp getirilmesi karşılığında yüz develik ödül verileceğini ilân etmişlerdi. Ödülün büyüklüğünü duyan kimseler her tarafta Peygamberimiz ve beraberindekilerinin izini arıyorlardı. Süraka da bunlardan biriydi. Peygamberimiz ve yanındakiler, Medine’ye doğru yol alırken bir ara kendilerini birinin atıyla takip etmekte olduğunu fark ettiler. Arkalarına dönüp baktıklarında bu kişinin Süraka olduğunu gördüler. Süraka bin Malik yaklaşmak isteyince atının ayağı kaymış, kendisi de

⁹⁴ İsfahânî, *Delâil*, s. 279.

yere yuvarlanmıştı. Tekrar toparlanıp ileri atılmak isteyince bu defa atı kumlara saplanmıştı. Bu durumda Süraka,

– Ya Muhammed! Bu başıma gelenler, anladım ki, seni kötü niyetle takip etmem yüzündendir. Ne olur dua et de atımın ayağı kumdan çıksın! Size bir fenalık yapmayacağım. Ayrıca sizi, buralarda bulmak isteyenleri de geri çevireceğim, der.

Süraka, Peygamberimizden, düştüğü acı durumdan kurtulması için dua istemiş, sonra aman dileyerek geri dönmek zorunda kalmıştı. Daha sonra Süraka, Huneyn seferini müteakip Müslüman olmuştu.⁹⁵

Büreyde, Müslüman Oluyor

Deve sırtında süratle yol alan Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beraberindekilerle Amim denilen yere ulaşır. Sehmoğulları yurdu buraya yakındır. Reislerinden Büreyde bin Husayb, Kureyş'in yüz deve vaadini işitmiş olduğundan yanına seksen kadar adamını da alarak Peygamber Efendimiz'i bulur. Resûlü Ekrem ona, “Sen kimsin” diye sorar.

“Ben, Büreyde'yim” deyince, Peygamber Efendimiz Hz. Ebû Bekir'e, “Yâ Ebâ Bekir! İşimiz, serinledi ve düzeldi” der. Peygamberimiz tekrar Büreyde'ye, “Kimlerden-sin?” diye sorar:

“Eslem Kabilesi'ndenim” cevabını verir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, yine Hz. Ebû Bekir'e dönerek, “Yâ Ebâ Bekir,” der. “Selâmete erdik.” Peygamber Efendimiz,

⁹⁵ İbn Hişam, *Sîre*, 2/133-135; A. H. Berki, O. Keskioğlu, *Hatemi'l-Enbiya Hz. Muhammed'in Hayatı*, s. 193.

“Eslem’in hangi kolundansın?” diye sorunca Büreyde, “Sehmoğullarındanım” der.

Bunun üzerine Efendimiz Hz. Ebû Bekir’e, “Yâ Ebâ Bekir, okun çıktı” buyurur.

Bu sefer Allah Resûlü, söz, tavır ve ağırbaşlılığına, lisanındaki düzgünlüğe hayran olan Büreyde, “Peki, ya Sen kimsin?” diye sorar. Resûlü Ekrem, “Ben, Abdülmuttalib’in oğlu Abdullah’ın oğlu Muhammedim ve Allah’ın Resûlü’yüm” der ve onu İslâm’a davet eder. Büreyde, davete derhal icâbet eder ve beraberindekilerle birlikte kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur. Peygamber Efendimiz geceyi burada geçirir. Sabah olunca Büreyde, “Yâ Resûlallah! Yanında bir bayrak olmadan Medine’ye girmen doğru olmaz.” diyerek sarığını çıkarıp mızrağının ucuna bağlar. Medine’ye girinceye kadar Peygamber Efendimiz’in önünde onu taşıyarak yürür.

Allah Resûlü, Büreyde hakkında, “Ashabımdan bir zât, bir memlekette vefât edecektir. O, kıyâmet gününde, o memleketin nûru ve o memleket halkının önderi olacaktır” buyurmuştur. Hakikaten, Büreyde Hazretleri İslâm uğrunda büyük fedakârlıklarda bulunmuş, İslâm mücahidleriyle Horasan’a kadar gitmiş ve Merv’de vefât etmiştir.⁹⁶

Kuba’ya varılıyor

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra nihayet Efendimiz ve beraberindekiler, Medine’nin üç kilometre kadar yakınında bulunan Kuba’ya ulaşıyorlardı. Medineli Müslü-

⁹⁶ İbn Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, 1/175-176.

manlar, Peygamberimiz'in Mekke'den ayrıldığını duymuş, gecikmesinden dolayı endişelenip korkmuşlardı. Sabahları Medine'nin yüksek yerlerine çıkıyor, Peygamberimiz'i bekliyor; kimseleri göremeyince evlerine geri dönüyorlardı. 8 Rebiulevvel (20 Eylül 622) Pazartesi günü de aynı şekilde beklemişler, sonra yine evlerine dönmüşlerdi. Ancak kısa bir süre sonra bir Yahudi kızı yüksekçe bir yerden, Medine'ye gelmekte olan bir kabileyi gördüğünü haykırınca; bütün Müslümanlar, sevinç içinde Harre denilen yere Efendimiz'i karşılamaya koşmuşlardı.⁹⁷

Necip Fazıl Kısakürek bu coşkuyu bir şiirinde şöyle dile getirir:

Hicret

Mekke'yle Medine arası yollar;
 Çizik çizik, hasret arası yollar.
 Vardığı her nokta yine başlangıç;
 Gitgide Allah'a varası yollar.
 Mekke'yle Medine arası yollar.
 Bu çıplak yollarda ne in, ne de cin,
 Yalnız iki çift nurdan güvercin.
 Bunlar iki dostun ayakları ki,
 Yolları göklere bağlayan perçin.
 Bu çıplak yollarda ne in, ne de cin.
 Hicret, yurtdışında aranan destek

⁹⁷ İbn Hişam, Sîre, 2/239.

Dâvâ sahibine öz yurdu köstek;
 Merkezi dışardan sarmaktır murad,
 Merkezi çevreden fethidir istek.
 Hicret, yurtdışında aranan destek.
 İnsan kaçır, ufuk kaçır beraber,
 Ufukta, varılmaz gâyeden haber.
 O ki, eteğinde, ufuk ve gâye,
 O ki, Gaye-İnsan, Ufuk-Peygamber.
 İnsan koşır, ufuk kaçır beraber.
 Ayakta, Medine Müslümanları,
 İslâm'ın "Yardımcısı" kahramanları...
 Resûller Resûlü uğruna fedâ
 Malları, canları, hânümanları...
 Ayakta, Medine Müslümanları.⁹⁸

Mekke'den Medine'ye yolculuk tam sekiz gün sürmüştü. Efendimiz Kuba'da kaldığı sürece Gülsüm b. Hidm'in evinde misafir kalmakla beraber sohbet için Sa'd b. Heysem'in evini tercih ediyordu. Çünkü Sa'd Hazretleri, bekâr olup evde kadın, çoluk-çocuk olmadığından ziyaretçilerle konuşmak, daha kolay oluyordu. Aynı zamanda evsiz barksız muhacirlerin pek çoğu, burada kalıyordu. Bu sebeple o eve evsiz-barksızların kaldığı yer anlamında "beytül-ğurab" deniliyordu. Ayrıca bu evin diğer bir ismi de bekârlar eviydi.⁹⁹

⁹⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *es-Selam*, s. 72.

⁹⁹ İbn Hişam, *Sîre*, 2/138.

Hız. Ali, Kuba’da Efendimiz’e Kavuşuyor

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), hicreti öncesi Hz. Ali’yi yatağında bırakmıştı. Müşriklerin elinden kurtulan Hz. Ali, Efendimiz’in verdiği bazı emanetleri sahiplerine teslim ettikten sonra Medine’ye doğru yola koyulur. Gündüzleri gizleniyor, geceleri ise yola devam ediyordu. Bu şekilde kendisini takip edenlerin takiplerinden de korunmuş oluyordu.

Nihayet Hz. Ali, Efendimiz’e Kuba’da yetişir. Geldiğini haber alan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), hemen Hz. Ali’yi çağırır. Hz. Ali’nin günlerdir yürümekten ayakları şişmiş, yarılmıştır. Bu manzarayı gören Efendimiz’in gözleri dolar ve Hz. Ali’ye dua eder.¹⁰⁰

Kuba Mescidi İnşa Ediliyor

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Kuba’da birkaç gün dinlenir. Bu süre zarfında “Kuba Mescidi”ni inşa ederler. İslâm dünyasının ilk mescidi olma şerefini kazanan bu mübarek mescit inşa edilirken bütün yorgunluğuna rağmen Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in bizzat kendisi de bir işçi gibi çalışmış ve en ağır taşları yüklenmiştir.

Mescidin inşası tamamlanınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yanında Hz. Ebû Bekir ve bir grupta Medine’ye doğru hareket ederler. Kuba’dan Medine’ye yönelen kafil, Salim b. Avf oğullarının yurduna vardığında Ranuna Vadisi’nin ortasında bugünkü Cuma Mescidi’nin yerinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), hutbe okuyarak Cuma

¹⁰⁰ İbn Hişam, Sîre, 2/138.

namazını kıldırır. İşte Efendimiz'in, Medine'de ilk kıldığı Cuma namazı burada kıldığı namazdır.

Medine'de Bayram Var

Medineliler Efendimiz'in Kuba'dan şehirlerine gelmesini hasretle bekliyorlardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Cuma namazını kıldıktan sonra devesine binerek beraberindekilerle Medine'ye doğru hareket etmişti. Kafiye, şehre girerken sanki yer yerinden oynamıştı. Bütün halk toplanmış, giriş yolunun iki tarafında sıralanarak Hz. Peygamber'i karşılıyorlardı. Kabile reisleri, kadınlar ve çocuklar, yediden yetmişe herkes O'nun şehre girişini, o parlayan nuru, o gökçek çehreyi görmek için bir araya gelmişlerdi.

Daha evvel Mekke'den göç eden Müslümanlara bağırını açan Medineli Müslümanlar şimdi de Efendimiz'e gönülleri ni açıyorlardı. O gün, Medineliler için hayatlarında hiç rastlanmayan bir şenlik ve bayram günüydü. Hep bir ağızdan;

“Ayın on dördü üzerimize veda dağının tepelerinden doğdu, ne mutlu! Artık Allah'a dua ve niyaz eden bulundukça, bize şükretmek vacip oldu. Ey bize gönderilen aziz peygamber! Sen, bize itaat edilmesi vacip bir emirle geldin” diyorlar, mini mini masum kızlar, tatlı tatlı manzumeler okuyorlar ve def çalıyorlardı.

O anda tarihin kaydettiği en büyük kardeşliğin temelleri atılıyor ve yüz yıllardır, birbirinin kahramanlarının canına kıyan Medine'nin yerlisi Evs ve Hazrecliler, Mekke'den göç edenlerle beraber Peygamber Efendimiz'in çevresinde el ele vererek kuvvetlerini birleştiriyorlardı.¹⁰¹

¹⁰¹ Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi*, s. 1/306.

Bu sırada bütün ashabın en içten dileği, Resûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendi evine misafir olmasıydı. Allah Resûlü kimsenin kırılmasına meydan vermeyecek bir yol takip eder. Devesi Kusvâ'yı serbest bırakıp, nereye çökerse oraya en yakın olan eve misafir olacağını bildirir. Devenin, daha sonraları Mescid-i Nebevî'nin yapıldığı boş bir arsaya çökmesi üzerine, yakınında bulunan Ebû Eyyub el-Ensârî'nin evine misafir olur. Resûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), yedi ay misafir edildikten sonra, mescidin bitişiğinde inşa edilen hücre-i saadetine taşınır.¹⁰²

Hicret Mesajı Bizi Çağırıyor

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve sahabe-i kiram, Mekte'de dinî hayatlarını yaşama imkânı ve ölümüne deyip girdikleri o kudsî hakikatleri muhtaç gönüllere duyurma zeminini bulamadıkları için hicret ettiler. Bunun yanı sıra, onlar aslında hicrete alışmak için hicret ettiler, gitmeye alışmak için gittiler. Çünkü Medine'ye yaptıkları bu hicret bir ilk olsa da son olmayacaktı.

Kaynaklar Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde yüz bin sahabe olduğunu kaydediyorlar. Tarihçilerin tespitlerine göre Medine mezarlarında on bin insan bulunuyor. Bu demektir ki yaklaşık doksan bin insan dünyanın değişik yerlerine ta İstanbul'a, Sibirya'ya, Çin'e kadar Din-i Mübin-i İslâm'ı anlatmak üzere hicret etmiş ve bir daha da geri dönmemiş.

Muhteşem ve müthiş bir ruh, heyecan ve inancın gös-

¹⁰² İbn Hişam, Sîre, 2/240-244.

tergesi bu: Doksan bin insan ve Allah adına hicret... İstanbul'un şanlı misafiri Ebû Eyyûb el-Ensari Hazretleri, Yezid döneminde, yetmiş yaşını aşmış iken, at sırtında Medine'den İstanbul önlerine gelmiş. Hayatı boyunca o cepheden bu cepheye koşmuş ve sıcak memleketlerde pişmiş bu insan o uzun yola çocuklarının ve torunlarının itirazına rağmen seve seve çıkıyor. Hastalanıyor ve İstanbul surları önünde vefat ediyor ve "Beni elinizden geldiğince İstanbul içlerine doğru götürün. Götüremediğiniz yerde beni gömün. Ben Allah Resûlü'nden buranın mutlaka bir gün fethedileceğini duydum. O'nun haber verdiği kahramanların, yiğitlerin kılıç seslerini, at kişnemelerini duymak istiyorum!" diyor.¹⁰³ İşte sahebedeki hicret aşk ve şevki böylesine başdöndürücü bir keyfiyeteydi.

Ya Memleketimde Ölersem!

Sahabe-i Kiram hicret ettikleri yerden geriye dönmeyi ihanet saymışlardır. Mekke'den Medine'ye hicret eden ve Veda Haccı sırasında Mekke'de vefat eden Sa'd b. Havle'nin kaderi başkaları için hep endişe kaynağı olmuştur. Aynı hac esnasında ciddi şekilde rahatsızlanan Sa'd b. Ebi Vakkas bu endişesini kendisini ziyarete gelen Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirince Efendimiz ona, "Sen daha yaşayacaksın. Allah senin elinle bazılarını aziz, bazılarını zelil yapacak."¹⁰⁴ buyurmuş ve endişesi izale olmuştu. Sahabe sonrasında ise bugüne kadar farklı şekillerde de olsa hicret hiç kesintiye uğramamıştır. Gerçi Efendimiz (sal-

¹⁰³ İbn Hacer, *İsabe*, 1/405.

¹⁰⁴ Buhârî, *Cenâiz* 37, *Fezâilu'l-Ashâb* 49, Müslim, *Vesâya* 5.

lallahu aleyhi ve sellem) Mekke fethinden dönerken; “Artık hicret yoktur; fakat cihat ve niyet vardır.”¹⁰⁵ buyurmuştur. Ama bu o ilk kutluların gerçekleştirdiği Mekke’den Medine’ye olan hicrettir. Dolayısıyla farklı şekil ve seviyelerde hicret hep devam etmiştir. Bu mevzuyu ileride daha detaylı inceleyeceğiz. Zaten hicretler olmasaydı İslâm’ın dünyanın dört bir yanına ulaşması mümkün olur muydu?

Dünyanın Dört Bir Yanında İşleri Ne?

Sahabilerdeki, aynı duygu ve düşünce bir yönüyle bugün de yaşıyor ve yaşatılıyor. “Eğitim gönüllüleri” denilebilecek bazı insanlar dünyanın dört bir yanına arkalarına dönmeden gidiyorlar. Bunların gayeleri, mensup oldukları milletin, devletin, kültürün ve dinin değerlerini muhtaç gö-nüllere duyurmaktır. Bu gaye uğrunda dünyevî nice im-kânları terk eden ve tıpkı sahabiler misali bir daha geriye dönmeyi düşünmeyen, geriye dönmeyi döneklık sayan sayıları meçhul nice insan vardır bugün. Onlar, gittikleri yerlere insaniyet, medeniyet, ilim ve kültür götürmektedirler. Bu sebeple gittikleri her yerde ciddi bir hüsn-ü kabul-le karşılanmakta ve oralarda Türk milletin göğsünü kabartmaktadırlar. Evet, dünyada sahabe ile başlayan hicret, bugünde onları takip eden kutlular tarafından devam ettirilmektedir. Özü aynı. Dolayısıyla bu ayrılıkta bir gayrılık olduğu söylenemez. Ne mutlu bu uğurda hicret edenlere.¹⁰⁶

Bugün, dünyanın en güçlü devletlerinin değişik lobi fa-

¹⁰⁵ Buhârî, *Cihad*, 1; Müslim, *İmâre* 85.

¹⁰⁶ 31.01.2004 tarihli *Kırk Testi*’den.

aliyetlerinden, kendilerini tanıtmaya kadar milyarlar har-cayarak halledemedikleri pek çok problemleri bu hasbîler kadrosu, bazen aç, bazen susuz; ama her zaman iman-lı, ümitli, azimli ve ifadenin Âkifçesiyle; Allah'a dayanıp, sa'ye sarılıp, tevfiğe de râm olmalarıyla bir hamlede, bir nefhada halledebiliyorlar. İşte böyle harika bir oluşum, ne küçümsenmeli, ne tesadüflere verilmeli ne de gidilen ülke-lerin azizliğinde aranmalıdır. Bu fevkalâde hareketteki sır, samimi gönüllerin Allah'a yönelmesinde ve azizliği tarihin derinliklerinden gelen bir millete, Cenâb-ı Hakk'ın ekstra-dan ihsanlarında aranmalıdır. Evet her başarıda olduğu gi-bi bunda da gayret, samimiyetle çarpan sînelerden; vefa, milletten; tevfik de Allah'tandır.

Tarihin en güç dönemlerinde, çaresizliklere meydan okuyor gibi birdenbire fışkırıp ortaya çıkan ve onca yokluğa rağmen hep varlık cilveleriyle serpilip gelişen harika ham-leler gibi, günümüzde de, pek çok tazyik, iftira, isnad ve insafsızca karalamalara rağmen, askerî birliklerin millî marşlarla güle-oymaya ölüme yürüdükleri gibi, bu vefalı milletin ona yakışır fedakâr evlâtları da, ellerinde ilim, irfan meş'aleleri, geleceğin büyük ülkesi adına sürekli gurbete, hasrete, mahrumiyete yürüyorlar. Senelerden beri hiçbir fire vermeden, milletimiz ve ülkemiz hesabına çok önemli bir misyon edâ eden bu insanların, hiç bitmeyen güç kay-nakları imanları, hiç sönmeyen aşk u heyecan menbâları da millî mefkûreleridir.¹⁰⁷

Şimdi günümüzdeki bu hicret kahramanlarının destansı hicretlerini anlatalım.

¹⁰⁷ M. Fethullah Gülen, *Kendi Dünyamıza Doğru*, s. 55-56.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÜNÜMÜZDE HİCRET

GÜNÜMÜZDE HİCRET

Hicret, Sıradan Bir Göç ve Geçici Bir Yolculuk Değildir

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke döneminde, İslâm'ın nefesiyle dirilmek için kendisine gelenlerin biatlarını kabul ederken onlardan “hicret” etmelerini de istiyordu. Bundan dolayı o dönemde hicret, -imanın şartı olmasa bile- İslâm esaslarına denk bir farz gibi değerlendiriliyor ve hatta hicret etmeyene münafık nazarıyla bakılıyordu.

Sadece Velid İbn Velid, Ayyaş İbn Rebîa, Seleme İbn Hişam gibi zulme maruz kalmış, müşrikler tarafından tutuklanıp işkence edilmiş müslümanlar hicret konusunda mazur görülmüşlerdi. Zira onlar, “Lâilâhe illallâh Muhammedurrasûlullâh” dedikleri günden itibaren zincire vurulmuş, Mekke fethedilinceye kadar da ayaklarında ve boyunlarında zincir, bin bir türlü işkenceye maruz olarak yaşamışlardı. O zulümden kaçmak, hicret edip Allah Resûlü'ne ulaşmak

için çok uğraşmış fakat zalimlerden kurtulamamış ve hicret edememişlerdi. Peygamber Efendimiz sabah namazında rukûdan kalktıktan sonra, ellerini kaldırıyor, diğer müslümanlara mukaddes göç emri verirken onlara da hicret kapağı açılması için dua ediyordu.

Hicret, sıradan bir göç ve geçici bir yolculuk değildi. O, sevdiklerini arkada bırakma ve sürekli bir gurbete adım atma demekti. Muhacirler, yurtlarını yuvalarını, evlâd ü ıyâllerini terk ediyor, bilmedikleri diyarlara, tanımadıkları insanlar arasına gidiyorlardı. Onların kimisi anne-babasından, kimisi eşi ve çocuklarından ayrı düşmüş, sevdiklerini müşrikler arasında bırakarak “hicret” deyip yürümüşü. Meselâ, Hazreti Ebû Bekir (radiyallahu anh) giderken, yanında göz nuru Aişe annemiz, kızı Esmâ ve oğlu Abdullah yoktu. O merhamet âbidesi ve şefkat timsali Ebû Bekir Efendimiz, babasını, eşini ve çocuklarını Allah’a emanet ederek ve vazife sorumluluğunu babalık şefkatinin önüne geçirerek yola koyulmuştu. Ashab efendilerimiz emre itaat ederek doğup büyüdüğü topraklardan ayrılıyorlardı ama aileleriyle beraber gönüllerini de arkada bırakıyorlardı. Çünkü, bir insanın ailesini, doğduğu yeri çok sevmesi ve o insanlardan ve o mekânlardan ayrılmak istemesi tabîi ve fitrîdir.

Dâussıla (sıla hasreti) her kalb sahibini inletecek bir acıdır ve hemen herkeste var olan bu hissi, gönülden söküp atmak mümkün değildir. Nitekim, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bile Sevr mağarasından ayrılıp yola koyulacağı an yaşlı gözlerle son bir kere daha doğup büyüdüğü topraklara bakmış ve “Mekke! Seni o kadar çok seviyorum ki, eğer beni çıkar-

masalardı -vallahi- senden ayrılmazdım.”¹⁰⁸ buyurmuşlardı. Hazreti Ebû Bekir ve Seyyidina Bilal gibi Sahabe Efendilerimiz’den bazıları Efendimiz’le beraber olmalarına rağmen dâussıla duygusuyla hıçkırma hıçkırma ağlamış ve Mekke için şiirler söylemişlerdi.

Hicret Beldesinde Ölme Fakat Orayı Terk Etmeme

İşte, böyle bir ayrılığın hasıl ettiği daussıla duygusuyla geri dönme telâşına düşmeme, hicret beldesini terk etmeme ve vazifeyi yarıda bırakıp oradan ayrılmama gibi maslahatlar adına Sahabe efendilerimiz “hicret beldesinde ölme, orayı asla terk etmeme” mevzuuna çok ehemmiyet veriyorlardı. Dolayısıyla, o dönemde, talihsiz bir şairden başka hiç kimse Medine’yi bırakıp Mekke’ye dönmemişti. Dönmek bir yana, onlar hicret mahalleri dışında bir yerde vefat etmekten bile korkmuş, başka yerde ölmeyi hicreti eksik bırakmak olarak anlamışlardı.

Buhârî ve Müslim gibi güvenilir kaynaklarda geçen bir hadis-i şerifte anlatıldığına göre, Sa’d İbni Ebî Vakkâs (radıyallahu anh) Vedâ Haccı senesinde Mekke’de şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Orada vefat etmekten çok korkmuş ve kendisini ziyarete gelen Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’e şöyle demişti: “Yâ Resûlallah! Arkadaşlarım gidecek de ben kalacak mıyım; yoksa ben burada mı öleceğim?” Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de ona, “Hayır, sen burada kalmayacaksın. Allah’tan öyle umuyorum

¹⁰⁸ Halebi, *İnsanü'l-Uyun*, 2/176.

ki, daha nice yıllar yaşayarak Allah rızası için güzel işler yapacak ve yükseleceksin; kimi insanlar (mü'minler) senden fayda, kimileri de (kâfirler) zarar görecekler.” demiş, “Allah'ım! Ashâbımın hicretini tamamla! Onları geri döndürüp hicretlerini yarım bırakma!” diye dua etmiş ve Sa'd İbn-i Havle'nin Mekke'de ölmesine üzüldüğünü de ifade buyuran Efendimiz sözlerini şöyle bitirmişti: “Acınacak durumda olan Sa'd İbn-i Havle'dir, yazık onun haline!”¹⁰⁹

Evet, ilk dönem itibariyle farz derecesinde kabul edilen hicret, Mekke'den Medine'ye göç şeklinde gerçekleşmiş ve bitmişse de, niyet ve Allah yolunda çalışıp gayret etme yönüyle o, kıyamete kadar devam edecektir. Mukaddes göç, insanlığın İslâm dinine çok ihtiyaç duyduğu şu dönemde eski devirlere nisbeten daha da önemlidir. Bugün medenîleşmeyi ve Medîneleşmeyi bekleyen o günkü Yezrib yoktur ama, her yere Medine'nin boyasını çalma ve be-deviliklerle kirlenmiş şehirleri Medîneleştirme vazifesi vardır. Efendimiz'in huzuruna çıkarken, “Köyünün izdüşümü Medineleri arkamızda bırakıp, senin Medine'ne koştuk!” diyebilmek için bugün de hicrete ve hicret beldelerine ihtiyaç vardır.¹¹⁰

Evet, Muhacir Efendilerimiz fedakârlık ve sıra hasretinin yanında daha bir çok şeylere katlanmış ve hayatlarının bütününe hicretleştirmişlerdi. Onların ardından gelen kulların da aynı duygu ve düşünceyle dünyanın dört bir yanına yayılmaları ve oralara Efendimiz'in nurlu mesajlarını götürmeleri bu kudsî yolun kaçınılmaz bir gereğidir.

¹⁰⁹ Buhârî, *Cenâiz* 36; Müslim, *Vasiyyet* 5.

¹¹⁰ 28.02.2005 tarihli *Kırık Testi*'den.

O'nun Sesini Duyurmak İçin Gidin!..

Fethullah Gülen Hocaefendi bir sohbetinde bu hakikati şu ifadelerle dile getiriyor:

“Özellikle 90’lı yıllarda yurtdışında kaldığım yerlerde Allah Resûlü’nü çok garip hissetmiş, “Buralarda çok az anılıyorsun ya Resûlallah, herhalde çok gurbet yaşıyorsun!” demiştim. O’nun ruhâniyetinden özür dileyerek, “Dâvûd’un sesi Seninkinden yüksek çıkıyor. Süleyman’ın sesi Senin sesinden daha çok duyuluyor. Her yandan Musa’nın sesi, İsa’nın sadâsı geliyor. O ses ve sadâlara da ruhlarımız kurban. Ama Ya Resûlallah, en gür ve yüksek sadâ Senin sesin olmalı değil miydi? Sporda başarılı olamamış bir takımın bayrağının birkaç adım aşağıya çekilmesi gibi nam-ı celilinin aşağıya çekildiğini görüyorum ve adeta içim parçalanıyor.” deyip inlemiştim. Ümmetinden birisi olarak Efendimiz’e karşı derin bir mahcubiyet duymuş, çok utanmıştım. Utanmıştım zira, O’nu biz duyuramamış, yüksekte olması gerekeni biz omuzumuza alıp yükseltmemiştik.

Sahabe Efendilerimiz için “Kur’ân’ın mucizesi bir cemaat” diyoruz. Çünkü onlar, çok kısa bir sürede emanete ehil hâle geldiler; cihanın dört bir yanına Allah’ın dinini ve Resûlü’nün sünnetini götürdüler. Her tarafta Efendimiz’in sesinin duyulmasını sağladılar. O Kur’ân bugün de var. O bugün de sahabe nesli gibi bir nesil yetiştirme gücüne sahip; fakat Allah’ın dini de, Resûlü’nün sünneti de, Kur’ân da bizden vefa bekliyor.

Bu mülâhazalarla dolduğum anlarda öyle arzu ediyorum ki, mümkün olsa ve elimden gelse, Türkiye’den bir

milyon insanın “hicret” deyip yollara düşmelerini sağlasam. Türkiye’de, kardeş, dost, arkadaş, sempatizan seviyesinde söz ve teşviklerime değer veren insanları hicret niyetiyle dünyanın değişik yerlerine gidip yerleşmeye teşvik etsem. Sanayici, iş adamı, doktor, üniversite ya da yüksek lisans öğrencisi, kim ve ne olursa olsun, kendi durumlarına göre şartları zorlamalarını, hayatlarını idame ettirebilecek kadar bir iş tutturmalarını ama bulundukları yerlerde mutlaka dinî ve millî değerlerimizin temsilcileri olmalarını, tarihî birikimlerimizi başkalarıyla da paylaşmalarını söylesem. Öyle inanıyorum ki, bir yolunu bulan herkes sebepler dairesinde kendine düşeni yapıp sonra da Allah’a mütevekkil olarak mutlaka hicret etmeli; gittiği yerde bir diplomat gibi vatanımız ve milletimizin temsilciliğini yapmalı, oradan Türkiye’yi gözetip Türkiye’yi kollamalı, yüreği daima Türkiye için çarpmalı, vatan ve millet adına yükselen olumlu ya da olumsuz sesleri bir de oradan dinlemeli, bazı kapıları Türkiye hesabına zorlamalı ve milletimizin istikbali için ne yapılması gerekiyorsa onu yapmalı.

Neylersiniz ki, bunları arzulasam ve dilimin döndüğünce hicrete teşvik etsem de bu konuda bir müeyyidem - şimdilerde yaptırım gücü diyorlar- yok benim. Bu sözleri, bir müessese ya da bir teşkilat adına söylemediğim için ben ne kadar “hicret edin” desem de bu konuda bir müeyyide uygulamam söz konusu değil. Öyle olunca da gitmeyen gitmiyor; tabîi sevaptan da mahrum kalıyor ve gitmeyenlerin pek çoğu bencilliğe gömülüyor. Bu sebeptendir ki, Cenâb-ı Hakk bazılarını te’dib de ediyor; samimi müminleri birbirine düşürüyor, onlara birbirlerinin kusurlarını

gösteriyor; neticede herkes diğlerinin savcısı gibi davranıyor, başkasında günah aramaya başlıyor. Oysa ki, “Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek çok güzel yerler ve bolluk (imkân) bulur.” (Nisâ, 4/100) mealindeki ilâhî beyana itimad ederek gitseler, hem Allah rızasını tahsil edebilecekleri bir yola girmiş olacak hem de başkasının günahlarının peşinde olma yerine sevap arkasından koşacaklar. Belki onlar da birer Mus’ab bin Umeyr olacaklar.

Aslında, Mus’ab’a da aklım ermiyor benim. Gençliğinin baharında, makam mansıp, mal-menâl her şeyi arkaya atıyor; nefsini, dünyevî isteklerini ayakları altına alıyor ve Yesrib’e gidiyor; onun gittiği dönemde orası henüz Medine olamamış kupkuru bir çöl. Düşünceleri ters, gözleri kanlı, elleri silahlı adamların arasında kalıyor; onlara iman hakikatlerini anlatabilmek için çırpınırken başında kavis çizen kılıçların gölgesinde maruz kaldığı hakaret ve tehditlere aldırmıyor. Ertesi sene kadın-erkek yetmiş insanı arkasına takıp Mekke’nin yolunu tutuyor; Efendimiz’in huzuruna varınca “Sana bunları armağan olarak takdim ediyorum yâ Resûlallah” der gibi Medine’de İslâm’ın girmedığı hiçbir ev kalmadığını müjdeliyor.”¹¹¹

Az önce ifade ettiğimiz âyet-i kerimede her kim, yolunu bilip de Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde pek çok gidecek, sığınacak yer ve genişlik bulacağı ifade ediliyor.¹¹² Dolayısıyla yaşadıkları yerde bir tür rahat ve bolluk bulunanlar, oradan ayrılınca mutlaka sıkıntılara ve darlıklara düşeceğini zannedip de korkmamalıdır. Bir de, her

¹¹¹ 28.02.2005 tarihli *Kırk Testi*’den.

¹¹² Bkz. Nisâ, 4/100.

kim Allah’a ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’e hicret etmek üzere evinden çıkar da sonra amacına ulaşmadan ölüm kendisine yetişirse onun ecrini vermek Allah’a düşer. Yani amelini tamamlamış gibi, ulaşacağına ulaşmış olarak ecir elde eder. Dolayısıyla bu konuda, “yerimden ayrılırsam amacıma ya ulaşırım ya ulaşamam, iyisi mi elimdekini de kaybetmeyeceğim; Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan da olmayayım.” diye düşünmemelidir. Allah için hareket eden, kaderde öyle yazıldığı için yarı yolda da kal- sa yine tam sevap alacağını bilmelidir.¹¹³

Bir Türk Ailesi Neden Gurbete Gitmek İstesin?

Sözün burasında bu duygu ve düşünceyle memleketlerinden uzak diyarlara hicret eden bir aileden bahsetmek istiyoruz. Onlar tıpkı sahabe-i kiram gibi hicret ettikleri yerden tekrar memleketlerine geri dönmeyi akıllarından bile geçirmiyorlar.

“Yaklaşık yedi yıl önce, İstanbul’un en modern semtlerinden birindeki rahat yaşamlarına, geniş çevrelerine, yolunda giden işlerine veda ederek uzak diyarlara göçen bir aile onlar... O günlerden bu günlere bu göçü, gurbette geçen uzun yıllarını, hicret ruhuyla taçlandırma gayreti içindeler... Pırıl pırıl üç erkek çocukları var Melike Hanım ve Mustafa Bey’in: Fatih, Yavuz ve Giray. Fatih, bir Rus ilköğretim okulunun üçüncü, Yavuz birinci sınıfında okuyorlar. Rusça’yı da gayet iyi konuşup anlayabiliyorlar,

¹¹³ Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 3/63.

orada yaşayan pek çok büyüklerine taş çıkartırcasına. Henüz beş yaşındaki Giray ise; burada doğmuş. Birbirinden sevimli bu üç çocuk, tamamıyla yabancı bir kültürün içinde büyüyor olmakla bir bahtsızlığı yaşıyor gözükseler de, anne-babasının öz değerlerine ve törelerine düşkünlükleri noktasında oldukça bahtlı sayılabilirler.

... Melike Hanım'ın en büyük derdi, çocuklarını İslâmî terbiye ile yetiştirebilmek. Bununla alâkalı kitaplara müracaat etmek, dostlarıyla fikir teatisinde bulunmak, onun için kaçınılmaz bir vazife.

Çocuklarının minicik ellerini açıp, büyük bir ciddiyetle, istekle dua etmeleri, şevkle ilahi söylemeleri ve namaza özentileri bu konudaki gayretinin bir tezahürü.

Mustafa Bey, kendi yağında kavrulan bir esnaf. Zamanla işlerinin iyi gitmemesi, üst üste krizlerin, buhranların ümitlerini alıp götürüyor gibi gözükmesine rağmen, sarsılmadan, gönlünü kaptırdığı duygu ve düşünceye hizmetten asla taviz vermemiş. Oldukça eski arabasıyla hep mekik dokumuş gurbet kasırgasının önüne sürüklediği engellere, zorluklara aldırmadan, karlı-buzlu, sıcak-tozlu yollarda, kutsal vazife uğruna... Uçan tenekesiyle (biraz eskice olan arabasına konan isim) kâh dostlarını ulaştırmış menzillerine, kâh eşya taşımış öğrencilerin evlerine. Uçan tenekenin tanışmadığı bir gurbetçi, iz bırakmadığı yol kalmamış adeta. Bayramda-seyranda, hastalıkta-sağlıkta paylaşılamayan bir vasıtası olmuş herkesin.

Gurbette yedi yıl... Dile kolay... Bazen bir saati bir güne bedeldir gurbetin. Kış geceleri, yaz günleri daha uzundur

gurbette. Maddî imkânsızlıklar sebebiyle tatillerini memleketlerinde geçiremeyenler için daha acımasızdır gurbet. Can ve mal güvenliğini muhafaza etmek daha zordur gurbette. Gurbeti harfiyyen yaşayan bir aile Melike Hanım, Mustafa Bey ve çocukları...

... Dükkânlarına hırsız girmiş, kargolarda eşyaları telef olmuş. Melike Hanım bir keresinde, vize probleminden dolayı, yaşadıkları şehre çok uzak bir şehrin bir otel odasında, yanında üç çocuğu olduğu halde alıkonulmuş; hem de malesef temiz olmayan bir ortamda, yeterli gıdadan mahrum bir vaziyette. Memleketine gidip gelme, bir işkence olmuş onun için...

Nitekim onlar, zahmeti rahmete tercih ederek reh-i sevdada yürüme gayretindeler. Kadr ve kıymetleri bilinse de bilinmese de, kendilerini Hakk'a adanmış; hakikate ait değerleri her şeyin üstünde tutan gönül insanlarından. Bu husustaki gayretleri onları, dünyevî hisseler adına az ile iktifaya, uhrevî hisseler adına ise; çokların peşinde olmaya odaklamış. Gerek Melike Hanım, gerekse eşi, pek çokları gibi, kudsî hizmetlerden asla geri kalmaya tahammülleri olmayan insanlardan. Bununla alâkalı serzenişlerine sıklıkla şahit olmuşuzdur.

Melike Hanım için, ziyaret maksatlı bulunduğu bir evin kapısının önündeki çöpü alıp atmak, Mustafa Bey için, bir başkasının işini kendi işine tercih etmek, hatta başkalarının ihtiyaçlarına koşarken kendi evinin ihtiyaçlarını unutmak kolaylıkla rastlanan bir haldir.

Melike Hanım ve eşi, 'Türkiye'ye dönmeyi ne zaman

düşünüyorsunuz?’ sualine, ‘Biz buraya hicret ettik, henüz dönmek yakışık almaz.’ diyorlar. Bu, işin niyetlerle amelleye sonsuzluk yaşatma ufkü. Onlar, her yeni gelen Türk ailesine, öğrenciye bütün yürekleriyle ‘Hoş geldiniz’ derken; her ayrılanı büyük bir buruklukla uğurluyorlar...

Artık onların da, nice gurbet diyarlarına dağılmışlar gibi, dillerinden düşürmedikleri bir tesirli duaları var:

‘Ey bizi bu gurbete atan Allah’ım! Bundan muradın ne ise onu vicdanlarımıza duyur. Ve sadece duyurmakla kalma, bizi o duyguyla doyur. Bu işin hakkını vermeye, bizi bu vazifenin gereğini yapmaya muvaffak eyle. Amin.’”¹¹⁴

Hicret, Allah’ın Hoşuna Giden Makbul Bir Ameldir

Hicret eden kimse Allah için çok büyük bir fedakârlığa katlanmış demektir. Her insan ailesini, çoluk çocuğunu, doğduğu yeri çok sever. Dâussıla (sıla hasreti) dediğimiz şey, şairlerin şiirlerine kadar girmiştir. Pekçok insan bu hasreti terennüm etmiş, şiirleştirmiştir. Bu his hemen herkeste vardır. Tabîî ve fitrî olduğu için de insanın bunu içinden söküp atması mümkün değildir. Nitekim Hz. Bilal, Medine-i Münevvere o kadar güzel olmasına rağmen, kalkmış Peygamber köyünde hıçkırığa hıçkırığa ağlamış ve Mekke için destanlar yakarak o yüce beldeye olan hasret ve sevgisini dile getirmiştir.

Hz. Ebû Bekir dahil başkalarının hasreti de bundan geri değildi. Onlar bir dava uğruna Medine’ye gelmişlerdi ama

¹¹⁴ Seher Durmaz, *Zaman Ailem Dergisi*, 19.03.2003.

dâussıla içlerini yakıyordu. Meselâ; Hz. Ebû Bekir (radiyalla-hu anh) gibi, bir lâhzâ Efendimiz'den ayrılmayı düşünmeyen bir insan bile, Mekke'yi özlüyor, müşriklere, “Bizi yurtlarımızdan yuvalarımızdan ettiniz” diyor ve inliyordu. En sağlam hadislerde Efendimiz bile şöyle diyordu: “Mekke! Seni o kadar çok seviyorum ki, eğer beni çıkarmasalardı -vallahı- ben senden çıkmazdım.”¹¹⁵ İşte bu duygu, bir dâussıla duyğusudur.

Evet, hicreti ele alırken, meseleye bir de bu zâviyeden bakmak lâzımdır. Şimdi bir düşünelim, Sahabi Mekke'de doğmuş, orada büyümüş ve oraya alışmışlardı. Hele orada ataları Hz. İbrahim (aleyhisselâm)'ın bir evi vardı ki, her sene binlerce insan, dünyanın dört yanından kopar gelir ve orayı ziyaret ederlerdi. Onlar da bu Kâbe'nin efendileriydi. Çünkü kimisi orada yeme-içme işini üzerine almış, kimisi zemzem suyu işini idare ediyor, kimisi de hacıların kurban kesme işiyle meşgul oluyordu. İşte hemen hepsinin böyle alışageldikleri güzel şeyler vardı.

Alışlagelen şeylerden ayrılmak insana zor gelir. Mese-lâ Ramazan'da alıştığımız iftarları, imsakları, teravihleri ve oruçları içimizde derin derin hissederiz. Yine Kâbe'ye giderken, Kâbe'den de buraya dönerken içimizde ne türlü hicran esintilerinin bulunduğunu çoğumuz kimbilir kaç defa yaşamışızdır. Halbuki hicrette Ashab Efendilerimiz, yurtlarını, yuvalarını, evlâd ü ıyâllerini de terk ediyorlardı. Çünkü Hakk mülâhazası ve Hakk yolunda hicret her şeyin önüne geçiyordu da, kimileri böyle bütün varlıklarını Mekke'de bırakıp ayrılıyor. Kimileri güpegündüz ve herkese meydan

¹¹⁵ Halebi, *İnsanü'l-Uyun*, 2/176.

okuya okuya Medine yollarına dökülüyor. Kimileri de Allah yolunda hicretin dışında hiçbir şey bilmeden bir meçhûle doğru gidiyordu. Ayrıldıkları yerde yurt-yuva, çoluk çocuk ve mal-mülk adına her şeye sahip idiler; gidecekleri yerde ise onları, yalnızlık, gurbet, fakr u zaruret bekliyordu. Medine'deki babayiğitlerin, evlerini onlara tahsis edip, onları bağırılarına basacakları henüz belli değildi. Bu itibarla onlar bir insanlık kıvamını temsil ettikleri gibi, aynı zamanda müstesna bir topluluk olan Ensar cemaatinin ortaya çıkmasına da yardımcı oluyorlardı ve böylece Ensar kudsîler ölçüsünde havarileşiyor, Muhacirler de Ensar oluyordu.¹¹⁶

Dünyanın Dört Bir Tarafına Yayılan Hicret Sevdalıları

Son dönemde Anadolu'nun bağrından çıkıp her biri bir eğitim gönüllüsü olarak dünyanın her tarafına seferler düzenleyen ve açtıkları okullarla ülkemizin, milletimizin yüz akı olan muhacirler, milletimizin övünç kaynağı oldular. Oralara gidip gelen misafirler, dilini, kültürünü bilmedikleri yabancı ülkelerde, çok ağır şartlar altında, yazın kavuran sıcağa kışın da donduran soğuğa rağmen vazife yapan gencecik öğretmenleri gözleri dolarak ve heyecan içinde anlatıyorlar.

Evet, bu devrin karasevdalıları da hicret kervanına katıldılar. Giderken geri dönmeyi düşünmediklerinden ve rahat yaşama gibi bir dertleri de olmadığından, yazın başlarına bir şey sarmadan sivrisineklerden korunamayacakları, kışın da kalın bir örtüye sarınmadan donmaktan kurtulamaya-

¹¹⁶ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 4/253-254.

cakları yabancı memleketlerde yaşamaya razı oldular. Zaten o şekilde bir beklentisizlikle gitmeselerdi onların hicreti de yarım kalırdı. Çünkü, muhacir, hicret ettiği yere orada ölme niyetiyle gitmelidir; yoksa, şartlar biraz ağırlaştığı zaman dönmeyi düşünebilir. Annenin bir isteğiyle, babanın bir talebiyle, vatan toprağının bir an gözde tütmesiyle orayı terk edip dönebilir. Böylece hem hicretini yarım hem de vazifelerini âtıl bırakmış olur.

Şu kadar var ki, hicret beldesi ancak başka bir hicret diyarı niyetiyle terk edilebilir. Eğer, tercih ve takdirlerini kendi tercih ve takdirlerimizden daha kıymetli saydığımız, değerlendirmelerine itimad ettiğimiz öğretmenlerimiz, dostlarımız, arkadaşlarımız varsa ve onlar bulunduğumuz yerde değil de bir başka mekânda olmamızın yaptığımız vazife adına daha verimli olacağını düşünüyorlarsa, biz de onların bu husustaki tavsiyelerine uyup işaret ettikleri yere gidebiliriz. Fakat, yeni yerimize giderken de yine “ölüm anına kadar hicret beldesinden ayrılmama” esasına uygun şekilde niyet tashihi yaparak gideriz.¹¹⁷

Bu konu üzerinde ilerleyen satırlarda detaylı olarak duracağız. Ondan önce M. Fethullah Gülen Hocaefendi’nin günümüz hicret sevdalılarına verdiği yüce payeyi beraberce okuyalım:

“Mukaddes göç, eski devirlere nisbeten daha da önemlidir. Evet, bir mü’min kardeşimiz, buradan kalkıp diyarı küfre hicret ediyorsa, biz bunu önemsiz göremeyiz. Bugün bir Medine yoktur ama, her yere Medine’nin boyasını çalmak, Medine misal şehirler kurmak vardır. Bir diğer tabirle,

¹¹⁷ 28.02.2005 tarihli *Kırık Testi*’den.

Medine Sahibi'nin huzuruna çıkabilmek için, pek çok Medine meydana getirmek şarttır. “Medineleri arkamıza bırakıp, senin Medine'ne koştuk ya Resûlallah!” diyebilmek için, bugün hicrete ve hicret beldelerine ihtiyaç vardır.

Sırf Allah rızası için ve İslâm'ı anlatma yolunda, dünyanın dört bir yanına göç edenlerin durumunu hafife alamaz ve basite ırcâ edemeyiz; çünkü bu muhacirlerin herhangi bir maddî çıkarları ve menfaatleri yoktur. Yaptıkları ve yapacakları şey sadece İslâm'ı tebliğ, bekledikleri de sadece ve sadece Allah'ın rızasıdır. Türkiye'nin içinde ve dışında ve âlem-i İslâm'ın sair yerlerinde, Hakk da'vası için hicret eden kimseler, “Şüphesiz ameller, niyetlere göredir ve herkese niyet ettiği şey vardır”¹¹⁸ ölçüsüne göre, niyetlerine göre mükafaat görecek ve ilk hicret edenlerin arkasında -inşaallah- yerlerini alacaklardır. Yani Allah, Muhacirleri Muhacirlerle, Ensarı da Ensarla haşredecektir. Bu itibarla da, “Muhacirler toplansın!” dendiğinde bu mukaddes göçün heyecanı ile yollara düşmüş olanlar, Muhacirlerin arkasında yerlerini alacaklardır. Kim bilir günümüzde Allah rızası için hicret edenlerden herhangi birisinin önüne Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh) mi, Hz. Ömer (radiyallahu anh) mi, Hz. Osman (radiyallahu anh) mı rastlayacak?! Bunları her an Rabb'inin huzurunda hesap vereceğine inanan ve bir ayağının mezarda bulunduğunu his ve idrak eden bir insanın ağzından dinliyor gibi dinleyin; eğer bu mevzuda yanlış ve mübalağalı beyanda bulunuyorsam, Allah'a hesap vereceğim demektir...”¹¹⁹

¹¹⁸ Buhârî, *Bed'ül-vahy*, 1, *İman*, 41.

¹¹⁹ M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 2/106.

Hicret Kahramanı Rukiye, Rüyasında Efendimiz'i Görüyor

İşte size bir örnek. Rukiye, bu çağrıya kulak veren kutlulardan. Onun sevgi dolu bir yüreği var. Yalnız, yüreğini dolduran sevgilerden ikisi bambaşkaydı onun için. Yedi yıl önce doğan bu iki sevgiyi, dinledikleriyle ve okuduklarıyla beslemiş, hayalleriyle büyütmüş ve bu günlere kadar getirmişti. Kalp öyle bir mekândı ki; bütün sevgilere yer vardı orada. Bu iki sevgi de tutunmuşlardı kalbinin bir köşeciğine de; tutuştukça tutuşmuşlar, alevlendikçe alevlenmişlerdi.

Bu iki sevgi, dualarını süsledi; umutlarını zenginleştirdi; ufkunu açtı yedi yıldır... Evet, Rukiye'nin kalbinde böylesine yer eden iki sevgi, iki mukaddes yolculuktu; mesâfelerin ötesine varıştı; umuda tutunuş, sonsuzluğu yudumlayıştı. Aklında Sevgili'nin Sevgilisi, hayâlinde O'nun ağaran Ay Yüzü, dilinde “Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)” adı, burunda Gül-i Rânâ kokusu, gözünde güneşten enver ziyâsı... Araya araya izini bulmak, izinin tozuna yüzünü sürmek... Hûb Cemâli'ni bir kez olsun düşte seyretmek...

Rukiye'nin yüreğini dolduran iki sevgiden ilki, dillerin metheylediği, sözlerin O'nun ismiyle metholunduğu Efendimiz'in Sevgisi... Diğeri de; Hicret... Orta Asya'ya gitmek, orada yaşamak, orayı yaşamak, soydaşlarıyla tanış olmak, asırları aşmak ve atalarının izini sürmek...

Geçen yazın başları. Rukiye'ye, sade düğününün hemen ardından iki yolculuk görünüyor: İki mukaddes yolculuk... Yedi yılı aşan ama bir aya sığan iki sevginin yolculuğu... İlki Umre, ikincisi Orta Asya yolculuğu... Henüz çiçeği bur-

nunda bir çift Rukiye ve bir haftalık eşi kutsal topraklardalar. Mekke'nin toprağı, Kâbe'nin etrafı, Medine'nin havası, Ravza-i Mutahhara'nın kokusu...

Etekleri Rahmet dolu, yürekleri merhamet soluklu, ufukları Sonsuz buutlu dönüyorlar memleketlerine. Önlerinde bir sıla-i rahim gözüktüyor. Pek ağır gelse de bu, onlar için ifâsı zorunlu bir ziyaret. Mevsim yaz, hava sıcak, yollar uzun ve yolculuk meşakkatli. Ana diyarına ulaşıyorlar. Bir iki günü geçiriyorlar hoşça. Lâkin; Rukiye'nin akli hep Kâbe yönünde, Peygamber Köyü'nde, Ravza kokusunda. Nitekim; o gece rüyasında tekrar varıyor kutsal topraklara.

Gece yarısı, teheccüd zamanı fırlıyor yatağından ve Kâbe'ye koşuyor bir başına. Yolun yarısında bir ı ışık tufanı ve bir koku sarıyor etrafı. Koku, Gül-i Rânâ kokusu. Bir de, ı ışgın geldiğı yöne dönünce, yirmi beş yaşlarında, ayyüzlü, mütebessim çehreli Sevgililer Sevgilisi karşısında durmuyor mu? Sağ eli kalbinde Rukiye'nin. Yedi yıllık iki sevgisinden birini yokluyor sanki. Bu yedi yıllık Peygamber sevgisinin, umre ve sonrasında gördüğü rüya ile temessül edişı. Kim bilir, Rukiye, umrede ne duygular yaşadı? Ne mânâlı göz yaşları akıttı? Nasıl attı yüreğı Kâbe'ye koşarken? Ne okudu dili Ravza'ya varırken?

Ver Elini Orta Asya..

Bir başka açıyor nemli gözlerini dünyaya düş sonrası Rukiye. Salât u selâm okuyor dili, Sevgili Peygamberimiz'e. Şükrediyor böyle düş gösteren Rabb'ine. Allah'ın niyetini minnetle yâd ediyor. Aradan bir hafta geçiyor. Ru-

kiye, henüz bir aylık eşiyle birlikte Orta Asya yollarında. Yön, Işık Göl diyârı... Ana yurttan ata yurda çevrili Rukiye'nin gözleri. Çeyizi birkaç valizin aldığı... Yüreğinde yedi yıllık hicret sevgisinin aklı...

Rukiye, ardında bırakıyor doğup büyüdüğü toprakları, ana kucağını, baba ocağını, dost meclislerini. Anasının nazlı kızı, dostlarının ilgi odağı olduğunu unutturuyor bu yolculuk ona. Şimdi ana olma yolunda, şefkat dağıtma umudunda, dostlar bulma, ilgi sunma duasında. Dini onun menbaı, dili mânâsı, ilmi azığı, kültürü süsü oluyor. Orta Asya rüyası gerçek oluyor. Ama, öyle kolay mı ana olmak, şefkat sunmak? Sızı ister, sancı ister...

Rukiye, yeni gelin. Oturdıkları ev, neredeyse kırk yıllık. Eşyaları da öyle. Canının çektiğini bulması pek güç. Dostlarıyla buluşması pek nadir. Kocasını öğretmen ve oldukça yoğun. Kendisine dilediği kadar zaman ayıramıyor. Termometre, eksilerde. Hattâ eksi otuzlara kadar indiği oluyor. Kar-buz hiç eksik olmuyor. Bazen, in-cin top oynuyor sokaklarda. Rukiye'nin canı çok sıkılsa da sevgisine hâle gelsin istemiyor. Yedi yıl boyunca yüreğinde yaşattığı hicret sevdâsını doyasıya yaşamak istiyor. Her şeye rağmen o, dilimizi öğretebileceği, diline yeni bir dil ekleyebileceği, yeni öğrencilerinin ve dostlarının olabileceği günlerin çok yakın olduğu umudunda. O, şimdi gûlnihâllerini özlüyor, baharı gözlüyor...

Gece yarısı, teheccüd zamanı yaşanıyor Işık Göl'ün bağrında. Rukiye'nin gözlerinde hâlâ uyku yok. Bir kabz hâli yaşıyor gecenin siyah zülûfleri arasında. Masasının başında derin düşüncelerin eşiğinde. Uyku ile uyanıklık

arası bir hâlde iken yaşadıkları, gecesine ağaran şafak, kışını müjdeleyen bahar oluyor.

Bir mânevî büyüğün bir sözü yankılanıyor önce oda-da. Sonrasında Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) varlığını hissediyor. Yer ve tavan sallanıyor, masa yerinden oynuyor ve kendisi de tir tir titriyor heybet ve haşyetten. Koku, yine Gül-i Rânâ kokusu. Heybet Efendimiz'in heybeti. Rukiye'nin, mesafeler ötesindeki evi hicret otağı; misâfirî, hicretin ilk sâhibi oluyor.

Bir başka bakıyor nemli gözleri Rukiye'nin, geceye. Sağ eli yine kalbinde. Yedi yıllık iki sevgisini yokluyor âdetâ. Salâtu selâm okuyor dili, Sevgili Peygamberimiz'e. Şükreliyor Rabb'ine. İkrâm-ı Kerîm'i minnetle yâd ediyor. Binlerce salâtu selâm olsun sana, Ey Allah'ın Resûlü! Binlerce salâtu selâm olsun sana, Ey Allah'ın Habîbi! Binlerce salât u selâm olsun sana, Ey Allah'ın Vahyi'nin Emîni!

Efendimiz'in nur cemâlini seyir, her hâliyle güzel olmalı. Rüyâların, hayâllerin ve hayatların baş tâcı O. Hicret mâ-nâlı seyahat, başından sonuna aydınlık olmalı. Muhacirlerin, Ensâr'ın, Mekke ve Medine' nin nuru O. İki mukaddes seyahat... Mesâfeler ötesindeki iki sevgi... Bu iki sevgiyi yaşayan kalp... Ve Mün'im-i Kerîm'in, bu kalbi, En Sevgilisi ile sevindirmesi... Sevgi dolu bir yüreği var. Yalnız, yüreğini dolduran sevgilerden ikisi bambaşka onun için...¹²⁰

Niyetler Sadece Allah Rızası Olmalı

Peygamber Efendimiz, “Mekke fethinden sonra hicret

¹²⁰ Seher Durmaz, *Yağmur Dergisi*, sy. 12, s. 25-28.

yoktur, ancak cihad ve niyet vardır.”¹²¹ buyurmuşlardır. Dolayısıyla gerçek hicret o dönemde Mekke’den Medine’ye yapılan hicrettir; ondan sonraki göçler ise, ancak Allah yolunda cehd-ü gayret ortaya koyma adına çok sağlam bir niyetle hicrete dönüşecektir. Evet, Allah’la insanlar arasındaki engelleri kaldırma gayesine matuf sağlam ve samimi bir niyetle yola çıkanlar, daha ilk hareketleri olan pasaport muameleleriyle hicret sevabı kazanma turnikesine girmiş olacaklardır.

Yola çıkarken aynı ölçüde halis bir niyete muvaffak olmayıp Allah rızası değil de makam, mansıp, mal, mülk gibi dünyevî menfaatler elde etme gâyesi güdenler için de fırsat bütün bütün kaçmış değildir. Onlar da, hicret gibi amellerde başlangıç itibarıyla niyet şart olmadığından dolayı niyetlerini düzeltmekle hicret sevabını elde edebilirler. Evet bir te’sis-i niyet vardır; bir de tashih-i niyet; birincisi, daha işin başında, olması lâzım geldiği şekliyle niyet edip Allah’ın rızasını gözetme; ikincisi ise, başlangıçtaki gaye ve hedef ne olursa olsun, işin hakikatini öğrendikten sonra niyeti düzelterip masivâdan sıyrılarak rıza-yı ilahîye yönelmedir. Bazı amellerde te’sis-i niyet şarttır ve o amelin başlangıcında niyet lâzımdır. Meselâ, bir insan niyet etmeden namaza durup da kıyamdan veya rukûdan sonra “niyet ettim şu namazı kılmaya” dese, o namaz sahih olmaz.

Ayrıca şunu da ifade edelim ki, niyet kalbin amelidir. İnsan diliyle birşey söylerken kalbinden başka birşey geçiriyorsa, niyet, dilinin dediği değil, kalbinin meşgul olduğu şeye göre gerçekleşmiş olur. Dolayısıyla niyeti kalbinden yapan,

¹²¹ Buhârî, *Cihad*, 1; Müslim, *İmâre*, 85.

niyetinde mutlaka isabet eder; fakat diliyle bir şeye niyet ettiğini söyleyen kimsenin kalbi başka birşeyle meşgulse o insan niyetinde isabet edememiş olabilir. Niyet namazın şartlarından; o şart yerine gelmeden namaza başlanmış olmaz; namaz gibi ibadetlerin daha başlangıcında niyet şarttır, bunları eda edebilmek için te'sis-i niyet gerekir.

Bazı ameller de vardır ki, onların başlangıcında niyet şart değildir; onların niyetlerini düzeltmeleri de makbuldür. Meselâ, bütün kaza, keffaret ve mutlak adak oruçları için niyetin geceleyin veya ikinci fecrin başlangıcında yapılmış olması ve bu oruçların niyette tayin edilmesi şarttır. Bunlar için fecirden sonra niyet edilirse veya hangisinin tutulacağı kalb ile tayin edilmezse, bu oruçların tutulmaları sahih olmaz. Fakat, Ramazan orucu, tayin edilmiş adak ve mutlak nafile oruçlar için niyetin vakti, yiyip içmek gibi orucu bozan haller bulunmadığı takdirde kuşluğa kadar devam eder. Yani, birincisinde niyet etmek için ancak fecrin başlangıcına kadar bekleme izni varsa da, ikincisinde kuşluk vaktine kadar uzanan bir süreç içerisinde niyet etmek mümkündür.

Ayrıca, bazı ibadetler belli vakitlerle sınırlandırılmıştır. Güneş doğduktan sonra kılınan sabah namazı ancak kaza olarak değerlendirilir, “edâ” yerine geçmez. Arafat'ta birkaç saat içerisinde yapılması gereken “vakfe”, o vakit geçtikten sonra bir sene orada beklense de gerçekleşmiş olmaz. Bazı ameller de vardır ki, ne zaman yapılsa yapıl-sın makbuldür; onlar için belirli bir zaman tayin edilmemiş, onlar tesbit edilen bazı vakitlerle sınırlandırılmamıştır. Meselâ Kur'ân her zaman okunabilir. Sadaka ve zekât her zaman verilebilir.

İşte, hicret de böyledir. Bir insan hayatı boyunca ne zaman Allah'ın rızasını ve Resûlü'nün şefaatinı gözeterek dini yüceltme uğrunda göç ederse etsin, o muhacir olarak değerlendirileceği gibi, başlangıçta hicret niyeti taşımasa da sonradan niyetini tashih eden kimseler de -inşaallah- muhacirler safında sayılacaklardır. Meselâ, bir insan, bir iş için yurt dışında bir mağazalar zinciri kurmak veya bir sanayi tesisi açmak ya da bir gazete çıkarmak için bulunsa; fakat, bir müddet sonra, “İşin doğrusu, bunca meşakkat, bunca sıkıntı sadece bu dünya için çekilmez; ben karışık bir niyetle geldim ama niyetimi yeniliyor ve düzeltiyorum. Allah'ın izin ve inayetiyle burada kaldığım sürece kendi kültürüm adına iyi bir temsilci olmaya çalışacağım. Çevremdeki arkadaşlarla temasa geçecek ve kendi manevî değerlerimizin bir temsilcisi olarak onlarla el ele vereceğim” dese, bu şekilde niyetini yenilese -inşallah- o da muhacirinden olur. Hicret emredilmeden evvel Medine'ye gönderilen insanlar da bu kategoride mütalââ edilebilir. Meselâ, Mus'ab bin Umeyr (radıyallahu anh) Medine'ye giderken tamamen irşad niyetiyle yola çıkmıştır. Çünkü o gün henüz hicret emredilmemiştir.

Bu açıdan, vatanından ne zaman ayrılmış olursa olsun, bir insan yurt dışına okumak ve kariyer yapmak için çıkmış olsa veya bir iş kurma niyetiyle ya da başka bir vesileyle yolu gurbete düşse de, fani şeyler için gurbete katlanmanın bir düşünce kayması olduğunu anlar ve “Ashab efendilerimiz, başkalarının kapısına ancak ve ancak dine hizmet için gitmişlerdi. Ben her ne kadar başka niyetlerle gelmiş olsam da, tashih-i niyet ediyor ve söz veriyorum; artık, buralarda

elde ettiğim birikimimle ülkeme döneceğim, ya da bir mum yakmak için bir başka beldenin yolunu tutacağım âna kadar, ben burada aynı zamanda dinî ve millî değerlerimizin temsilciliğini de yapacağım.” derse -inşâallah- hicret ufkunu yakalama yoluna girmiş olacaktır.¹²²

En Büyük Muhacir Kimdir?

Peygamber Efendimiz, “Gerçek muhacir, günahlardan hicret eden, Allah’ın yasak ettiği şeylerden uzak kalan kimsedir”¹²³ buyurur. Nefisten rûha, cismânî hayattan kalb ve rûhun derece-i hayatına hicret. Böyle kalbî ve rûhî seyahatle maddî hicret arasında zorluk ve keyfiyet bakımından herhangi bir fark yoktur. Her ikisinde de, başlangıç ile varış arasındaki mesafe çok uzundur; yolculuk da çok zordur ve çok meşakkatlidir. Ama kalbinde böyle bir yolculuğu duymayan, böyle bir yolculuğa hiç çıkmamış insan, hep düz bir Müslüman olarak kalır ve hadis-i şerifte belirtilen hicretin ne olduğunu asla anlayamaz.¹²⁴

Bundan dolayı, hicret gibi çok muhtevalı bir hususu dar bir açıdan yorumlamamak gerekir. Evet, günahları terk etmekten kıyamete kadar cereyan edecek olan hak yolundaki yolculuklara kadar bütün mukaddes göçler hicret çerçevesinde değerlendirilebilir. Zaten, insan önce nefisten rûha, cismânî hayattan kalb ve rûhun derece-i hayatına uzanan çizgide bir hicret yaşar. Kalbinde böyle bir yolculuğu hissetmeyen bir insanın hicretin ne olduğunu tam olarak

¹²² 28.02.2005 tarihli *Kırık Testi*’den.

¹²³ Buhârî, *İman*, 4; Ebû Dâvûd, *Cihad*, 2.

¹²⁴ İsmail Ünal, *Fethullah Gülen’le Amerika’da Bir Ay*, s. 75-76.

anlaması mümkün değildir. Dolayısıyla, en büyük muhacir günahlardan uzaklaşan ve Allah'ın yasakladığı şeylere girmenin muhtemel olduğu yerlerden ayrıлып helâllere açık atmosferlere giden kimsedir. Böyle bir hicret de kalble alâkalıdır ve nerede olursa olsun, dünyanın her yerinde bu tür bir hicretin kahramanı olmak herkes için mümkündür.

Ayrıca, halis bir niyetle hicrete kilitlenen ve bu hususta fiilî hazırlık yapan insanlar bir başka beldeye gitme fırsatı bulsalar da bulamasalar da -inşaallah- muhacirlerle aynı safta yer alırlar. Nitekim Peygamber Efendimiz, “Sadakatle ve samimi bir kalble şehitlik isteyen, yatağında ölse bile şehittir.”¹²⁵ buyurmuşlardır. Önemli olan gidilen mesafeler değil, niyette yörüngeyi bulmaktır.

Eğer bir insan, “Rabb’imin rızası yolunda olayım da nerede bulunursam bulunayım. Bana, Türkiye’de ya da başka bir ülkede, nerede bir vazife terettüp ederse etsin gönül hoşnutluğuyla koşa koşa giderim.” duygusuyla yaşıyorsa, öyle bir vazife ömür boyu ona terettüp etmese bile, o insan -inşaallah- ötede muhacirlerle beraber haşrolur. Çünkü önemli olan niyettir ve hicret duygusunun kalbde yer etmesidir.

Hazreti Ebû Bekir, hicret müjdesini almak için aylarca beklemiştir. Hatta, yolculuk sırasında kullanmak üzere özel develer satın almış, onlara ihtimamla bakmış, Peygamberimiz “Allah Tealâ, hicret izni verdi; ben de seni beraber götürmek için geldim” deyince sevincinden hıçkırığa hıçkırığa ağlamıştır. Hazreti Aişe der ki, “O güne kadar sevincinden ağlayan insan görmemişim. Fakat, o gün babam, sevin-

¹²⁵ Müslim, *İmâre*, 46.

cinden hüngür hüngür ağladı ve ‘Ey Allah’ın Resûlü, şu iki deveyi bunun için hazırlamıştım.’ dedi.”¹²⁶

İşte Hazreti Ebû Bekir’in niyeti gibi bir niyet taşıyan insan nerede olursa olsun muhacir sayılır. O sürekli hicret adına bir fırsat doğmasını bekler; bu bekleyişini de donanımlı bir mü’min olmak ve bulunduğu yerde de insanlık için vazife yapmak adına hayırlı işlerle değerlendirir. Takdir-i ilâhi onun önüne Erzurum’u, Edirne’yi, İzmir’i veya Türkistan’ı, Afrika’yı, Güney Amerika’yı da çıkarsa hakkındaki takdire razı olur ve memnuniyetle gider. Böylece hem hicret sevabı hem de takdire rıza sevabı kazanır. Anlatmaya çalıştığımız hususların hepsi bugünün nesilleri için de mümkündür.

İdeal Muhacirin Vasıfları

İdeal manada bir “muhacir”de mutlaka bulunması gereken vasıflar vardır. Bu vasıflardan bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

Niyetler Halis Olmalı

Hicrette iç dizayn ve iç kontrol çok önemlidir. Bu açıdan muhacir olarak bir yere göç edilirken, sadece “gitme” meselesi nazar-ı itibara alınıp hâlisane bir niyetle gidilmelidir. Sahabe Efendilerimiz (radiyallahu anhum) Mekke’den Medine’ye hicret ederken arkada bıraktıkları yurdu bütününüyle terk etmişler ve artık Mekke’yi hayallerinden bile geçirmemişlerdir. Oysa ki Mekke, öyle kolay kolay terk edilecek bir şehir değildir. Medine, büyük ölçüde çoban, çiftçi

¹²⁶ İbn Hişam, Sîre, 2/127.

vs. gibi ilim ve ekonomik seviye itibariyle, ikinci-üçüncü sınıf insanların yaşadığı bir yerdir. Halbuki Mekke, hem ilim hem de ekonomik seviye olarak o zamanki Arap yarı-madasının en medenî şehirlerinden biridir. Buna rağmen Sahabe-i Kiram Mekke'yi kafalarından öylesine silip atmışlardır ki, daha sonraki dönemlerde değişik vesilelerle Mekke'de kalan muhacirler hastalandıkları zaman, “Burada ölüp kalacağız ve hicretimiz bâtil olacak” endişesiyle ürpermişlerdir. Bu sebeple, hizmet-i imâniye ve Kur'âniye adına göç eden insanlar, ihlâs ve samimi bir niyetle hareket etmelidirler.¹²⁷

Evet, yapılan hicretin sadece Allah için yapılması şarttır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi ise, insanın iç dünyasının sıhhatine, kendi kendini keşfetmesine, Allah ile irtibatının güçlü olmasına, her yerde O'nu görüp O'nu duyup, O'nu hecelemesine bağlıdır. İnsanlar evini, barkını, memleketini, vatanını terk edeceklerse, bunu çok pahalıya satmalı, çok yüce gaye ve hedefler uğruna bu fedakârlıklara katlanmalıdırlar. Kaldı ki, zaten Allah ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de, bizlere bu gaye ve bu hedefi göstermişlerdir. Hedef Allah'tır, O'nun cennetidir, cemalidir, rızasıdır, Resûlullah'ın şefaattir.

Sahabe-i Kiram içinde, adını bilmediğimiz bir zat, bahsettiğimiz ölçüde kalb balansını iyi ayarlayamadığı ve niyetini halis tutamadığı için, diğerleri ile aynı meşakkat, zorluk, sıkıntıya katlanmasına rağmen kazanma kuşağında kaybetmiştir. Bir kadın uğruna Mekke'den Medine'ye hicret eden bu sahabinin durumu, Allah Resûlü'ne anlatılınca, Efendimiz (sal-

¹²⁷ M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 4/123.

lallahu aleyhi ve sellem), “nikahlanacağı bir kadın uğruna hicret edenin hicreti de onadır”¹²⁸ buyurmuştur. Yani o, Allah ve Resûlü’nün muhaciri olma payesine erişememiştir. Bu itibarla da denebilir ki, kalb balansı, iç murakebe ve muhasebe, niyetin halis kılınması çok önemlidir.¹²⁹

Beklentilere Girilmemeli

Hicrette hiçbir beklentiye girmeden yola çıkılmalıdır. Bu takdirde Cenâb-ı Hakk’ın, hicret uğrunda terk edilen şeylere karşılık büyük lütuflarda bulunması muhtemeldir. Zira Allah (celle celâluhû), niyetin halisliğine göre terk edilen şeylere karşılık bazen bir, bazen on, bazen yüz, bazen bin kat karşılık verebilir. Yalnız bunun yegâne şartı, beklenti içinde bulunmamaktır. Buna rağmen Cenâb-ı Hak, çeşitli lütuf ve ihsanlarda bulundu ise, insan “Rabb’imizin dilemesi öyle gerektirmiş ki, hiç lâıyk olmadığımız halde bize bunları bahşetmiş” demeli ve şükran duyguları içinde iki büklüm olmalıdır.

Bir Daha Geri Dönmemek Üzere Gidilmeli

Muhacir, hicret edeceği yere giderken, “bir daha geri dönmemek” üzere gitmelidir. Çünkü muhacirin mezar taşı, hicret ettiği yeni dünyaların bir nevi tapu kayıdı gibidir. Bundan dolayı muhacir, hicret ettiği yerden geri dönmeyi düşünmemeli, kendi ülkesinin yemyeşil yamaçları, bağ ve bahçeleriyle diğer bütün güzellikleri aklına geldiğinde, Sahabe gibi, “Aman Allah göstermesin buradan geriye dönmek mi!” duygusuyla tir tir titremelidir.

¹²⁸ Buhârî, *Bed’ül-Vahy*, 1, *İman*, 41.

¹²⁹ M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 1/37.

Evet, ideal muhacir, niyetini halisâne yaptıktan sonra gideceği yere gitmeli, “Senede bir defa olsun gelip ülkemi göreceğim” gibi mülâhazalara kapılmamalı, anne-baba, memleket sevgisini içine gömmeli ve bir daha geriye dönmeyi düşünmemelidir. Hatta o ilk garipler gibi yerlerini terk etmeyi, savaşta cepheyi terk etmeyle eş tutmalı ve Allah rızası için hizmet ettikleri yerlerinden ayrılmamalıdır.¹³⁰

Hasretin İçimde Bir Yanardağ Anne!

Bakınız işte böyle ideael bir muhacir, annesine olan derin özlemini yazdığı bir mektupla nasıl dile getiriyor:

“Canım annem;

Korkularımda sığındığım kucağın, gölgen yok yanımda. Nefesin dolaşmıyor saçlarımda. Ellerin, bereketli ellerin okşamıyor yanağımı. Sıcacık bakışlarının dokunmadığı iklimlerde üşüyorum. Uzaklardayım, sensizim. Hasretin içimde bir yanardağ anne...

Ah, bir bilsen anne. Sana mızıkçılık yaptığım okul günlerini nasıl arıyorum. Sen bir yandan kahvaltımızı hazırlar, bir yandan da seslenirdin; “Haydi kalkın, geç kaldınız.” Biz seni kızdırmak için derin uyku pozlarında yorganın içine gömülüydük. Ama aklımız hep sobanın üzerinde kızaran tereyağlı dilimlerde olurdu...

Bazen üç kardeş seni kızdırmak için çete kurardık. Sen, kurban olduğum ayaklarına giydiğin terliklerle dağıtırdın bu çeteyi. Ah anacığım, yine bir kedi gibi eteklerine dolaşsam, yine yaramazlık yapsam ve sen yine kafama fırlatsın terlik-

¹³⁰ M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 4/124.

lerini. Sahi, kardeşlerimle sana aldığımız ilk anneler günü hediyemiz de bir çift terlik değil miydi? Hasretin içimde bir umman anne...

Küçük kardeşimin günlerce komada, ölümle kucak kucağa yattığı hastane günlerini hatırlıyorum. Bir ulu çınar gibi sadece sen ayakta kalmıştın ailemizde. Serapa unuttun önümüzde ve içimizde. Acının bizi dağıttığı zamanlarda, kanatlarının altında titreyen bize hayatı anlatır, daha çetin, daha dayanılmaz günlere hazırlardın. Senin için de kolay değildi. Sana söylemesem de geceleri nasıl bitirdiğini kan çanağına dönmüş, şişmiş gözlerinden anlardım. Hasretin içimde bir yanık türkü anne...

Beni gurbete ilk uğurlayışın tüllendi gözlerimde. Boyuna sarılıp ayrılırken, ciğerlerim sökölüyordu sanki. Senin yüreğindeki depremi ise gözlerin anlatıyordu. Şimdi kalbimin en bana ait yerinde, bereketi yüreğinin üsaresiyle sulanmasından kaynaklanan, o günün hatırası bir yürek cümlesi durur: “Allah kimselere mahcup etmesin.”

Bilmem ki anacağım, oğlunun bugünlerini sezdin de mi söyledin? Şimdi sensizliğin ve Anadolu’dan ayrılmışlığın hicranının hüküm sürdüğü uzaklarda oğlun gibi binlercesi, dünya çocuklarına yani yarının dünyalarına Türkiye’mizi anlatabilmek ve sevdirebilmek sancısıyla açılmış yüzlerce okulda bu amaç için terliyor.

Ana sütünden ve vatan toprağından aldıklarımızı “helâl ettirebilmenin” insanı mest edici bir şekli olarak vurduğumuz bu yolda odaklandığımız nokta, son gece yıllar evvel babam için işlediğin ilk mendilinle beraber,

özenle bavuluma koyduğün bayrağımıza mahcup olmamak...

Hasretin içinde bir köz, duaların ufkumda bir ışık anne. Ellerinden öperim. Oğlun...”¹³¹

Hicretin Kazandırdıkları

Her insanın, doğduğu köy, şehir veya kasabada, onu tanıyanlar arasında bıraktığı bir takım olumsuz izler, emsalleriyle kavga ettiği günler, büyüklerine karşı saygıda, küçüklerine karşı sevgide kusur ettiği zamanlar vardır. Halbuki bütün bunların, daha sonra Allah’ın, ihsan-ı İlâhî olarak onun omuzuna yükleyeceği vazifenin tebliği, o iş için gerekli olan vakar ve ciddiyet ile telifi katiyyen imkânsızdır. Çünkü onun bu çocuksu tavırları, davası adına tebliğde bulunduğu kitle arasında bir kısım kimselerin kafasını bulandırıp vazifesine gölge düşürebilir. Hatta çocukluk dönemine ait kaçınılması imkânsız bazı tavırlar, şahsı hakkında olumsuz değerlendirmelere sebep olabilir.

Nitekim Mekkeliler, cihanların uğrunda feda olması gereken, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’e, “Ebû Talib’in yetimi” diyorlardı. Aslında onların böyle düşünmesi, O’nun getirdiği mesaja karşı bir tavrın ifadesiydi; ama onlar, bu yetimliği kullanmak istiyorlardı. Yani, “Yahu dün sokakta bizimle beraber koşuyordu. Şimdi kalkmış semaların üstünde dolaştığını iddia ediyor, bizim aklımızın eremeyeceği şeyler söylüyor” diyorlardı. Kaldı ki, O Nezih Ruh (sallallahu aleyhi ve sellem), daima Allah tarafından korunmuş ve tâ

¹³¹ Ali Tokul, *Akasya Hikayeleri*, s. 20-21.

ilk günlerinden itibaren sonradan kendisine verilecek peygamberlik vazifesine hazırlanmıştı. Nitekim Nebiler Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem), “Ben hayatımda iki defa düğüne niyet edip yola çıktım. Giderken yolda bir gaflet bastı, bir yerde çömelip oturdum. Güneşin ışınlarının başımı okşamasıyla uyandım. Bir başka sefer yine bir düğüne gitmeye teşebbüs ettim. Yine yolda uyuyakaldım, anladım ki, Allah benim düğüne gitmeme müsaade etmiyor.”¹³² sözüyle bu hakikate işaret etmiştir.

Evet, Allah (celle celâluhû) O’nu yüce bir vazifeye hazırlıyordu. 25 yaşlarındaydı. Kâbe-i Muazzam’a yıkıldıktan sonra inşası için çalışırken, O da taş taşıyordu. Zaten böyle şerefli ve kıymetli bir işte, O’nun çalışmaması da düşünülemezdi. Bir aralık amcası ve sırdaşı Hz. Abbas (radiyallahu anhu) O’na: “Belindeki peştemalin bir ucunu omuzuna koy, taşlar omuzunu incitmesin” dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), peştemalinin ucunu omuzuna koydu ama, vücudunda açılmaması gerekli olan bazı yerleri açılmıştı. O esnada gözüne melek göründü ve O, birdenbire sırtüstü yere yıkıldı. O günden sonra da bir daha dizinin üstünden itibaren vücudunu açtığı müşahede edilmedi.¹³³ Allah (celle celâluhû), O’nu büyük bir dava için hazırlıyor ve gelecekteki vazifesi adına zararlı her şeyden koruyordu. Koruyordu ama, Mekke’liye göre yine de O, Ebû Talib’in yetimiydi.

Ashab Efendilerimiz (radiyallahu anhum) de ilk memleketleri olan Mekke’de hep hor ve hakir görülmüştü. Hz. Bilal’i anlamları ancak Mekke fethinden sonra müyesser olmuştu.

¹³² İbn Kesir, *el-Bidaye*, 2/267.

¹³³ İbn Kesir, *el-Bidaye*, 2/268.

Bilal-i Habeşi (radiyallahu anh) ve onun gibi nice temiz ruh, sağlam karakter sahibi kimseler vardı ki, Mekke'deki sosyal yapı ve o günkü bakış açısından dolayı hep horlanıp hakir görülmüşlerdi. Fetihden sonra ise, onların Medine'de el üstü bir cemaat oldukları ortaya çıkmıştı. Diğer Ashab Efendilerimizi de böyle kabul edebiliriz. Mekkelilerin yukarıdan baktıkları kimseler için Medineliler ağılıyor, “Ya Resûlallah! Malımıza, evimize, barkımıza ortak olsunlar, şu fedakâr arkadaşlarımız, hicret edip geldiler, biz de malımızdan, canımızdan fedakârlıkta bulunmak sûretiyle katkıda bulunalım” diyorlardı. Kaldı ki onlar, ısmarlama Nebi'nin hususi özene mazhar olmuş cemaatiydi. Hicretin başını çeken o Şanlı Nebi ise, en küçük yaşından peygamberlik dönemine kadar hep korunmuş, hep himaye altında yetişmiş ve gelişmişti.

Evet, her birerlerimiz, bir beşer olarak bazı yanlışlıklara girdiğimizden ve elimizde olmayarak bazılarının hakkımızda bir kısım bulanık şeyler söylediğinden ve söyleyeceğinden ötürü bulunduğumuz yerden hicret edip ayrılmamız elzemdir. Zira niyetler ne kadar halis de olsa, tam bir emniyet ve güven telkin edebilmek için, muhatapların dimağlarında en küçük bir bulantıya meydan vermeyecek şekilde nezih bulunmamız, şarttır. Bu da ancak, bizim, yanlış ve eksiklerimizi bilmeyenlerin yanında mümkün olur ki, dilimizde bunu “gökten inmiş gibi” sözcüğüyle ifade ederiz ve böyle olmamız, böyle görmemiz tesirli olma açısından çok önemlidir.

Allahu Tealâ'nın gönderdiği bütün peygamberleri ve onların arkalarındaki mücedditleri, mürşidleri, hicret ettirmesi de, bunun İlâhî bir kanun olduğunu göstermektedir.

Allah (celle celâluhû), bu kanunla bütün mürşit ve mübelliğleri âdeti hicrete mecbur kılmaktadır. Bunlardan biri, şarkın yalçın kayaları arasında zuhur etmesine rağmen, sesi orada değil de, daha ziyade Batı Anadolu’da ve İstanbul ufuklarında yankılanmış, İmam Gazali’nin gezmediği yer kalmamış, İmam-ı Rabbani Hazretleri, bir baştan bir başa Hindistan’da seyahat edip durmuştur. Bu müstesna büyüklerimizden hangisinin mücadelesini araştırırsak, hayatlarında hicretin ağırlık ifade ettiği görülür.

Zira onlar da bilmektedirler ki, anadan, babadan, yarıdan, yarandan ayrılıp, muhtaç bir gönüle, hak ve hakikati anlatabilme uğruna memleketini terk edip, diyar diyar dolaşan her dava adamı, her inanmış insan, hiç bitmeyen bir hicret salih dairesi içindedir ve bunun sevabını da mutlaka görecektir.

Diğer taraftan, Allah ve Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yolunda yapılan hicrete lutfedilecek belli bir sevaptan bahsedilmemektedir. İhtimal ki, bu türlü amellerin sevabının ötede birer sürpriz olarak verileceğine işaret içindir. Melekler bu ameli, aynıyla yazarlar; mükâfaatını da Cenâb-ı Hak, bizzat kendisi takdir buyurur.¹³⁴

Hizmet Artık Yurt Dışında Yapılıyor, Biz Burada Boşuna Duruyoruz!

Bir kimse, dünyanın değişik yerlerine hicret amacıyla giden arkadaşlarına bakıp, “Hizmet artık yurt dışında yapılıyor. Biz burada boşuna duruyoruz” gibi bir duyguya

¹³⁴ M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/233.

kapılabilir. Bu duygu ve düşüncenin değişik sebepleri olabilir. Bunlardan birisi yenilik ruhu ve yenilik düşüncesi olsa gerek. Hicret eden fertler, oralarda yeni çevreleriyle yenilik duyuyor, yenilik düşünüyor, yenilik telâffuz ediyor ve her şeylerini bu yeniliğe göre yapıyorlar.

Şimdi bu düşünce üzerinde madde madde duralım:

Nefisler Her Zaman Hesaba Çekilmeli

İnsanın bu düşünceyle nefisini hırpalaması, onu hesaba çekmesi ve saf duygu ve düşünceye doğru merdiven merdiven tırmanması gerekir ki; bu durum, herkes için metafizik gerilimin önemli bir esası sayılır.

Evet, insan ister yurt içinde, isterse yurt dışında yaptığı çalışmaları katıyyen yeterli görmemelidir. Zira kendini yeterli gören, “yapacağım şey kalmadı” diyen insan, aldanmıştır. Mü’mine gerçek anlamıyla Firavun denilemez ama bu düşünceye sahip olan mini bir Firavun sayılabilir ve böyle birisi kaymaya, kaybetmeye de namzet demektir. Onun içindir ki, her ferdin, her şeye yetmediğine inanması; başka güç kaynaklarını kendi hesabına kullanabilmesi, büyük hamleler yapabilmesi adına çok önemli bir dinamiktir. Aksi takdirde, bazen böylesi insanlar, kendi benliklerinin enkazı altında kalır ve ezilir, imansız gitmeseler de dalâletin dalgaları arasında bocalar dururlar.

Sahabe-i Kiram, kullukları adına hiçbir zaman kendilerini yeterli görmemiş ve hayatları boyunca hep nifak endişesi taşımışlardır. Hz. Aişe ve seyyidina Hz. Ömer bunlardan sadece iki tanesi... Bu beşer-üstü zatların şahsî kullukları adına takındıkları bu tavır, bizim için çok ciddi

bir ölçü olmalıdır. Öyleyse bizler, gerek ferdî ibadetimiz gerekse içtimaî ibadet diye adlandırabileceğimiz hizmet hayatımızda her zaman nefsimizi sorgulamalı ve onun küstahlaşmasına fırsat vermemeliyiz. Aslında bu Bediüzzamanca, İmam-ı Rabbani’ce, Hz. Ali’ce bir düşüncedir. Bediüzzaman; “Allah bu dini facir insanlarla da te’yid eder”¹³⁵ hadisini ele alırken nefesine, “Dine hizmet ettim diye övünme, sen kendini, işte o fâcir adam bilmelisin”¹³⁶ der. Tabii eda edilen misyona gelince, orada “nefis cümleden edna, vazife cümleden a'lâ” prensibi geçerlidir. Allah bir odun parçasına bile çok işler gördürebilir. Nitekim bazı çapa ve küreklerle, gül bahçeleri çapalandığı gibi, helâ çukurları da karıştırılabilir. Bizim iyi şeylere alet olmamız -bizi bu yolda kullanana canlarımız kurban olsun- sadece ve sadece O’ndandır. Evet, her şey O’ndan, bu şeyler üzerindeki bütün güzellikler de yine O’ndandır.

İstişare Kararına Göre Hareket Edilmeli

Bazı kimseler, hareketin gelişme seyri içinde, dünyanın değişik yerlerine gönderilirken, bazıları da meslek, ünite, birim itibariyle burada kalıyorlarsa, bu onların kalmaları gerektiğinden dolayıdır. Yani çeşitli mülâhazalar ve maslahatlardan dolayı bu kimselerin burada bulunmaları şarttır. Böyle bir karara danışılarak, konuşularak varılmıştır. Öyleyse istişare neticesi çıkan karara uyarak burada kalmak bir hâneperestlik ve rahatperestlik değil, tam tersine emre itaat ve istişare kararına uymak demektir.

¹³⁵ Buhârî, *Cihad* 182, *Megazi* 38, *Kader* 5; Müslim, *İman* 178.

¹³⁶ Said Nursi, *Sözler*, s. 632.

Niyetler Kontrol Edilmeli

“Mü'min'in niyeti amelinden hayırlıdır” fehvasınca, hizmetleri gereği burada kalan insanlar, o diyarlara hicret etmiş, hizmet yapmış kişiler gibi sevap kazanabilirler. Nitekim Kur'ân “Müminlerden Allah'a verdikleri sözde duran nice er oğlu erler vardır ki, onlardan bazıları sözünü yerine getirip, o yolda canını vermiş, bazıları da (sıranın kendilerine gelmesini) *beklemektedir.*” (Ahzab, 33/23) âyeti bu hakikati dile getirmektedir. İşte âyetin işaret ettiği bu düşünce atmosferi içinde, sıranın kendilerine gelmesini bekleme mülâhazası, onları da, burada, iradeleri harici kalmanın dezavantajından kurtarabilir.

Denge Muhafaza Edilmeli

Türkiye, bugün dünyanın değişik yerlerinde görülen hizmetlerin merkezi durumundadır. Öyleyse bu merkezî hizmetin, sağlıklı gelişimi adına, halkıyla, talebesiyle, öğretmeniyile, kadınıyla, erkeğiyle korunması ve dağıtımın bu dengelerin gözetilerek yapılması şarttır. Onun için, herkes, bir yönüyle İslâm'ın temel rükünlerinden biri olan meşverete riâyet etmeli ve nefesine ailesine, çoluk-çocuğuna, işine, hatta hizmet felsefesine rağmen, günümüzün kudsîleri içinde yerini alabilmesi adına her şeye âmâde bulunmalı ve birgün kendisine de vazife terettüp ettiğinde, hiç duraklamadan ve tereddüt yaşamadan, “baş göz üstüne” deyip vazife yerine koşmalıdır. Hasılı herkes, hem içte hem de dışta mutlaka kendini hazırlamalı ve vakti gelince de arkasına bakmadan çekip gitmelidir.

Evet, herkes ama herkes “Bana Türkiye'nin içinde ve dışında Asya'da, Avrupa'da, Amerika'da, Avustralya'da

veya başka bir yerde bir vazife terettüp ederse mutlaka bir nefer gibi gidebilirim” düşüncesine kendini kilitlemeli ve hep öyle bir duyguyla yaşamalı ki; böyle bir vazife ömür boyu ona terettüp etmese bile, bu konuda hazır bulunması ona yeter. Nitekim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyururlar: “Şehadeti hulûs-u kalb ile isteyen, yatağında bile ölse şehiddir.”¹³⁷ Aynen bunun gibi, bu düşünceye kilitli insanlar, cihanın dört bir yanında cihad ediyor gibi cihad etmenin sevap ve faziletini alabilirler. Ama niyette yörüngelerini bulmaları ve kendilerini fiilen hazırlamaları şarttır. Her ferd, “Ben niye ilk defa yoklukta varlık cilvesini gösterenler, ilk defa sıkıntıları göğüsleyenler, ilk defa düzenleri bozulup da yeniden kurmaya çalışanlar arasında yerimi almadım” dememesi ve bu teessürü vicdanında duymaması için şimdiden kendini şartlandırmalıdır.¹³⁸

Bu duygu ve düşünceyi iç dünyasında yaşayan bir insan, kendisine “haydi” dendiği zaman da rahatlıkla bütün sevdiklerini geride bırakmasını bilecek ve hicret yurduna güle oynaya gidecektir. Hicret yurdu elbette güllük gülistanlık değildir. Orada da her köşe başında onu imtihanlar beklemektedir. Ancak hicret eri, bütün bunları kendisini Rabb’ine yaklaştıracak bir rampa olarak görmeli ve o rampaya basıp ruhunun derece-i hayatında ilerlemesini sürdürmelidir.

Anasız-Babasız Kaç Bayram Geçti?

İşte onlardan birisi... Heyecanlıydı, bir o kadar da huzurlu... Biraz sonra üzerine titrediği, üç yıldır beyninin ve

¹³⁷ Müslim, *İmâre*, 46.

¹³⁸ M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 1/31.

yüreğinin içindekileri harmanlayıp, bir süt gibi içirdiği öğrencisi, İrespublika Olimpiyatları'nda kazandığı birincilik ödülünü almak için sahneye çağrılacaktı. Hislendi. Gözleri buğulandı. Renkler, şekiller flulaştı, birbirine karıştı. Daldı...

Çiçeği burnunda hanımıyla beraber havaalanındaki heyecanlarını hatırladı. Daha evleneli bir hafta olmuştu. İlk defa uçağa bineceklerdi. Birazcık korkuyorlardı işin doğrusu. Uçak âdeta ideallerinin mukaddesliğine denk bir yüksekliğe kanatlanmıştı. Bu yüceliğin gönderinde birbirlerine söz vermişlerdi. Birbirlerine olan sevgileri gibi, buraya geliş gayelerini de aynı aziz duygularla sevecekler, Anadolu'yu ve Anadolu insanını sevdirmek için yaşayacaklardı.

Ne de olsa gurbetti... Dil bilmiyor, çevreyi tanımıyorlardı. Etütler, öğretmen toplantıları derken haftanın üç-dört günü eve çok geç gelmek zorunda kalıyordu. Eşi, insanı saniye saniye sokan yalnızlık nöbetlerine, yüreğini Anadolulaştırarak tahammül ediyordu.

Türkiye'nin batısından, Kazakistan'ın Kostanayi'sine; insanın metabolizmasını tepetaklak edecek bir iklime gelmişlerdi. Çok soğuktu. Çok kar yağıyordu. Dışarı çıkmadıkları günler oluyordu. Bazen aradıkları şeyi bulamıyorlar, aradıkları şey ortaya çıktığında, ceplerindeki şey ortadan kayboluyordu.

Kendilerinden bir parça kabul etmişlerdi bu sıkıntıları. Hâllerinden hiç şikâyetçi olmamışlardı. Bu sıkıntılarla sarmaş-dolaş, herşeylerini ellerinden geldiğince öğrencilerine vermeye çalışmışlardı. Çünkü onlar Kaza-

kistan'n geleceğiydi. Çünkü onlar Kazakistan idi. İhmalin ve kusurun faturasını yarın Kazakistan ödemek zorunda kalırdı. Bu, atayurda vefasızlık, Anadolu'ya ihanet olmaz mıydı? İki senedir memlekete gitmemiş, gidememişlerdi. Anasız-babasız, kaç bayram geçmişti aradan, unutmışlardı neredeyse...

Hislerine hâkim olamadı. Yanaklarında bahar yağmurları vardı şimdi. Olacaktı ya... Dün Aybike'sinin yaş günüydü, bugün de evlilik yıl dönümleri... Bu program için bir haftadır dışarıda olduğundan ne bir çikolata alıp çocuğunun yanaklarına öpücük kondurabilmiş, ne de hanımına bir demet çiçek verebilmişti...

Düşüncelerinden, öğrencisi Almas anons edilince sıyrıldı. Alkışlar öğrencisi içindi. Öğrencisinden sonra sahneye başkanı çağrıldı. Bir alkış da onun için koptu. Başkanı konuştu, alkışlandı... Sonra başkanı, armağanını verdi öğrencisinin. Bir daha alkışlandılar. En fazla o iftihar ediyor, o alkışlıyordu. Ama hiç kimse, onun dün biricik kızının birinci yaş günü, bugün de evliliğinin beşinci yıl dönümü olduğunu bilmedi...

Onun ise sevinç ve hüznün gözyaşları birbirine karıştı. Kimbilir belki kendisi de farkında değildi ama, onun ve onun gibilerin gözyaşları aydınlık bir geleceğe bengisi oluyordu.¹³⁹

Şimdi de dünden bu güne yapılan hicretlerin değerlendirilmesini yapalım.

¹³⁹ Ali Tokul, *Bir Başarı Hikayesi*, Sızıntı, sy. 262.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİCRETİN DEĞERLENDİRİLMESİ

HİCRETİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hicret'le İslâm Yayılma İmkânı Buluyor

Hicret hadisesi, İslâm tarihinde dinin tebliğ ve öğretimindeki önemi, Müslümanların dinî hayatlarını devam ettirmede yeni bir dönemin açılması bakımından bir dönüm noktası olma niteliği taşır. İslâm, hicret sayesinde, hür bir ortamda gelişme, yayılma; fert, aile ve toplum hayatında uygulanma imkânına kavuşur.

Hicret ile, İslâmiyet'in daha somut olarak tatbik edildiği yeni bir toplum modelinin ortaya çıktığını görüyoruz. Hicrete aktif olarak katılanlar ve onlara kucak açıp barındıranlar Kur'ân'da Allah'ın (celle celâluhû) rızasını kazananlar arasında sayılır.¹⁴⁰ Medine'de başlayan bu yeni toplum hayatında, bir asırdan fazla bir zamandır Evs ve Hazrec arasında devam edip gelen kavga ve savaşların sona erdiğini, din kardeşliğine dayalı yeni bir huzur döneminin başladığını görüyoruz. Ayrıca, Ensar ve Muhacirlerin arasında yardım-

¹⁴⁰ Bkz. Haşr, 59/8.

laşma ve dayanışmayı temel alan “kardeşlik” esasları dahilinde hayat yeniden tanzim edilmiştir. Yardımlaşma bu iki kesim arasında o kadar ileri seviyelere vardırılmıştı ki, kan bağına bağlı kardeşliğin dahi önüne geçmişti. Varını yoğunu Mekke’de bırakıp gelen Muhacirlerin sıkıntıları böylece en aza indirilmiş olmaktaydı.

Müslümanlar İdari Yapıda Belirleyici Konuma Geliyor

Hicretle beraber, Müslümanlar Medine toplumunun idarî yapısında belirleyici konuma gelerek yönetimde inisiyatif sahibi olmuşlardı. Toplum hayatını tanzim eden yeni prensipler belirlenmiş, Müslümanlar ve Yahudilerin hak ve sorumluluklarını belirleyen, güvence altına alan meşhur “Medine sözleşmesi” imzalanmıştı. Buna göre, kimsenin tabîi insan hakları keyfî şekilde ihlâl edilemeyecek, kişilerin inandıkları dinin esaslarına göre yaşama serbestlikleri olacak; mala-cana tecavüzde bulunulmayacaktır. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine’nin hicret öncesinden gelen “Yesrib” adını, “hoş ve güzel” anlamına gelen “Taybe” veya “Tâbe” sözcükleriyle değiştirdi. Çünkü “Yesrib” kelimesi “fesat” anlamında bir kökten geliyordu. Adının değişmesiyle birlikte Medine yeni bir statüye kavuşmuş; Mekke’dekine benzer harem sınırları içine alınmıştır.

Geniş Kitleler İslâm’la Kucaklaşıyor

Mekke döneminde, tevhid inancı, peygamberlik ve âhirete iman esaslarını içeren âyetler inerken, Medine’de ise,

ferdî, ailevî ve sosyal hayatı düzenleyen hükümlerle ilgili âyetler inmeye başlamış, on senelik bir zaman içinde dinin, hayatın çeşitli safhalarıyla ilgili prensipleri tamamlanmıştır. Bu devrede din hızlı bir şekilde Medine’de ve Medine dışında yayılmış, birçok fetih hareketleri gerçekleşmiş, Hudeybiye Anlaşması imzalanmış; hemen ardından Mekk’e’nin fethi gerçekleşmiştir. Baskı ortadan kalkınca İslâmiyet gerçek hüviyetiyle insanlarca tanınma imkânına kavuşmuştur. Böylece İslâm’ın adalet, huzur ve güven veren esasları iyice farkedilmiş; büyük kitleler nezdinde hüsn-ü kabul görmüştür..¹⁴¹

Mü’minlerin İmanları Sağlamlaşıyor

Hicretin en önemli hikmetlerinden biri, müminlerin imanlarını sağlamlaştırması ve ahlâklarını olgunlaştırması olmuştur. Muhacirler, sadece Allah’a güvenerek sahip oldukları her türlü maddi imkânı terk etmişler ve bu ahlâkın kazandırdığı manevî olgunluğa ulaşmışlardır. Ensar ise, sahip oldukları tüm malları Allah’ın rızasını kazanabilmek için kullanarak, dünya hayatına dair hiçbir maddî imkâna değer vermediklerini göstermişlerdir. Mümin kardeşlerinin huzuru ve rahatlığı için her türlü fedakârlıkta bulunurken, kendi nefislerindeki tüm bencil duygulardan kurtulmuşlardır. Kısacası hicret, müminler için imanda derinleşme, kâmil imana kavuşma fırsatı olmuştur. Nitekim Allah, onları hicretin ardından güçlendirmiş, inkârcılara karşı onlara fetih ve zafer vermiştir.

¹⁴¹ Ahmet Önkol, “Hicret”, *DİA*, s. 461, 462.

Hicret, İslâm Dünyası İçin Takvim Başlangıcı Oluyor

Hicretin tarihteki tesiri, dinî olduğu kadar ictimai ve siyasîdir de. Tarihin müstesna bir dönüm noktası olan bu hadisenin İslâm dünyası için “Takvim Başlangıcı” olarak kabul edilmesi, hicretten 17 yıl sonra olmuştur. Hz. Ömer (radiyallahu anh)’ın halifeliği zamanında toplanan meşveret meclisinde, Hz. Ali (radiyallahu anh) hicret olayını takvimin belirlenmesi için teklif etmiş ve mecliste kabul edilmiştir. Yılbaşının hangi ay ve gün olacağı ise yine Hz. Ali (radiyallahu anh), Medine’ye hicret edilmesine izin verilen ay olan “Muharrem” ayını teklif etti ve Hicri Yılbaşının 1 Muharrem olması kararlaştırıldı. Hicri takvim aya (kamer) göre ayarlandığından bir hicri yıl 355 gündür. Bu takvim ülkemizde 26 Aralık 1925’e kadar kullanılmıştır. Hicri aylar şunlardır: Muharrem, Safer, Rebiülevvel, Rebiülahir, Cemaziyelevvel, Cemaziyelahir, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkâde, Zilhicce.

Hicret-Cihad Münasebeti ve Niyet

İslâm tarihine baktığımızda, maddî cihad henüz farz kılınmadan önce, hicretin çok büyük bir önem taşıdığını görürüz. Bir anlamda cihadın alt yapısını oluşturan hicret, özellikle Medine’ye göç başladığı dönemde, inanmanın vazgeçilmez şartı gibidir. Bu itibarlardır ki, Allah Resûlü (salallahu aleyhi ve sellem) pek çok kimsenin müslümanlığa koşması esnasında biat şartları arasında hicreti de zikretmiştir.

Hicret tamamlanıp, Medine’de Müslüman bir toplum

oluşunca, cihad da farz kılınmıştır. Zira bu dönemden sonra, dahilî ve hariçî düşmanlar, Müslümanların üzerine daha kararlı bir biçimde gelmeye başlamışlardır. Bedir, Uhud, Mûte, Tebük gibi muharebelerde Müslümanların hasımları düşünülecek olursa, onun nasıl bir düşmanlık çeperi içinde bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Nihâyet 8 yıl kadar bir süreden sonra Mekke fethedilir ve Nebiler Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem), “Fetihten sonra hicret yoktur. Yalnız cihad ve niyet vardır”¹⁴² buyurarak ayrı bir sayfa açar.

Evet, hususi manada hicret bitmiştir. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yukarıda da ifade ettiğimiz gibi “Mekke fethinden sonra hicret yoktur” buyurmaktadır. Fakat umumi manasıyla hicret devam etmektedir ve kıyamete kadar da devam edecektir. Çünkü hicret, cihadla ikiz kardeşir, beraber doğmuşlardır ve beraber yaşayacaklardır.¹⁴³

Fetihten sonra ise hicret, cihadın önemli bir buudu haline gelmiştir. Yani artık hicret, hicret olarak cihad değildir; değildir ama, yine de bir manada o hep vardır ve cihad ile gerçekleşecektir. Cihad için ise her zaman başka yere hicret şart değildir. Herkes, kendi bulunduğu yerde de cihad edebilir. Bu da bir bakıma, herkesin kendi çevresini gül bahçesine çevirip gül yetiştirmesi veya kendi dağlarını bağ haline getirme mücadelesi demektir. Bir gün iş gelir başka yerlere göç etmeye dayanırsa elbette o da yapılacaktır.¹⁴⁴

¹⁴² Buhârî, *Cihad*, 1; Müslim, *İmâre*, 85.

¹⁴³ M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/233.

¹⁴⁴ M. Fethullah Gülen, *İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s. 53.

Mühim Olan Hak Yolda Bulunmak

Şu gerçek asla unutulmamalıdır; mühim olan, neticeye ulaşmak değil hak yolda bulunmaktır. Zaten, herkesin aynı ölçüde hedefe ulaşması da sözkonusu olamaz. Bu sebeple herkes, hedefe varma duygu ve düşüncesiyle hareket etmelidir. Bu yolla Allah'ın rızasını tahsile ulaşma ise, Cenâb-ı Hak kime takdir etmişse ancak ona müyesser olur.

Osman Gazi, Söğüt'te, dala tutunup, kelebek olma devresini bekleyen bir kurtçuk heyecanıyla, içinde yaşattığı idealleriyle yıllarca çırpındı durdu. Ancak onun, senelerce sancısını çektiği o yüksek ideal, Yavuz'la, Kanuni'yle tahakkuk etti. Fakat her iki devre arasında atılan adımlar, esasen elde edilen netice kadar mühimdi ve Allah katında aynı değer ve kıymete sahipti. Hepsinin yaptığı da, mukaddes cihaddı ve bu cihada katılanların hemen hepsi mücahid defterine yazılıyordu. Evet, ata binen, atını tımar eden, sadağa bağlayıp, yayını, okunu sırtlayan, dört bir yana Müslümanlığı duyurmak gayesiyle yola çıkan herkes, mücahidler listesine kaydolur. Onlarla, Mercidabık ve Ridaniye Ovası'nda savaş veren hükümdar arasında ve yine onlarla bütün Afrika'yı, sıcak denizi, soğuk denizi hâkimiyeti altına alıp, yeryüzünde muvazene unsuru olan ve hüküm kesen cihan hükümdarı arasında fark yoktu. Çünkü hepsi de aynı hakikat istikametinde hareket ediyorlardı.

Muhabbet fedailerinin istedikleri dünya, bütün insanlığa huzur ve sulh getirecek, güvenin kaynağı ve esası olacak-

tır. Böyle bir dünya kurma yolunda atılan her adım mukaddes ve gösterilen en küçük gayret dahi Hakk katında mübecceldir. Eğer bir müminin atacak bir adımı varsa, tek soluğunu dahi heba etmeden, bu mevzuda kendisine düşen vazifeyi yapma istikametinde atmalıdır. Allah’a giden yolda meleklerle yarışmalıdır ki, Allah da onu aziz etsin, kendi katına yükseltsin. O, yarışı tamamlayamadan ölse bile ipi göğüslemiş muamelesi görecektir ve gayretlerinin en küçüğü dahi heba olmayacaktır. Bu hakikatı Kur’ân bize şöyle anlatıyor:

“Evinden, Allah’a ve peygamberine hicret ederek çıkan kimseye ölüm gelirse, onun ecrini vermek Allah’a düşer. Allah Gafur ve Rahimdir.” (Nisâ, 4/100)

Âyetin nüzül sebebini anlatmak meseleyi izah bakımından faydalı olacaktır:

Kalblerin Allah’a ve O’na imana muhtaç olduğu o günlerde herkes, bu âb-ı hayat ve bu şerbetin menbaı olan Medine’ye doğru akıp akıp geliyordu. Nice insan, Medine’ye, Hz. Muhammed’e (sallallahu aleyhi ve sellem) doğru yol almış, buzdan dağlar çözülmeye yüz tutmuş ve bu istikamette çığlar meydana gelmişti. Kalbler bir bir erimiş ve düşmanlar, dost oluvermişti. Cündüp b. Damre de eriyenlerdendi. “Ben de artık Medine’ye gitmeliyim” demiş ve bir kama gibi küfrü yararak dışarı çıkmıştı. Uzaktan uzağa Medine’den gelen esintiler yüzüne çarparken, bir hastalık kendisini kısıkvırak yakaladı. Daha ileriye gidemedi. Sonra vefat edeceğini anlayınca, ciddi bir teessür içinde iki elini birden kaldırdı: “Ey Rabb’im! Bunlardan birini kendi elin, diğerini de Peygamberin’in eli kabul eyle. Ben bu iki elimi

yan yana getiriyor ve Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) Sana ne üzere biat etmişse, ben de Sana aynısıyla biat ediyorum.” dedi ve vefat etti. Durumu, gelip Efendimiz’e naklettiler.¹⁴⁵

Yukarıdaki âyet, Hz. Cündüb’ün muhacirlerden olduğunu müjdeliyordu. Evinden Allah ve Resûlullah aşkıyla çıkan, yol meşakkatine katlanan ve sonra hastalık tarafından kısıkvrak yakalanan, vefat ederken de vasil olamamanın teessürünü vicdanında taşıyan Cündüp b. Damre, aynen diğer muhacirler gibi hicret sevabını elde etmişti.

Doğrunun yolunda olmak da doğrudur. Doğruya götürücü yolların bizzat kendileri de mukaddestir. Herkes Kâbe’ye varamayabilir, etrafında tavaf edemeyebilir, Hacerü’l-Esved’e yüz süremeyebilir ve Arafat’ta günahlardan arınma imkânını bulamayabilir ama bir insan, bu yola girme ve bu işleri yapma aşkını taşıyorsa ve bunun dertlisiyse, Rahmaniyet ve Rahimiyeti sonsuz olan Allah (celle celâluhû), böyle iştiaklı bir gönlü arzuladığı şeylerle doyuracak ve onu mahrum bırakmayacaktır.¹⁴⁶

Evet, uğrunda hicret ettiğimiz yüksek mefkûreyi her zaman gerçekleştiremeyebiliriz. Ama hâlis bir niyetle, “Keşke bize de nasip olsa, biz de gitsek, hiç olmazsa gidip bir kaç hafta kalabilsek, kalabilsek de yüksek mefkûremize hizmet edebilsek” niyetlerini içlerinde yaşattıkları sürece kazanırlar.”¹⁴⁷ Evet bir insan, sadece ve sadece Allah davası için, Rabb’imizin yüce adının en ücra yerlerde dahi şehbal aç-

¹⁴⁵ İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-Ğabe*, 1/359-360; Suyuti, *Dürrü’l-Mensur*, 2/650-654.

¹⁴⁶ M. Fethullah Gülen, *İ’lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s. 77-78.

¹⁴⁷ Müslim, *İmâre*, 46.

ması için, kafasında hicret kurup duruyorsa, “Gidelim, görelim, gezelim, anlatalım, İbrahim’lerin yolunda, Musa’ların, Mesih’lerin ve İnsanlığın İftihar Tablosu’nun yolunda, biz de bu vazifeyi yapalım” düşüncesiyle yatıyor, kalkıyorsa, o kimse memleketinde de kalsa ve orada ölse, ümit ediyoruz ki Allah (celle celâluhû) bu düşünce sahibini muhacirler defterine kaydeder.¹⁴⁸

Üç Devreyi de İç İçte Yaşıyoruz

Ne var ki günümüzde bazı kimseler, sadece niyet açısından meseleyi ele alıp, bir kenarda oturmaktadırlar ki, bu yorumu doğru kabul etmemiz mümkün değildir. Zira, insanı amele ve kararlılığa götürmeyen niyete, niyet demek ve onun, insanı sorumluluktan kurtaracağını zannetmek büyük bir aldanmışlıktır. Bazıları da yukarıda arz ettiğimiz hicret-cihad-niyet tarihî kesitini çok keskin çizgilerle ayırıp günümüz şartlarını o döneme kıyaslayarak, “şimdi şu dönemdeyiz, öyleyse... vs” demektedir. Halbuki üç devreyi içiçe yaşadığımız günümüzde bu tarihî kesitleri böylesi keskin çizgilerle birbirinden ayırmak ve ona göre mükellefiyetlerden söz etmek yanlıştır.

Ayrıca bu tür fikirlerin kuvvetler dengesi gözetilmeden uygulamaya konulması, ya müslümanları geriye dönüşü olmayan bir çıkmaza sokar ya da onların hareket alanlarını olabildiğine daraltır. Gelecek nesilleri dahi etkileyecek böyle bir uygulama içine girmeye ise kimsenin hakkı olmasa gerek.

¹⁴⁸ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, 4/259-260.

Tarihî Tekerrürler Perspektifinde Hicret

Allah (celle celâluhû) kıyamete kadar olacak herşeyi Asr-ı Saadet'te mikro plânda görüntülemiş gibidir. Bu itibarla ümmet-i Muhammed, her zaman gelişen yeni hadiseler, değişen şartlar ve hükmü belli olmayan meselelere çözümlerini o asra müracaat ile bulabilirler. Zaten selef-i salihînin yapmış olduğu içtihadlarla meydana gelen o dev eserler de bir manada, o devirdeki mikrofilmlerin çoğaltılmasından ibarettir.¹⁴⁹

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bir yönüyle, diğer peygamberlere gelen esasları etraflıca anlatmış, bir yönüyle de ümmetinin yapacağı şeyleri hülâsa etmiştir. O'nun hülâsa ettikleri, değişik devirlerde uygun yollar bularak tekrar etraflıca anlatılacaktır. İşte, hicreti yorumlarken ilk çıkış noktamız, bu prensip olmalıdır. Zaten hiçbir hadise aynen tekrarlanmaz. Hadiseler arasında benzerlikler söz konusudur ve biz bunları tarihî tekerrürler kabul ederiz. Tarihî maddeciler, bu önemli hususu kavrayamamışlardır.

Evet, onlar, tarihî olaylara aynı hadiselerin tekrarı şeklinde yaklaşır. Halbuki, aynıyle iki kere cereyan etmiş hiçbir tarihî hadise göstermek mümkün değildir. Aslında bu, Kur'ân'da cennet ehlinin ifadesi olarak aktarılan: “*Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey.*” (Bakara, 2/25) benzetmesi kabilindendir. Yani, cennet ehline herhangi bir meyve getirildiğinde onlar, bunu dünyada yedikleri bir meyveye benzeteceklerdir. Ama, oradaki meyvenin dünya meyvesiyle sırf bir benzeyiştten öte hiçbir münasebeti

¹⁴⁹ M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 1/36.

yoktur. Öyleyse Asr-ı Saadet'te olan ve yaşanan hadiseler daha sonra "saadetçik" asırlarında benzerleriyle ele alınıp değerlendirilmelidir. Tabii ki burada bir kısım farklılıklar da söz konusu olabilecektir.

Hicret, Asr-ı Saadet'te önemli bir hadisedir. Son kerpiç, son taş gediğine ancak hicretle konulmuştur. Çok rahatlıkla diyebiliriz ki, hicret olmasaydı, Asr-ı Saadet'in bir yanı eksik kalırdı. Elbette öyle olmadığına göre böyle bir eksiklik de mevzubahis değildir.

Asr-ı Saadet'te, iki hicret bir arada yaşanmıştır. Bu iki hicreti müşterek görmek çok önemlidir. Bu da yine hicret hadisinde anlatıldığı şekliyledir. Daha önce de geçtiği gibi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), "Gerçek muhacir, Allah'ın yasaklarından mübah kıldığı şeylere hicret eden insandır"¹⁵⁰ buyurur. İlerideki büyük mücadele, büyük oluşum için de böyle bir hicret zarureti söz konusudur. Hatta denilebilir ki, maddî hicret, insanın derinliklerindeki bu hicrete dayandığı zaman gerçek değerine ulaşır. Ruhun hicretinde açıklar ve eksiklikler varsa, o insanın maddî hicreti de bir ölçüde zedelenmiş olur. Nitekim hicret hadisinde, "hicret, ancak Allah ve Resûlü için yapılane"¹⁵¹ denmiştir. Bu da iç sıhhatine, iç derinliğine, insanın kendi içinde kendini keşfetmesine, Allah'la irtibatın çok kuvvetli olmasına bağlıdır. Yaratıcı-yaratılan irtibatı ki buna, gözlerini açıp kapayıp her yerde O'nu heceleme irtibatı da diyebiliriz. Eğer böyle olmayıp da hicrete başka mülâhazalar karışmışsa böyle bir hicret tam ve uhrevî buudlarıyla gerçekleşmiş sayılmaz.

¹⁵⁰ Buhârî, *İman*, 4; Ebû Dâvûd, *Cihad*, 2.

¹⁵¹ Buhârî, *Bed'ül-Vahy*, 1, *İman*, 41.

Hicret, İçteki Duygu ve Düşüncenin Aksiyona Dönüşmesidir

Hicrette iç dizayn, iç kontrol çok önemlidir. Sahabe, Mekke'den Medine'ye hicret ederken bu iç dizaynı en kâmil manada gerçekleştirmişti. Onlardaki rabita tamdı. Evet, eğer rabita tamsa hicret o rabıtaya ayrı bir buud ve derinlik kazandıracaktır.

Hicret, içteki duygu ve düşüncenin aksiyona dönüşmesidir. Sahabe, fedakârlık ve itaatini, bir manada İslâm'a bütünüyle teslim oluşunu hicretle fiilen isbat etmiştir. Zaten, hicretle elde edilecek neticeler onlara hiç söylenmemişti. Yani onlar, böyle bir netice için değil, sadece emredildiği için hicret etmişlerdi. İşte onlardaki bu saflık ve duruluktu ki, hicretle onları en yüksek seviyeye çıkarmıştı. Eğer hicretimizin bizi de hicretle elde edilecek seviyelerin en yükseğine çıkarmasını bekliyorsak, maddî hicretin yanında ruh hicretini de tamamlamak zorundayız. Bu da büyük ölçüde Cenâb-ı Hakk'la irtibatın kuvvetlendirilmesine bağlıdır. O'ndan ne gelirse gelsin, bütün gelenlere rıza göstermek bu işin en önemli rükünleri arasındadır. Celâlerinden gelen cefa, Cemalinden gelen vefa, bize hep safa olmalıdır ki, her iki hicreti bir arada ve aynı dengede yapmanın hazzına erelim. Yani Cenâb-ı Hakk'ın Celâlerinden cefa geldiğinde sabretme ve geleni hoş karşılama, Cemalinden de vefa geldiği zaman şımarıklığa düşmeme ve her şeyde O'nun rızasını, O'nun hoşnutluğunu arama. İşte bunu yapabilenler, her iki hicreti de yerine getirmeye muvaffak olmuş sayılırlar. Dünküler de bugünküler de...

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hicret esnasında üç gün mağarada kalmıştır. Bu, müminin cemiyet içinde tehcir edildiği dönemlere benzer. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) o dönemde nasıl davrandıysa bir mümin de içinde bulunduğumuz şartlar çerçevesinde aynı şekilde davranmalı. Ama mutlaka bu davranışlar görünüş itibariyle nasıl olursa olsun, yarınları kucaklayıcı olmalıdır. Müminler, dün, bugünün değil, yarınların evlâtları olma durumundadır. Bu yapıldığı takdirde hicret günümüze taşınmış, hicretin mana ve mahiyetine uygun davranılmış olunur.¹⁵²

Anadolu'nun Yüklendiği Misyon

Bir zamanlar Orta Asya steplerinden Anadolu'ya gelip belli bir misyon eda eden alperenlerle, bugün Anadolu'dan oralara gidenler arasında kaderî bir tecelli söz konusudur. Değişik zaman dilimleri içinde, Anadolu, çokları için adeta Nuh'un gemisi olmuştur. Meselâ, yakın tarihimiz itibariyle, etrafımızdaki hemen bütün ülkelerin dinimize, dilimize, tarihimize, kültürümüze rağmen yabancı anlayış ve sistemlere angaje olmalarına karşılık, Anadolu bu badireyi Allah'ın izniyle ucuz atlatmıştır. Ondokuzuncu asrın son çeyreğinde başlayan ve insanlığı adeta tufanlar gibi saran felâketli günlerde de Anadolu yine korunmuştur.

Öte yandan Anadolu, sadece yakın çağda değil, Emevî-Abbasî idaresi döneminde de ehl-i beyt için bir “sefine-i Nuh” olmuştur. Evet, o devirlerde ehl-i beyt, mevcut idarelerden görmüş oldukları tazyik, zulüm ve şiddet karşısında,

¹⁵² M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 2/157; *Prizma*, 1/36.

bizim Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgemize sığınmışlar ve oraları mesken edinmişlerdir. Gerçi o sıralarda Anadolu, Bizans hâkimiyeti altında idi ama onlar, Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde bugün bile, hala daha ulaşamıyan sarp yerlere gidip yerleşmişlerdir.

Evet, Anadolu öteden bu yana hep medeniyetlerin geçiş yeri olmuştur. Asya steplerinden kalkıp gelen insanlar önce Anadolu'ya uğramış, burada bir medeniyetin bânileri olmuş, ardından Köstence'den geçerek ta Avrupa içlerine ve Roma'ya kadar uzanmışlardır. Sosyologların tesbitine göre, Makedonya medeniyetinin oluşumunda, Türk boy-larının tesiri vardır. Hatta Yunan medeniyetinin kurucuları bile Asya'dan gelen Eski Mezopotamyalılardır. Fakat daha sonraları Asya, Rus işgaline maruz kalınca, bu defa da küçük Asya dediğimiz Anadolu o misyonu üstlenmiştir. Has-saten Osmanlı döneminde bütün dünyaya açılarak onlara gerçek medeniyete giden yolları öğretmişlerdir.¹⁵³

Ata Yurdumuz Bizleri Bekliyor

Şimdilerde yeniden ata yurdumuza giderek, vefa ve kadirşinaslık hisleri içinde vazife yapma sırası bize gelmiştir. Hayatın her ünitesine ait temsilcileriyle oralara gidenler önemli bir misyon eda edeceklerdir. Müteşebbislerimiz, sa-nayicilerimiz, Batı ile entegrasyon neticesi dış dünyayı bi-len tüccarlarımız, hatta esnaflarımız ve işçilerimiz imkânları ölçüsünde mutlaka Orta Asya'ya gitmeli ve oradaki istih-dam problemini de halletme yolunda, sınaî ve ziraî yatı-rımlarda bulunmalıdırlar.

¹⁵³ M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 2/192.

Aslında içinde bulunduğumuz süreç itibariyle ülke olarak böyle bir şeye de çok ciddi olarak ihtiyacımız var. İç piyasanın doyum noktasına ulaştığı günümüzde, bizim yeni yeni çıkış noktaları aramamız ve dünya ile rekabete girebileceğimiz dış pazarlara her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. İşte tam bu aşamada Orta Asya bizim için bulunmaz bir fırsattır. Şâyet yatırımcımız akıllı davranıp, aramızdaki din, dil, kültür, tarih birliği gibi dinamikleri de değerlendirerek bu fırsatı kullanabilirse, içinde bulunduğumuz ekonomik çıkmazdan kurtulmamız ve dünyanın sayılı zengin devletleri arasına girmemiz işten bile değil.

Evet bu millet, Hira Dağı’ndan ruhlarına akseden mirası, gezip her yerde soluklayacak, ümitsizlikle uyuşmuş gönüllere diriliş yollarını gösterecek, mantıkla İlâhî varidatı birden duyup, herkese duyuracak, kalb ile Kur’ân arasındaki engelleri kaldırarak şu bir kaç asırlık ayrılığı sona erdirip bu en büyük buluşmayı sağlayacak ve hareketlerinin tamamen iman, aşk ve heyecan yarışı olduğunu, günümüzün sarsık, yeisle kıvrım kıvrım ve tutarsız çocuklarına öğreterek, onları fani hayatın dar ve boğucu atmosferinden kurtarıp bir kere daha onlara var ve hür olma yollarını, sevme ve saygılı davranma adabını öğreteceklerdir.¹⁵⁴

Hicret bir “Kaçma” Değildir

Hicret, bir “kaçma” değil, bir aksiyon ve strateji hareketidir. Başka bir ifadeyle hicret, güç dengesinin olmadığı bir zaman ve mekânda, şartların kendi lehinde oluşmasını

¹⁵⁴ M. Fethullah Gülen, *Yeşeren Düşünceler*, s.132.

beklemek amacıyla aktif plân ve projenin hayata konulmasıdır. Bu meseleyi, “Sizden korkunca da hemen aranızdan kaçtım. Sonra Rabb’im bana hikmet bahşetti ve beni peygamberlerden kıldı.” (Şuara, 26/21) âyetinin ışığında, Hz. Musa ve Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’in hayatlarından örnekler vererek açıklayalım:

Âyet-i kerimede, “feferartü-kaçtım” tabiri, “Bir Nebi’ye kaçmak yakışır mı?” türünden soruları akla getirerek bazı kimselerin kafalarını karıştırabilir. Bu itibarla âyete mana verirken, -her ne kadar âyette Hz. Musa’nın sözü olarak “kaçtım” dense de- bizim yumuşak bir tabir kullanmamız daha doğru olacaktır. Bir kere burada “kaçtım” kelimesini “geriye çekilme” manasına anlamak her zaman mümkündür. Hz. Musa’nın kaçmasını, “taarruz plânıyla geriye çekilme” şeklinde anlayabiliriz ki, öyle anlamak hem peygamber misyonuna, hem de âyetin ruhuna daha uygundur. Kaldı ki, Hz. Musa’nın sonraki hayatı, Hz. Şuayb’ın yanına gitmesinin bir kaçma olmadığının ispatı mahiyetindedir.

Hz. Musa’nın, o gün tek başına kalkıp, Mısır’da koskoca bir devleti temsil eden o zorba idareye karşı koyması ve “sizin canınıza okuyacağım” duygu ve düşüncesiyle hareket etmesi elbette düşünülemezdi. Bu bir manada hem Hz. Musa’nın şahsı hem de davası adına intihar manasına geleceği gibi, bir diğer manada da peygamberlerin beş temel özelliğinden biri olan “fetanet” ile bağdaşmazdı.

Meselenin bir diğer yönüne gelince, Hz. Musa, Mısır’dan ayrılmakla, kendisini çok çok aşan bir güç ve kuvvetle çarpışmama tekniğini kullanmanın yanısıra, İlâhî takdir gereği, ileride yükleneceği misyon adına, Hz. Şuayb’ın

yanında hazırlık yapmalıydı. Zira onun, Hz. Şuayb'tan öğreneceği çok şey vardı. Gerçi Hz. Musa, Firavun'un sarayında büyümüş, saray çevresindeki insanları ruh yapıları ve karakterleriyle tanımıştı ama sarayın dinî duygu ve düşünceye karşı kapalı olması ve Hz. Musa'nın henüz bu sahada herhangi bir şey bilmemesi de bir dezavantaj idi. Onun için murad-ı İlâhî onu, bir peygambere çırak yapıp, hem İlâhîyata ait şeyler öğreterek, onu maddenin dar kılıplarından ruhun yüce katmanlarına çıkardı, hem de ona dünya siyaseti adına “tedbir-temkin” gibi hususları öğretti. Ayrıca; Allah (celle celâluhû) onu, peygamber soyundan Hz. Şuayb'ın kızıyla da evlendirerek, ona her yandan İlâhî âlemle irtibat kurabilecek bir zemin hazırladı.

Hız. Musa'nın Kaçması Firar Değil, Aksiyondur

Şimdi başa dönecek olursak; bu genel çerçeve içinde Hz. Musa'nın kaçması bir firar değil, belki tam anlamıyla bir aksiyondur. Bu firar-aksiyon münasebeti adına, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şanlı ashabından da misaller vermek mümkündür. Meselâ; Hz. Halid, Mute'de, üçbin kişilik İslâm ordusunun, sayı ve donanım itibarıyla beş-on katı Bizans ordusu ile karşı karşıya geldiği, kuvvet dengesinin hiç ama hiç bulunmadığı bir devrede, değişik savaş taktikleri uygulamış, sonra da askerini geriye çekmişti. Bu hadise, o güne kadar Uhud dahil hiç geriye çekilmeyen, kaçma nedir bilmeyen ve ölüme güle oynaya giden bu yiğitlere çok ağır gelmişti. Onun için de Medine'ye gelir gelmez, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıkmış ve “Biz düşman önünden kaçanların ta kendileriyiz” ma-

nasına “nahnü ferrârûn” demişlerdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de, “Hayır, siz tekrar saldırmak için geri çekilenlersiniz. Fırsatını bulduğunuzda onlarla tekrar taarruz edeceksiniz” manasına gelen “Bel entüm kerrârûn” diyerek onların yüreğine su serpmiştir.¹⁵⁵ Onun için bu konuya “kaçma” demedik. Evet bu, askerî bir stratejidir ve kaçma değil, yeni bir taarruz için geri çekilmedir. Zira, daha sonra şartlar müsait olduğunda da tekrar taarruza geçilecektir.

Ayrıca Hz. Musa’nın, Hz. Şuayb’ın yanında İlâhîyata ait terminoloji ile tanışması ve maneviyata açık bir atmosferde kalması adına şu hususlar da düşünülebilir:

Eğer Hz. Musa, Firavun’un sarayında, piramitlerin gölgesinde eski çevresiyle kalıp, o kültür ve o mantalite içinde yaşamını sürdürseydi, Eyke’de olduğu ölçüde lâhut âlemini rasat imkânını bulamayabilirdi. Çünkü bazı muhit ve atmosferler devamlı olarak şerare yayıp şerare üretirler. Böylesi bir atmosfer, şeytanî şimşeklerin çıktığı, her yanı şeytanî meteorların dövdüğü bir mekândır. Bu itibarla da, insanın böyle bir atmosferde ruhî gelişimini tamamlaması mümkün değildir. Onun içindir ki Hz. Musa, Hz. Şuayb’ın yanına giderek o eski atmosferden sıyrılabilmişti. Tıpkı Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in Mekke’nin o günkü atmosferinden kaçıp Hira mağarasına sığındığı gibi, Hz. Musa da Hz. Şuayb’ın yanına sığınmıştı. Ta ki, şeytanın hüküm sürdüğü, şerarelerin sağınak sağınak yağdığı yerlerden kurtulup, cennet ve Cemalullah’ı gözetleme noktasını yakalayabilsin.

Netice itibariyle; Hz. Musa, İlâhî himaye altında, ma-

¹⁵⁵ İbn Hişam, Sîre, 4/24.

neviyata açılma adına Hz. Şuayb'ın yanına gitmiştir ve bu gitme katiyyen “kaçma” olarak mütalââ edilmemelidir.

H. Musa'nın Fırası Metafizik Gerilim Adına Bir Rahmetti

Ayrıca her işte olduğu gibi Hz. Musa'nın fırası meselesinde de neticeye bakarak hüküm vermek daha doğru olsa gerektir. Hz. Musa'nın fırağını bu açıdan değerlendirdiğimizde, yukarıda da kısaca temas ettiğimiz gibi, O'nun kaçması metafizik gerilim ve şarj olma adına bir rahmetti. Hz. Musa'nın peygamberliği yüklenebilmesi için böyle bir eğitime ihtiyacı vardı. Zira onun, Mısır'daki çevresi itibariyle dini duygu ve düşünceye olabildiğince yabancı bir atmosferden sıyrılması ve ilerideki misyonu adına elzem olan terminolojiyi öğrenmesi şarttı. Ne de olsa o, bir çocuk olarak Firavun'un sarayında yetişmişti ve sadece annesini tanıyordu. Bunun ötesinde herkese ve bu bağlamda İsrailoğulları'na tamamen yabancıydı. Ayrıca sarayda bir “efendi” gibi muamele görmüş, istekleri anında yerine getirilmişti. Tabii o da, fıratın gereği olarak bu atmosfere adapte olmuş gibiydi. Halbuki, onun saraydan uzaklaşması, peygamberlik misyonu adına elzemdi. Hz. Şuayb da, Hz. Musa'ya vereceği herşeyi verip, kızı ile de evlendirdikten sonra onu halkın içine göndermişti. Demek ki, o andan itibaren Hz. Musa, peygamberliği üstlenebilecek konuma gelmiş bulunmaktaydı. Temrinat yapılmış, düşünce yumuşatılmış, kalb revizyondan geçirilmiş ve Hz. Musa -tabir caizse- “ben hazırım” demiş; Eyke'nin salihî de ona icazet vermişti.

Bu meseleye kaçma değil de hicret mülahâzasıyla bakacak olursak, her iki peygamberin de hicretin getirdiği varidattan kâmil manada istifade etmiş olduklarını söyleyebiliriz. Evet, bu peygamberler, yetiştiği insanların içinde değil, her yönüyle yepyeni mekânlarda, yepyeni insanlar tarafından birer kurtarıcı olarak karşılanmış ve davalarını tebliğ etme imkânı bulmuşlardır.

Siyasî Bir Taktik Olarak Hicret

Hicreti siyasî bir taktik olarak anlayabilmek için onu, müşriklerin mukavemet ve İslâm'ı söndürme faaliyetlerine karşı Efendimiz'in dini neşretmek ve yaşamak için başvurduğu taktikleri tarihi sıra içerisinde incelemek gerekiyor. Bu noktayı ifade için, hicreti Efendimiz'in İslâm'ı anlatmada, düşman tehdidine karşı başvurduğu üç ana taktikten biri olarak değerlendireceğiz. Bu üç ana taktik sırasıyla şunlardır:

1. Sabır
2. Hicret
3. Cihad

Zahiren birbirinden farklı ve hatta zıt gibi görünen bu üç madde, Efendimiz'in hayatında hiç değişmeyen ve daima aynı kalan dini yaşama ve anlatma gayelerinin gerçekleşmesinde, içinde bulunduğu şartlara uygun olarak başvurmuş olduğu birer vasıttan ibarettir. Efendimiz'in hayatında bu üç unsuru birbirinden ayırmak mümkün değildir. Şimdi bunlara kısaca bir göz atalım:

Müslümanların Gösterdiği Sabır, Müşrik Toplumu Yumuşatıyor

Malûm olduğu üzere hicretten önceki devre, Müslümanlar için tahammülü zor bir devredir. Her çeşit takip ve işkencelerle doludur. Müşrikler, alay, dayak, hakaret, boykot ve öldürmeye varıncaya kadar işkencenin her çeşidine başvuruyorlardı.

Bu işkence ve takip devresinde Müslümanlar sayıca az, kuvvetçe zayıf idiler. Düşmandan gelen tehlikeye aynı şekilde fiili bir mukabele derhal yok edilmelerine sebep olabilirdi. Bu sebeple nazil olan ilk sûrelerde, sıkı sıkıya emredilen, ısrarla üzerinde durulan hususlardan biri de sabırdır. Meselâ ilk nazil olan sûrelerden biri Asr Sûresi'nde *“Birbirine sabır tavsiye edenler”* övülür,¹⁵⁶ bir diğer sûrede, *“Sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir”*¹⁵⁷ denir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), bu ilâhî emir ve ikazların sonucu olarak Mekke devresinde kendisine yapılan muamelelere aynı şekilde cevap vermemiş, sadece sabretmiştir. Müminlere de kendisi gibi hareket etmeyi, karşılık vermeyip sabretmelerini emretmiştir. Rivayetler, zulme maruz bir Müslümana rastladığı vakit, her seferinde *“Ey falanca sabret, mükâfatın cennettir”* dediğini belirtir.¹⁵⁸

Efendimiz'in sabır hususundaki ısrarları mutlak bir güçsüzlükten gelmiyordu. Bu belli bir mücadele süresinin kaçınılmaz bir safhasını teşkil ediyordu. Bu safhadan geçmek için bir kısım kimselerin nazarında mevcut nisbî bir güce

¹⁵⁶ Bkz. Asr, 103/3.

¹⁵⁷ Bkz. Zümer, 39/10.

¹⁵⁸ İbn Hişam, Sîre, 1/406.

rağmen sabretmek gerekiyordu. Hatta bir an oldu ki Müslümanlar bu elim vaziyete artık tahammül edemeyecek halle gelerek Efendimiz'e şöyle dediler:

“Biz kendimizi müdafaa edebilecek durumdayız. Zira bizim de akrabalarımız, adamlarımız var. Biz senden sadece mukabele etmek için müsaade talep ediyoruz. Sizin hâlâ sabra gücünüz varsa sabredin, artık bizim sabrımız kalmadı, kendimizi müdafaa etmemiz için bize müsaade et. Eğer vuruşmak gerekiyorsa vuruşacağız.” Efendimiz'in cevabı şu oldu: “Ben Allah'tan emir almadıkça size kendiliğimden izin veremem, hiçbir şey söyleyemem.” O gece, Efendimiz bu hususta aydınlatılması için Allah'a yalvardı. Bu dua üzerine şu âyet nazil olur: *“O halde ey Resûlüm! O üstün azim sahipleri olan peygamberler nasıl sabrettilerse, sen de öyle sabret. Onlar hakkında azap gelmesi için acele etme!”* (Ahkaf, 46/35.) Efendimiz, ertesi gün müminlere, bu âyeti okuyarak tekrar sabır tavsiye eder.¹⁵⁹

O safhada, müsbet ve kesin bir neticeye ulaşmak çok şüpheli gözüküyordu. Bu yüzden sonucu meçhul mace-rayaya müsaade yoktu. Sık sık gelen âyetler sabır emrediyordu. Efendimiz bu emirlere uyarak sabrediyordu. Ayrıca sabır, müstakim kalb ve gönüllere bütün suçu “Rabb'imiz Allah'tır” demekten ibaret olan sabırlı ve sessiz mazlumlar lehinde acıma ve şefkat hissi uyarıyordu. Bilhassa onların yakınları ve akrabaları son derece hassaslaşıyordu. Nitekim Allah'ın arslanı Hz. Hamza'nın İslâm'a girmesi de bu hareketin bir meyvesi olmuştur.

¹⁵⁹ Taberi, *Tarih*, 416.

Hicret Bir Kaçış Değil, Arayıştır

Hicret, sabırdan sonra gelen ikinci safhadır. Sabrı gerektiren şartlarda lehte bir gelişme yok ise ve üstelik aleyhte olarak gittikçe artmış ve sabırla karşı konamayacak bir dereceye gelmişse, ya yok oluş kabul edilecek veya orası terk edilecek, yani hicret edilecektir. Bu manada hicret, imanı yaşayabilmek uğruna girilen bir eylemdir, yoksa bir kaçış veya işkencelerden kurtuluş hareketi değildir.¹⁶⁰

Müşriklerin müminler üzerindeki tehdit ve baskısı dini yaşamak ve neşretmek şartıyla hayatta kalmaya imkân veremeyecek bir dereceye ulaşınca Efendimiz hicrete izin ve karar vermiştir. Bu durumda hicret bazen yanlış olarak ifade edildiği gibi bir kaçış değil, arayıştır. Dinin, tamamen yok edilme noktasına gelen tehdit ve tehlikelerden kurtarılarak yaşatılmasına müsait ortamın aranmasıdır.

Hicreti dini yaşayıp neşredebilmek için müsait yer arama gayreti olarak anlayacak olursak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hayatında bu amaçla yapılmış hicretler olduğu görülecektir. Meselâ O, peygamberliğinin ilk yıllarında kendi evini bırakır, Erkam'ın evine yerleşir. Müşriklerin baskı ve işkenceleri artınca ashabına Habeşistan'a hicret etmelerini tavsiye eder. Kendisi de Mekke'den daha emin bir yer temin etmek için Taif'e gitse de orada arzu ettiği vasatı bulamayarak geri döner. Son olarak da Medine'ye hicret eder.

Son Safha Cihad

Sabrı ve hicreti tamamlayan üçüncü safha cihaddır.

¹⁶⁰ Ali Ünal, a.g.e. s. 220.

Efendimiz'in hayatında cihad, şartların İslâm lehine geliştiği safhada düşman tehdidine karşı koymak için başvurulmuş bir vasıta. Öyle bir zaman gelmiş ki, düşmana karşı silahlı bir mukabelede bulunmak şart olmuştur.

Cihada izin verileceği ana kadar Müslümanlar yukarıda da ifade ettiğimiz gibi fiilî bir müdâhalede bulunamıyorlardı. Bu bir bakıma, pasif direniş dönemi. Saldıran hep küfür cephesi oluyordu. Müslümanlar dâima mazlûm ve mağdûr ediliyor; fakat, maddî cihâda izin verilmediği için mukâbele düşünülüyordu. Hicretten sonra da bir müddet daha böyle geçti. Nihayet cihâda izin veren âyet nâzil oldu. Ayet şöyle diyor:

"Kendilerine savaş açılan müminlere, savaşmaları için izin verildi. Çünkü onlar zulme mâruz kaldılar. Allah onlara zafer vermeye elbette kadir. O müminler ki tamamen haksız yere, sırf "Rabb'imiz Allah'tır" dediklerinden ötürü yerlerinden yurtlarından kovulmuşlardı. Eğer Allah insanların bir kısmının zararını diğer bir kısmı ile savmaysaydı manastırlar, kiliseler, havralar ve Allah'ın adının çok anıldığı mescitler yıkılır giderdi. Dinine yardım edene Allah da elbette yardım edecektir. Muhakkak ki Allah pek kuvvetlidir, mutlak galiptir." (Hac, 22/39-40)

Cihad iznini alan Müslümanlar, kendilerine saldıran müşrikleri mağlup etmesini bilmiş ve varlıklarını perçinlemişlerdir.¹⁶¹

¹⁶¹ İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 16/132-141.

SONSÖZ

Buraya kadar ifade edilmeye çalışıldı ki hicret, Allah'ın dinini yayma gayretinin mühim bir merhalesidir. İman, akidenin kalbde ve akılda iyice yerleşmesi ise hicret de bu doğru inancın gereğini yaşama, başkalarına da duyurma iradesinin gerçekleşmesidir.

Şimdi son söz olarak Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) döneminde yapılan hicretten hareketle bazı düsturlar üzerinde durmak istiyoruz:

Müslümanlar Hicret Sayesinde Devlete ve Servete Kavuşmuşlardır

İnsan, yaratılışı gereği doğup büyüdüğü ortama bağlıdır, orayı kolay kolay terk edemez. Daha sonra sosyal ve ekonomik şartlar da, onun bu tabii meylini iyice kuvvetlendirir. Artık onun vatanından ayrılması adeta imkânsızlaşır. Fakat insanın iman ettiği bir değer sistemine bağlılığı yüksek bir dereceye ulaşırsa o zor şartları aşar: “*Ben Rabb’ime muhacirim (hicret edeceğim), yani Onun emrettiği ye-*

re muhacirim.” (Ankebut, 29/26) Her şeyin dizgini elinde olan, yerin göğün Sahibi, tükenmez hazinelerin Mâliki Allah da, onun bu ferâgatine ve dünyaya değer vermeyişine karşı: *“Her kim Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde gidecek çok yer, genişlik ve bolluk bulur..”* (Nisâ, 4/100) buyurarak onu lûtfuna mazhar eder. Müslümanların hicret sayesinde devlete ve servete kavuştukları Medine minberinden, Allah’ın kurtarıcı davetini her tarafa işittiren en büyük Muhacir (sallallahu aleyhi ve sellem) kumandasında Medine’yi üs edinerek, İslâm’ı, tarihte başka hiçbir yayılmaya nasip olmayan bir süratle neşrettikleri tarihî bir gerçektir.

Liderlerin Alacağı Dersler

Müslümanların lideri olan Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)’in, hicret edecek bütün tabilerinin hicretlerini temin ederek onların salimen gitmelerini sağlamadan kendisi Mekke’den ayrılmadı. Bunda liderlerin alacağı ders vardır. Lider, icabında koca bir ordu içinde küçük bir kuşun bile eksikliğinin farkında olacak, bütün efradın durumunu öğrenip gerekli hususları iyileştirecek, aleyhteki şiddetleri göğüsleyecek, bağlılarının emniyetini sağlayacaktır.

Kardeşleştirme Sözleşmesi

Medine-i Münevvere’ye hicretten sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)’in teşebbüs ettiği ilk iş, oranın yerli müslümanları ile muhacirleri “muâhât-kardeşleştirme” olmuştur. Bu muâhât, kelimenin tam anlamıyla bir kardeşlik olmuştur. O kadar ki, kardeşlik kelimesi bile bazen çağrıştırdığı aykırı durumlar sebebiyle bu vakıayı ifade etmekten aciz kalmaktadır. Zira bu muâhât, Ensarın sahip olduğu her şey muha-

cirleri ortak kılmış, kardeşler vefatlarından sonra birbirlerine varis olmuşlar, hatta bazıları nikâhı altındaki birden fazla hanımından boşanarak, başka bir sûrette evlenme imkânı bulamayan bir muhacir kardeşinin aile yuvasına kavuşmasını sağlamıştır. Bu muâhât, İslâm'ın sosyal hayata bakışını anlamak bakımından çok örnekler ihtiva etmektedir.

Din Hizmeti Karşısında Halktan Bir Şey Beklememe

Hiz. Ebû Bekir, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in en sadık sahabisi idi. Hiz. Ebû Bekir'in, O'nun uğrunda yapamayacağı şey yoktu. Bundan ötürüdür ki hem en ağır görev, hem de en yüksek makam olan hicret refakatini, ona saklamıştı. Hal böyle iken, Hiz. Peygamber, hicret edeceği sırada, biri kendisi, diğeri kılavuzu tarafından kullanılacak iki deveyi, Hiz. Ebû Bekir'den parasıyla satın almıştı. Böylece, din hizmeti karşılığında halktan bir şey bekleme hususunda örnek olmuş, amelini sırf Allah için halis kılmış, şahsî menfaat konusunda hiçbir itham ve vesveseye mahal bırakmamıştır.

Liderler De Fiilen Çalışır

Yaygın bir uygulamaya göre lider işleri plânlar ve emirler verir, fiilen çalışmaz. İşleri alt seviyede olanlar yaparlar. Fakat Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mescidin inşasına fiilen katılmış, ağır taşları ve kerpiçleri elbisesine doldurarak taşımıştır. Demek ki, Peygamber Efendimiz fiilî çalışmayı tenezzül meselesi saymamış, aksine bir işi emredene imkân ölçüsünde onun yapılmasına katkıda bulunmasını tavsiye etmiş, bunun mevki ve mehabeti gidereceğini düşünmemiş, fakat ashabı da, O böyle davranıyor diye nazarlarında O'nu küçük görmeye gitmemişlerdir.

Asıl hedef ferdi ve toplumu yüceltmek

Hz. Peygamber'in Medine'ye girişini Abdullah b. Selâm şöyle anlatır: “Resûlullah Medine'ye gelince, halk onu büyük bir coşkununla karşıladı. O'nu görmek için ben de halkın arasına karıştım. Resûlûllah'ın yüzünü görünce anladım ki O'nun yüzü, bir yalancının yüzü değildir. O'ndan ilk işittiğim söz şu oldu: “Ey insanlar! Selâmı, selâmlaşmayı yayınız. Yemek yediriniz. Akrabalık haklarını gözetiniz. Halk uyurken siz namaz kılınız. Böylece selâmetle cennete girersiniz.”¹⁶² Buradan anlaşılmaktadır ki Efendimiz'in esas hedefi, ferdi ve ayrılmaz bir sonucu olarak toplumu yüceltmektir. Hasbîlik, selim bir kalb ve onun aynası olan temiz bir sima, bir iki sözle izhar edilen iyi niyet göstergesi, o zamana kadar bir Yahudi bilgini olan Abdullah b. Selâm'ı İslâm'a çekmeye yetmişti.

İhlâsın Gücü

Hicret esnasında Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kılavuzu Abdullah İbn Uraykıt isimli bir müşrik, Medine'ye girmek üzere olduğunu haber ve müjde veren de bir Yahudi olmuştu. Demek ki ihlâs, bazen gayri müslimleri bile emre amade kılar. İhlâs sayesinde Allah, onları İslâm'a hizmet ettirebilir.

Medine Sözleşmesi: Ortak Savunma Paktı

Hicreti takip eden ilk dönemde siyasî ve idarî sahada Peygamberimiz şu uygulamayı yapmıştı: Sayıca fazla olan müşrikler ve ticarî hayata hâkim olan Yahudilerle diyalog neticesinde Medine şehir devletini herhangi bir saldırı karşısında müdafaa için bir sözleşme imzalayarak ortak

¹⁶² Tirmizî, Kıyamet, 42, İbn Mace, İkamet, 174.

bir savunma paktı tesis etmişti. Böylece hem onların hıyanetlerini önlemiş, hem de başta Kureyş olmak üzere diğer düşmanlarına karşı kuvvetine kuvvet katmıştı. Demek ki Müslümanlar, bütün küfür dünyasına birden cephe almak yerine, mevcut şartları mümkün mertebe değerlendirerek Allah'ın hidayetini tebliğ ve kendi varlıklarını emniyet altına almaya çalışmışlardır.

İslâm Takvimi Hicreti Esas Alıyor

Hız. Ömer'in hilâfeti döneminde sahabe-i kiram İslâm takvimi için bir başlangıç tespit etme işini müzakere ettiler. Çeşitli ihtimaller söz konusu idi. Efendimiz'in doğumu, yahut bi'seti yani Peygamber yapıldığı zaman ve hicreti, yahut şirkin belini kıran Bedir zaferi veya Mekke'nin fethi esas alınabilirdi. Fakat onlar diğerlerini değil de, Efendimiz'in hicretini esas aldılar. Zira Allah Resûlü'nün doğum gününü esas almada, Hristiyanların Hız. İsa'yı aşırı tazim iddiasıyla düştükleri şirk ihtimali vardı. Diğer vakalar ise, hicretin bereketi sayesinde elde edilen semereler idi. Şu halde onlara göre hicret, İslâm tarihindeki bütün fütuhatların temelinde bulunan başlıca amil sayılıyordu.

Hicret Sadece Bir Sığınak Arama Meselesi Değil

Müminler Efendimiz'e gösterdikleri bu itaat ve bağlılık birbirine izhar ettikleri bu dayanışma ve muhabbet sırrıyla hicretten sonra bir mekânda toplanma imkânı bulunca, daha önce sahip olamadıkları bir kuvvete kavuştular. Daha yüksek bir sada ile dünyaya İslâm'ı ilân ettiler. İslâm adaleti üzere kaim olan bir toplum kurdular. Gayr-i müslimler bile hayran bırakan bu ideal gerçeğin, İslâm'ın ya-

yılmasında çok büyük rolü oldu. Demek ki hicret, bazıları-
nın zannettiği gibi, sadece bir sığınak arama meselesi değil,
dini yaymak ve İslâm'ın geleceğini plânlamak için müsait
ortam arama gayretidir. Bu fütuhâtın vesilesi ve hak ile ba-
tılın yeryüzünde, dış dünyada birbirinden ayrılmasının alâ-
meti de hicret olduğu içindir ki, Hz. Ömer ve ashabı hicreti
takvim başlangıcı yapmışlardır.

Muvaffakiyet İçin Tedbirli Olmak Şart

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekir'in
evine gitmiş, geceleyin azamî ihtiyatla hicrete başlamışlar,
kuzeyde bulunan Medine istikametinin aksine, güneybatı
cihetindeki Sevr dağına doğru gitmişlerdi. Demek ki nazik
durumlarda Müslümanlar azamî tedbir uygulayıp iz belli
etmemeye çalışmalı, düşmanlarına fırsat vermemelidirler.
Nitekim Peygamberimiz, Tebük Seferi hariç hiçbir seferin
nereye yapılacağını askerine bildirmemiş, hatta hedefin-
den başka tarafa gideceği intibainı uyandırmıştır.

Hicret Bitmedi, Bugün De Devam Ediyor

Tabakat kitapları -ihtilâflı da olsa- Efendimiz (sallalla-
hu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde yüz bin sahabe olduğunu
kaydediyorlar. İbn Hacer, el-İsâbe isimli eserinde on bin
insandan bahsediyor. Ancak o günkü toplum telâkkileri
açısından kadın ve çocukların pek çoğunun bu rakama da-
hil edilmemiş olacağını hesaba katmak lâzım. Kaldı ki o
günkü toplumda kadınların sayısı erkeklerden az değildi,
belki daha da çoktu. Çünkü savaşlarda büyük ölçüde ölen-
ler erkeklerdi. Bugün yine tarihçilerin tesbitlerine göre Me-
dine mezarlarında on bin insan bulunuyor. Bu demektir

ki, yaklaşık doksan bin insan dünyanın değişik yerlerine Din-i Mübin-i İslâm'ı anlatmak üzere çıkmış ve bir daha geri dönmemiş. Bu, müthiş bir ruh, heyecan ve inancın göstergesi: Doksan bin insan ve dini duyurma adına hicret...

Hakiki manâda hicreti, hicret derken kastedtiğimiz o ulvî ve yüksek değeri gerçek hayatta temsil eden, canlandıran sahabe-i kiram olmuştur. Hatta bu hicret düşüncesi, inancı ve heyecanı onların içinde öyle bir seviyeye ulaşmıştı ki, hicret ettikleri yerden geriye dönmeyi ihanet saymışlardır. Sadece ziyaret için ülkelerine, vatanlarına, memleketlerine döndükleri zaman orada ölmeye hicretlerini iptal edecek endişesi ile yaklaşmışlardır.

Sahabe sonrasına gelince; o günden bu yana farklı seviyelerde ve şekillerde de olsa hicret hiç kesintiye uğramamıştır. Gerçi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke fethinden dönerken; “Mekke fethedildikten sonra hicret yoktur; fakat cihat ve niyet vardır.”¹⁶³ buyurmuştur. Ama bu o ilk kutluların gerçekleştirdiği Mekke'den Medine'ye olan hicrettir. Dolayısıyla yukarıda belirttiğimiz gibi farklı şekil ve seviyelerde hicret hiç durmadan devam etmiştir. Zaten bu hicretler olmasaydı İslâm'ın dünyanın dört bir yanına ulaşması mümkün olur muydu? Demek tarih boyunca Müslümanlar Peygamberlerinden tevarüs ettikleri o hicret düşüncesini koruma, yaşama ve yaşatmada fevkalâde hassas hareket etmişlerdir.¹⁶⁴

İşte hicret, bu kabil gerçekleri bize hatırlatıyor. Sayıları ve dünyevî imkânları pek az olan bir topluluğun, ilâhî düş-

¹⁶³ Buhârî, *Cihad*, 1; Müslim, *İmâre*, 85.

¹⁶⁴ 31.01.2004 tarihli *Kırık Testi*'den.

turları uygulayarak nasıl iki cihan mutluluğuna nail olduklarını, nasıl örnek bir insanlık sergilediklerini gösteriyor. O zaman gerçekleşmiş bu durumların benzerlerinin her zaman olabileceğini bize telkin ediyor ve bize güç veriyor. Nitekim hicret bitmemiştir ve bu gün de devam etmektedir. Biz hicreti mazide kalmış bir kıssa olarak değil, kalbimizi kuvvetlendiren, azmimizi bileyen, ümidimizi kanatlandıran bir güç kaynağı kabul etmeli ve o kaynağa yönelerek hayatımızı beslemeye çalışmalıyız.

Son olarak, ana hatlarıyla izah etmeye çalıştığımız mevzumuzu bir şiir ile taçlandıralım:

Hicret eksenî

Hicret nedir bilmez ki onu, hicret etmeyen,
 O bir gurûbdur, ümidi inkisârı bitmeyen..
 Kan damlar gibi damlar sînelere her zaman,
 Bir başka hasret, başka tasa ve başka hicran.
 Günlerin aylar, ayların yıllar uzunluğu
 Ve ruhların ahbab, sıra, vuslat susuzluğu,
 Duyulur gönlün derinliklerinde sessizce..
 Ve melâl türküleri dinler insan her gece.
 Kederi gibi sevinci de boldur hicretin;
 Hakk'a götüren yollar arasında en metin..
 Büyüklüğe yürüyenler için o bir köprü,
 Herkes ona uğramalıydı bundan ötürü!
 Asırlar önceydi; âdet-i ilâhî bu ya,
 Tıpkı kabir gecesi gibiydi bütün dünya..

Işığa kapalı sînelerde bir homurtu,
 Tıpkı yarasalar şehriyiniydi her kuytu.
 Güneş doğacak diye zulmet çıldırıyordu,
 İblis, gönlünce renkli bir hayat sürüyordu.
 Yağmura gebe atmosfer sıkışması gibi,
 Üst üste bulutlar ki, görünmüyordu dibi.
 Kâbe kuluçka gibi inim inim haliyle,
 Yutkunup duruyordu suskun heyecaniyle.
 İnanan dudaklarda sımsıkı bir fermuar,
 Ezilen ruhlar ümitsizlik içinde zâr zâr...
 Bu binbir gürültü içinde müthiş hissizlik,
 Mekân şirke emanet, zamanın dibi delik.
 Nebî muzdarip, çevre eza ile hep sarsık,
 Canlar dudakta fecir bekleniyordu artık..
 Tam bu esnada hâdiselerin en garibi;
 Bir sepette Musa'nın Nil yolculuğu gibi,
 Işıktan adama "Git" deniyordu şimdilik,
 Bir kutlu beldeye ki yollar hep selvilik...
 Arkada O, az önde kudsîler dörder-beşer
 Dirilişe yürüyordu bütünüyle beşer.
 Bir sırlı seyahat ki semada fakat yerde;
 İçinde dönüş muştusuyla biraz ilerde...
 Yürüdüler Allah'a güvenerek kol kola,
 Bir gün ulaştılar özlerine giden yola.
 Mekke'de gurûb tasası, Medine'de şafak,

Dünya yeni bir çağın kapısında ki apak!
 Zamanda hareket, gönüllerde kıpırdanış,
 Duyanlar duydu, duymayanınki bir aldanış..
 Eridi kardan adamlar onun nefesiyle
 Ve dirildi ölü gönüller altın sesiyle.
 Artık çark O'na râm ve önünde iki büklüm,
 Gündüzler alınının ziyasından bir tebessüm..
 Gönüller “taht-ı revân”, O ise bir Süleyman
 Her ululuk bir damla, O ise tam bir umman...
 Yürüdü iki cihan atının terkisinde,
 Yürüdü, son noktanın bir adım berisinde...
 Şimdi sırada tek mil çağın garipleri var,
 “Hicret” deyip dökülmüş yollara O’nu arar.
 Dolaşıp dururlar her koyda ayrı bir bahar.
 Onların bağına dikenler eken gül toplar.
 Onların hamurunu Kudret Eli yoğurur,
 Onların bağında saksâğan tavus doğurur!
 Onlar, varlığın gaye ölçüsünde nüktesi,
 Dillerinde ötelerin güftesiz bestesi...
 Felek onların ikbaline boyun eğmekte,
 Kader geçecekleri yollara su serpmekte.
 Allah tutkusuyla her zaman başları mahmur,
 İklimleri cennet kokusuyla buhûr buhûr...¹⁶⁵

¹⁶⁵ M. Fethullah Gülen, *Kırık Mızrap*, s. 405-408.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

- Yıldırım, Suat**, Kur'ân-ı Kerim Meali, Işık Yayınları, İstanbul, 2004.
- Ahmed ibni Hanbel**, *Müsned*, Matbaa-i Âmire, Beyrut, 1978.
- Algül, Hüseyin**, İslâm Tarihi, Gonca Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Berki**, A. H., O. Keskiöğlü, Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed'in Hayatı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1972.
- Buhârî**, Ebû Abdullah Muhammed İbn-i İsmail, el-Camiü's-Sahih. 1-4, Matbaa-i Âmire, Beyrut, 1329.
- Canan, İbrahim**, Tebliğ, Terbiye ve Siyasi Taktik Açısından Hicret, Yeni Asya Yayınevi, İstanbul, 1981.
- Dikmen, Mehmet**, Peygamberler Tarihi, Cihan Yayınları, İstanbul, 1987.
- Ebû Dâvûd**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani, *es-Sünen*, 1-6, el-Mektebetü'l-İslâmiye, İstanbul 1979.
- Ebû Zehra**, Muhammed, Son Peygamber Hz. Muhammed, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1992.
- Gülen, M. Fethullah**, Asrın Getirdiği Tereddütler, 1-4, Nil Yay., İzmir, 2000.
- , Fasıldan Fasıla, 1-4, Nil Yayınları, İzmir, 1999.
- , İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad, Nil Yayınları, İzmir, 1998.
- , Kırk Mızrap, Nil Yayınları, İzmir, 2004.
- , Kur'ân'dan İdrake Yansıyanlar, 1-2, Feza Gazetecilik, İstanbul, 2000.
- , Prizma, 1-4, Nil Yayınları, İzmir, 1998.
- , *Sonsuz Nur*, 1-3, Nil Yayınları, İzmir, 1998.
- , *Yeşeren Düşünceler*, Nil Yayınları, İzmir, 1999.
- , *Yitirilmiş Cennete Doğru*, Nil Yayınları, İzmir, 1998.
- Halebi**, Ali İbn Bürhaneddin, *İnsanu'l-Uyun*, 1-3, Beyrut, 1980.

- Hamidullah, Muhammed**, *İslâm Peygamberi*, 1-2, İrfan Yay., İstanbul, 1972.
www.herkul.org internet sitesi.
- İbn Esir**, Ebû Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *el-Kâmil fi't-Tarih*, 1-12, Daru Sadir, Tarihsiz.
- İbn Esir**, Ebû Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sa-habe*, 1-7, Kitabü'ş-Şuab, 1970.
- İbni Hişâm**, Cemâlüddin Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Siyretü'n-Nebeviyye*, c. 1-4, Beyrut: İhyâu't Tûrasi'i-Arabî, 1971.
- İbn Kayyim el-Cevziyye**, *Zâdû'l-Meâd*, trc. Muzaffer Can, 1-6, Cantaş Yayın-ları, İstanbul, 1989.
- İbn Kesir**, Ebû'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer, *el-Bidaye ve'n-nihaye*, 1-14, Beyrut, Mektebetü'l-Maarif, 1981.
- İbni Mâce**, Ebû Abdullah Muhammed İbni Yezid el-Kazvinî, *Sünen*, c. 1-2, Beyrut, 1978.
- Kazancı, Ahmet Lütfi**, *Peygamberler Tarihi*, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1997.
- Kısakürek, Necip Fazıl**, *es-Selâm*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1992.
- Kutub, Seyyid**, *Fizilali'l-Kur'ân*, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1993.
- Müslim**, Ebû'l-Hüseyn Müslim ibnu'l-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Camiü's-Sahih*, 1-8, Beyrut.
- Nesâî**, Ebû Abdurrahman Ahmed İbni Ali İbni Şayb, *Sünen*, 1-8, Beyrut, 1930.
- Nursi, Said**, *Lem'alar*, Envar Yayınları, İstanbul, 1990.
- , *Sözler*, Işık Yayınları, İzmir, 2002.
- Suruç, Salih**, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 1998.
- Suyuti Celaledin**, *ed-Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, 1-8, Daru'l-Fikr, Beyrut 1983.
- Taberi**, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Tarihü't-Taberî*, Beyrut, 1967.
- Tirmizî**, Ebû İsâ Muhammed İbni Abdullah, *Sünen*, 1-3, Mısır, 1934.
- Tokul, Ali**, *Akasya Hikayeleri*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002.
- Ünal, Ali**, *Mekke Resûllerin Yolu*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1985.
- Ünal, İsmail**, *Fethullah Gülen'le Amerika'da Bir Ay*, Işık Yayınları, İzmir, 2001.
- Yazır, Hamdi**, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 1-10, Feza Gazetecilik, İstanbul, Tarihsiz.
- Yıldırım, Suat**, *"Hicretten kesitler ve dersler"*, Yeni Ümit Dergisi, sy. 13, s. 10-12.